

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНАН
ҚЫТАЙ ХАЛЫҚ РЕСПУБЛИКАСЫНА ОҚУ
МИГРАЦИЯСЫ – ЕЛДЕР АРАСЫНДАҒЫ
СТРАТЕГИЯЛЫҚ ҮНТЫМАҚТАСТЫҚ
АСПЕКТІЛЕРІНІҢ БІРІ РЕТІНДЕ**

(социологиялық зерттеу нәтижелері)

**УЧЕБНАЯ МИГРАЦИЯ ИЗ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН В КИТАЙСКУЮ НАРОДНУЮ
РЕСПУБЛИКУ КАК ОДИН ИЗ АСПЕКТОВ
СТРАТЕГИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА
МЕЖДУ СТРАНАМИ**

(результаты социологического исследования)

**Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы
Қазақстанның стратегиялық зерттеулер институтының Ғылыми кеңесі ұсынған**

Қ 69 Қазақстан Республикасынан Қытай Халық Республикасына оқу миграциясы – елдер арасындағы стратегиялық ынтымақтастық аспектілерінің бірі ретінде (социологиялық зерттеу нәтижелері), Учебная миграция из Республики Казахстан в Китайскую Народную Республику как один из аспектов стратегического сотрудничества между странами (результаты социологического исследования)/ **Қошанова Сәуле, Рақышева Ботагөз** – Астана: «Қоғамдық пікір» зерттеу институты, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ. – 2016. – 104 б. – қазақша, орысша.

ISBN 978-601-80557-0-6

Басылым кешенді әлеуметтік зерттеулер нәтижесі бойынша дайындалған, ақпаратты жинаудың сандық (ҚХР-да оқып жатқан 407 қазақстандыққа сұрау жүргізілген) және сапалық (60 сарапшыға сауалнама жүргізу, статистикалық деректерді талдау, БАҚ контент-талдауы) әдістерін пайдалануға негізделген. Зерттеу барысында оқытушыларға, қазақстандық және қытайлық жоғары оқу орындарының халықаралық бөлім қызметкерлеріне, білім беру және мәдениет, екіжақты қатынастарға жетекшілік ететін дипломаттарға, қытай жоғары оқу орындарын аяқтаған және өз отанында не басқа елдерде жұмыс істейтін қазақстандықтарға сауалнама жүргізілді. Екі елдің ресми тұлғаларының сөйлеген сөздерін, баспасөз мақалаларын, ҚР-дың ҚХР-дағы Елшілігі мен ҚХР-дың ҚР-дағы Елшілігінің, ҚР Білім және ғылым министрлігінің, ҚХР Білім министрлігінің статистикалық деректерін талдау сұхбат пен сұрау нәтижесі бойынша қалыптасқан көріністі толықтыра түсті. Зерттеу жүргізілген уақыт: 2015 жылғы маусым-желтоқсан аралығы.

Қытайдың 14 қаласында (Сиань, Бейжің, Шанхай, Гуанчжоу, Ланьчжоу, Үрімші, Далянь, Циндао, Нанкин, Ухань, Гуйлинь, Сямынь, Чжэнчжоу, Ханьчжоу) жүргізілген және 49 жоғары оқу орнында білім алып жатқан қазақстандықтарды қамтыған социологиялық зерттеу оқу миграциясының әртүрлі аспектілерін айқындап берді. Аталған тақырыпты жан-жақты зерделеу негізінде оқып жатқан жастардың ниетіне тұрақты мониторинг жүргізудің маңызы, сондай-ақ Қазақстанның зияткерлік әлеуетін айтарлықтай нығайтуға мүмкіндік беретін шараларды уақытылы қабылдау қажеттігі көрсетілген.

Кітап қалың оқырмандар қауымына арналған.

Издание подготовлено по результат комплексного социологического исследования, состоящее из количественных (опрошено 407 казахстанцев, проходящих обучение в КНР) и качественных методов сбора информации (опрос 60 экспертов, анализ статистических данных, контент – анализ СМИ). В ходе исследования проводились опросы преподавателей, сотрудников международных отделов казахстанских и китайских вузов, дипломатов, курирующих образование и культуру двусторонних отношений, казахстанцев, окончивших китайские вузы и работающих как на родине, так и в других странах. Анализ выступлений официальных лиц двух стран, статей прессы, статистических данных Посольства РК в КНР и Посольства КНР в РК, Министерства образования и науки РК, Министерства образования КНР дополнили картину, сложившуюся по результатам интервью и опроса. Время проведения исследования: июнь-декабрь 2015 года.

Социологическое исследование, проведенное в 14 городах Китая (Сиань, Пекин, Шанхай, Гуанчжоу, Ланьчжоу, Урумчи, Далянь, Циндао, Нанкин, Ухань, Гуйлинь, Сямынь, Чжэнчжоу, Ханьчжоу) и охватившее обучающихся казахстанцев в 49 вузах, выявляет различные аспекты учебной миграции. На основе многостороннего изучения данной темы показана важность постоянного мониторинга намерений обучающейся молодежи, а также необходимость своевременного принятия мер, которые позволят значительно укрепить интеллектуальный потенциал Казахстана.

Книга предназначена для широкого круга читателей.

ISBN 978-601-80557-0-6

ӘОЖ 325
КБЖ 60.7

© Қошанова Сәуле, Рақышева Ботагөз, 2016.

Мазмұны

КІРІСПЕ	4
СОЦИОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ӘДІСНАМАСЫ	8
ҚХР-ДА БІЛІМ АЛЫП ЖАТҚАН ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАРҒА СОЦИОЛОГИЯЛЫҚ САУАЛНАМА ЖҮРГІЗУ НӘТИЖЕЛЕРІ	11
1-БӨЛІМ. ҚР-ДАН ҚХР-ҒА ОҚУ МИГРАЦИЯСЫНЫҢ АЛҒЫШАРТТАРЫ МЕН ҮРДІСТЕРІ.....	11
2-БӨЛІМ. ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА БІЛІМ АЛУ, ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙ	17
3-БӨЛІМ. ТІЛДІК, ДІНИ, ЭТНОСТЫҚ БІРТЕКТІЛІК.....	27
4-БӨЛІМ. ЭТНОСАРАЛЫҚ ЖӘНЕ КОНФЕССИЯАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАР	30
5-БӨЛІМ. АЗАМАТТЫҚ ҰСТАНЫМ, САЯСИ КӨЗҚАРАСТАР	38
НЕГІЗГІ ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫМДАР	46
Қосымша	96
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-дегі Конфуцзы институты туралы ақпарат.....	101
«Қоғамдық пікір» Зерттеу институты туралы ақпарат	102

— КІРІСПЕ

1992 жылы Қазақстан Республикасы (бұдан әрі – ҚР) мен Қытай Халық Республикасының (бұдан әрі – ҚХР) арасында дипломатиялық қарым-қатынастар орнатылған кезден бастап көптеген бағыттар бойынша өзара іс-қимыл жасаудың қомақты тәжірибесі жинақталды және дамудың орасан зор әлеуеті қалыптасты. Мәдени-гуманитарлық ынтымақтастық мемлекетаралық өзара іс-қимыл жасаудың аса маңызды саласының бірі. Білім беру саласындағы әріптестік мәдени-гуманитарлық ынтымақтастықты дамытудың негізгі бағыты болып табылады.

ҚР және ҚХР арасындағы өзара іс-қимыл саласының нормативтік-құқықтық базасы мынадай шарттар мен келісімдерге негізделеді:

– 2003 жылғы 3 маусымдағы «ҚР Білім және ғылым министрлігі мен ҚХР Білім министрлігінің арасындағы білім саласындағы ынтымақтастық туралы келісім»;

– 2006 жылғы 20 желтоқсандағы «ҚР және ҚХР Үкіметтерінің арасындағы білім және ғылыми дәрежелер туралы құжаттарды өзара тану туралы келісім»;

– 2003 жылғы 3 маусымдағы «ҚР Білім және ғылым министрлігі мен ҚХР Білім министрлігінің арасындағы білім беру саласындағы ынтымақтастық туралы келісімге» толықтырулар мен өзгерістер енгізу туралы 2009 жылғы 16 сәуірдегі хаттама (білім беру бойынша алмасатын студенттердің санын 100 адамға дейін көбейтуді көздейді);

– 2011 жылғы 15 маусымдағы «ҚР Білім және ғылым министрлігі мен Қытай ұлттық мұнай-газ корпорациясының арасында білім беру саласындағы ынтымақтастық туралы келісім» (ҚҰМК магистратура бағдарламасы бойынша білім алу үшін 15 грант бөледі);

– 2015 жылғы 31 тамыздағы «ҚР Үкіметі мен ҚХР Үкіметі арасындағы мәдени-гуманитарлық ынтымақтастық туралы келісім» және тағы басқалар.

Қытайда білім алуға арналған гранттар жоғарыда аталған келісімдер бойынша ғана бөлінбейді. 2012 жылы ШЫҰ саммиті кезінде Қытай ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің 1500 маманын үш жыл бойы қытай университеттерінде оқыту жөніндегі шешімін жариялады¹.

2013 жылы қыркүйекте ҚХР Төрағасы Си Цзиньпиннің бірінші мемлекеттік сапары кезінде Назарбаев Университетінде дәріс оқыған кезінде, қытай тарапының таяудағы 10 жылда білім беруге 30 000 мемлекеттік грант және Конфуцзы институттарының 10 000 студенттері мен оқытушыларының біліктілігін арттыруға мүмкіндік жасайтынын жариялады². Қазіргі кезде аталған институттар Қазақстанның Астана,

¹ <http://www.scosummit2012.org> (айналысқа түскен кезі: 19.03.16)

² <http://kz.chineseembassy.org/rus/zhgx/t1077192.htm> (айналысқа түскен кезі: 19.03.16)

Алматы, Ақтөбе және Қарағанды қалаларында жұмыс істейді. Қазақстанда Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті жанынан Конфуцзы институтын құру туралы келісімге Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Бейжіңге сапары шеңберінде 2006 жылдың 20 желтоқсанында қол қойылды. Сиань шет тілдері университеті Қытайдағы серіктес жоғары оқу орны ретінде анықталды³. 2009 жылғы ақпанда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанынан Конфуцзы институты ашылды, бұл жоба шеңберіндегі ынтымақтастық Ланьчжоу университетімен бірлесіп жүзеге асырылады.

2011 жылғы маусымда және қарашада Ақтөбе өңірлік университетінің және Қарағанды политехникалық университетінің жанынан тағы да екі Конфуцзы институтының салтанатты түрде ашылуы болды, олардың тиісінше, серіктесі Синьцзян қаржы университеті мен Шихэцзы университеті жоғары оқу орындары болды⁴.

2008 жылы Шанхай ынтымақтастық ұйымының желілік университеті шеңберінде құрылған бастамаларды дамыту өзара іс-қимыл саласында жанданып келе жатқан саланың бірі болып табылады. ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің экономикалық және әлеуметтік дамуы үшін басым мүдделікті білдіретін мамандықтар бойынша келісілген инновациялық білім беру бағдарламалары негізінде жоғары білікті кадрларды бірлесіп даярлау ШЫҰ университетінің негізгі миссиясы болып табылады. Қазіргі жоғары оқу орындары ретінде жұмыс істеп тұрған ШЫҰ университеті қатысушы елдердің ғылым-білім беру және экономикалық ынтымақтастықтың басым салалары: дінтану, экология, энергетика, IT-технологиялар, нанотехнологиялар бойынша мамандар даярлауды жүзеге асырады. Бұл білім беру мекемелерінде білім алмақ болған студент елде немесе шетелде базалық университеттердің бірінде магистратураға оқуға түсудің стандартты рәсімінен өтеді. Одан кейін студент магистрдің білім беру «кеңістігінде» екі траекториясы болады: таңдап алынған жоғары оқу орнында, сондай-ақ серіктес жоғары оқу орнында оқу курсынан өтуге және оқуды аяқтағаннан кейін екі диплом алуға болады⁵.

Қытай университеттері президенттік «Болашақ» бағдарламасының студенттерін де таңдайды. Гранттар бойынша оқу мүмкіндігімен қатар өз қаражаты есебінен білім алатын адамдар үшін де қытай жоғары оқу орындары танымал бағыттардың бірі саналады.

Қытайда білім алатын шетелдік азаматтар

Жоғары білім алудың жаһандануының шетелде білім алудың кең мүмкіндігінсіз еш мағынасы болмайды. Шетелдік азаматтар көбіне қытай

³ www.ic.edu.kz (айналысқа түскен кезі: 19.03.16)

⁴ ҚХР-дың ҚР-дағы Елшілігінің деректері

⁵ <http://uni-sco.ru> (айналысқа түскен кезі: 19.03.16)

жоғары оқу орындарында білім алуға артықшылық береді. ҚХР Білім министрлігінің деректері бойынша елде әлемнің 203 елінің студенті білім алады. Қытай елде оқитын шетелдік студенттердің саны жағынан АҚШ пен Ұлыбританиядан кейін әлемде үшінші орынды иеленеді.

2014 жылғы жағдай бойынша ҚХР-да 377 054 шетелдік студент білім алады. Олардың саны бойынша Корея Республикасы бірінші орында (62 923 адам), одан соң АҚШ (24 203), Таиланд (21 296), Ресей (17 202), Жапония (15 057), Индонезия (13 689), Үндістан (13 578), Пәкістан (13 360), Қазақстан (11 764) (9 орын), Франция (10 729), Вьетнам (10 658), Германия (8 193), Моңғолия (7 920), Малайзия (6 645), Ұлыбритания (5 920).

Шетелдік студенттердің көпшілігі техникалық емес, гуманитарлық мамандықтар, басым көпшілігі қытай тілі бойынша білім алады. Тек олардың 44%-ы жоғары білім алады, қалған 56%-ы қысқа мерзімді курстар мен оқу бағдарламаларын өтеді⁶.

ҚХР-ның Мемлекеттік кеңесі 2020 жылға қарай шетелдік студенттер санын 500 000 адамға дейін ұлғайтуды жоспарлап отыр. Бұл мақсатқа қол жеткізуде ҚХР (Ханьбань) Білім министрлігінің шетелдік университеттермен бірлесіп, шетелде қытай тілін тарату жөніндегі Мемлекеттік кеңсе құратын халықаралық мәдени-білім беру орталықтарының желісі – Конфуцзы институттары мен сыныптары маңызды рөл атқарады. Конфуцзы институттарының миссиясы – бүкіл әлемде Қытайды және қытайлық мәдениетті түсінудің өсуіне, Қытайдың басқа елдермен достық өзара қатынастарын дамытуға ықпал ету. Ондағы оқыту Қытаймен ынтымақтастықтың ерекшелігіне бағдарланған, оған қоса институттардың міндетіне мыналар кіреді: қытай тілі мен мәдениеті курстарын ұйымдастыру, ғылыми конференциялар, мәдени іс-шаралар мен конкурстар өткізу; қытай тілі бойынша оқу әдебиеттерін дайындау және басып шығару; Қытайда студенттік және оқытушылық тағылымдамалар ұйымдастыру⁷. ҚХР Білім министрлігінің деректері бойынша 2015 жылғы қазанның басында әлемнің 127 елінде университеттер жанындағы 476 институт және мектептер жанындағы 850 сыныптар жұмыс жасаған. 2015 жылғы желтоқсанда төраға Ханьбань Суй Лин жыл сайынғы дүниежүзілік конференциядағы өзінің ресми сөзінде 2020 жылға дейін Конфуцзы институттарының санын 1000-ге дейін жеткізу жоспарланғанын атап көрсетті.

⁶ <http://www.iie.org/Services/Project-Atlas/China/International-Students-In-China> (айналысқа түскен кезі: 19.03.16)

⁷ www.hanban.org (айналысқа түскен кезі: 19.03.16)

Қытайда оқитын Қазақстан азаматтары

2014 жылғы тамыздың басындағы жағдай бойынша 45 000-нан астам қазақстандық елден тысқары жерлерде білім алады, оның ішінде: Ресейдің жоғары оқу орындарында оқу оқитын қазақстандық азаматтар 26 600, ҚХР-да 9 670 (оның ішінде 628 әртүрлі гранттар бойынша), Ұлыбританияда 4000-ға жуық, АҚШ-та және Чехияда 1000-ға жуық, Малайзияда шамамен 1500, БАӘ 715, Түркияда 783 және басқа да елдерде⁸.

ҚХР Білім министрлігінің деректері бойынша 2007 жылы қытай жоғары оқу орындарында оқитын, оның ішінде гранттар және өз қаражаты есебінен оқитын қазақстандық студенттер саны 3 000 адамды құраған. 2008 жылы 3 750 отандастарымыз қытай университеттерінде келісімшарт негізінде, 70-сі грант бойынша білім алған. 2010 жылы бұл мөлшер 7 874 адамға жетті. 2011 жылы Қытайда 8 287 қазақстандық білім алған, олардың ішінде 40 адам президенттік «Болашақ» стипендиясының иегері, студенттердің бір бөлігі мемлекеттік алмасу желісі бойынша және қытай үкіметінің гранты бойынша келсе, кейбіреулері ШЫҰ желісі бойынша стипендия иегерлері болып табылады.

2013 жылы қазақстандық студенттердің саны президенттік «Болашақ» бағдарламасының 37 стипендиатын (17 бакалавр, 8 магистр, 12 тағылымдамадан өтуші) қоса алғанда, 9 657 адамды құрады.

2014-2015 оқу жылының басында Бейжіңде шамамен 4000 қазақстандық, Үрімшіде 1250, Шанхайда 800, Сианда 700, Гуанчжоуда 500, Уханда 400, Нанкин, Ланьчжоу, Харбинде 150 адамнан, Циндаода шамамен 100, Құлжада 150, Шихэцзыда шамамен 100, Сямэнде 25 адам білім алған.

2004-2014 жылдар кезеңінде Қазақстанның шамамен 2000 азаматы қытай жоғары оқу орындарын бітіріп шыққан. Оның үстіне олардың саны үнемі ұлғайып отырған, егер, 2003 жылы ҚХР жоғары оқу орындарын тамамдаған қазақстандық түлектер 8 адам болса, 2013 жылы қытай оқу орындарын 700 адам бітірген.

2016 жылғы ақпан айындағы жағдай бойынша ҚХР-дағы қазақстандық студенттер саны 11764 адам, оның ішінде 763 адам халықаралық шарттар шеңберінде мемлекеттік алмасу бойынша, қалғандары өз қаражаты және муниципалды гранттар есебінен білім алуда. Шанхай қаласындағы «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ Өкілдігінің ресми ақпараты бойынша президенттік «Болашақ» стипендиясының 188 иегері қытай жоғары оқу орындарында оқыған,

⁸ https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/45-tyisyach-kazahstanskikh-studentov-obuchayutsya-rubejom-259529/ (айналысқа түскен кезі: 19.03.16)

қазіргі кезде 24 адам білім алуда. Өткен он жылдық ішінде қытай жоғары оқу орындарындағы студенттердің саны 14 есеге өскен⁹.

Осылайша, ресми деректерге сәйкес Қазақстаннан Қытайға оқу миграциясы үздіксіз өсу серпінін көрсетіп отыр. Алайда, ресми статистикалық цифрлар нені білдіреді, Қазақстан жастары қытай жоғары оқу орындарын таңдай отырып, қандай бағдарларды басымдық тұтады, көрші елде оқыған және болған кезде олар қандай қиындыққа кезігеді, этносаралық қатынастар қалай қалыптасады, азаматтық ұстанымдары қандай, келешекке қандай жоспарлар құрады деген осы және басқа да сұрақтарды талдау біздің зерттеуіміздің бөлігі болып табылады. Оқу миграциясы үдерісін көпжақты зерделеу негізінде (сауалнамалар, сұхбаттар, ҚР-дың ҚХР-дағы және ҚХР-дың ҚР-дағы Елшіліктерінің, ҚР Білім және ғылым министрлігінің, ҚХР Білім министрлігінің ресми деректері) туындаған проблемаларын шешу бойынша ұсынымдар әзірлеу, оқу миграциясының салдарын болжамдау, білім беру саласындағы Қазақстан-Қытай қарым-қатынастарын тереңдету мақсатындағы ынтымақтастықтың жаңа бағыттарын жоспарлауға мүмкіндік беріледі.

СОЦИОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ӘДІСНАМАСЫ

Жобаның мақсаты:

Оқу миграциясын ынталандыру және екі елдің білім беру саласындағы мемлекетаралық ынтымақтастықты дамыту арқылы Қазақстан мен Қытайдың стратегиялық ынтымақтастықтың проблемалары мен даму мүмкіндіктерін айқындау.

Оқу миграциясы – мамандық алу, оның ішінде жоғары оқу орындарына түсу үшін дайындық тілдік курстарынан өту мақсатында шетелдегі жоғары немесе орташа кәсіптік оқу орындарында оқуды білдіреді.

Жобаның міндеттері:

ҚР-дан ҚХР-ға оқу миграциясының алғышарттары мен үрдістерін зерделеу;

ҚХР-да білім алатын қазақстандықтардың біртектілік құрылымын (тілдік, діни, этностық, мәдени, азаматтық) айқындау;

ҚХР-дағы оқу және өмір сүру процесінде туындайтын негізгі әлеуметтік-экономикалық проблемаларды зерделеу, әлеуметтік бейімделу және әлеуметтік көңіл-күй деңгейін айқындау;

мәдени орталықтардың, студенттік бірлестіктердің болуын және олардың жұмыс нысандарын айқындау;

қазақстандық студенттер білім алатын қалалардағы этносаралық жағдайды бағалау;

⁹ ҚХР Білім министрлігінің ресми деректері бойынша

ҚХР білім алатын қазақстандық жастардың зияткерлік әлеуетін зерделеу;

ҚХР-да білім алатын қазақстандықтарды қолдау шараларын айқындау.

Зерттеу географиясы: Қытайдың 14 қаласы (Сиань, Бейжің, Шанхай, Гуанчжоу, Ланьчжоу, Үрімші, Далян, Циндао, Нанкин, Ухань, Гуйлинь, Сямынь, Чжэнчжоу, Ханьчжоу).

Зерттеу жүргізу уақыты: 2015 жылғы маусым–желтоқсан.

Әдіснамалық зерттеу ақпаратты жинаудың сандық және сапалық әдістерін кешенді пайдалануға негізделеді.

Сандық әдіс: Қытайда оқитын қазақстандық азаматтар сауалнамасы. Барлығы 407 респондент сұралған (16–34 жас; орташа жас мөлшері – 21 жас).

Сапалық әдістер: жедел сауалнама, бақылап-байқау. Барлығы 60 сарапшы сұралған.

Респондентті іріктеу: «қар кесегі». Бакалавриат, магистратура, докторантура бойынша, жоғары оқу орындарына түсу үшін дайындық курстарында Қытайда білім алып жатқан Қазақстан азаматтары іріктеледі.

Сауалнама әдісі: аралас (Face-to-Face (сұхбат), телефон арқылы және электрондық пошта арқылы сауалнама).

Сауалнамалардың іріктемесі олардың толымды болуын білдірмейді, алайда зерттеудің сапалық әдістерімен бірге (бақылау, сарапшылық сауалнама) зерттелетін тақырыпты толыққанды зерделеуге мүмкіндік беретінін атап өту керек. Зерттеу барысында оқытушыларға, қазақстандық және қытайлық жоғары оқу орындарының халықаралық бөлім қызметкерлеріне, білім беру және мәдениет, екіжақты қатынастарға жетекшілік ететін дипломаттарға, қытай жоғары оқу орындарын аяқтаған және өз отанында не басқа елдерде жұмыс істейтін қазақстандықтарға сауалнама жүргізілді. Екі елдің ресми тұлғаларының сөйлеген сөздерін, баспасөз мақалаларын, ҚР-дың ҚХР-дағы Елшілігі мен ҚХР ҚР-дағы Елшілігінің, ҚР Білім және ғылым министрлігінің, ҚХР Білім министрлігінің статистикалық деректерін талдау сұхбат пен сұрау нәтижесі бойынша қалыптасқан көріністі толықтыра түсті.

Сауалнамаға қатысқан респонденттердің әлеуметтік-демографиялық бейнесі

Қытайда оқитын, сауалнамаға қатысқан қазақстандықтардың арасында 50,6%-ы әйелдер, 49,4%-ы ерлер (№1-кесте).

Сауалнамада әртүрлі ұлт өкілдері қатысты, оның көпшілігі қазақтар 97,1%, орыстар 2,7%, татарлар 0,2%, поляктар 0,2% болды (№2-кесте).

Респонденттердің орташа мөлшері 21 жаста, сұралғандардың жасы жағынан ең кішісі 16 жаста, үлкені 34 жаста болды (№3-кесте).

№1-кесте

РЕСПОНДЕНТТЕРДІҢ ЖЫНЫСЫ

Жауап нұсқасы	Саны	Пайыз
Ерлер	201	49,4
Әйелдер	206	50,6
Барлығы	407	100,0

№2-кесте

РЕСПОНДЕНТТЕРДІҢ ЭТНОСТЫҚ ҚАТЫСТЫЛЫҒЫ

Жауап нұсқасы	Саны	Пайыз
Қазақтар	395	97,1
Орыстар	10	2,5
Татарлар	1	0,2
Поляктар	1	0,2
Барлығы	407	100,0

№3-кесте

РЕСПОНДЕНТТЕРДІҢ ЖАСЫ

Жауап нұсқасы	Саны	Пайыз
16	1	0,2
17	1	0,2
18	13	3,2
19	56	13,8
20	123	30,2
21	65	16,0
22	57	14,0
23	22	5,4
24	25	6,1
25	17	4,2
26	10	2,5
27	2	0,5
28	13	3,2
30	1	0,2
34	1	0,2
Барлығы	407	100,0

— ҚХР-ДА БІЛІМ АЛЫП ЖАТҚАН ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАРҒА СОЦИОЛОГИЯЛЫҚ САУАЛНАМА ЖҮРГІЗУ НӘТИЖЕЛЕРІ

1-БӨЛІМ. ҚР-ДАН ҚХР-ҒА ОҚУ МИГРАЦИЯСЫНЫҢ АЛҒЫШАРТТАРЫ МЕН ҮРДІСТЕРІ

Білім алатын ел ретінде Қытайды таңдау бойынша респонденттердің 49,6%-ы оны мұнда шетелдік студенттерге қамқорлық жасалады деп негіздейді (визалық қолдау, жайлы жатақхана, шұғыл жағдайларда, медициналық көмекке жүгіну кезінде т.б. студенттерді оқудан тыс қолдау). Студенттердің 45%-ы оқу және тұрғынжайда тұру үшін төлемнің төмендігін маңыздылығы бойынша екінші орынға қояды, олардың 41,8%-ы Қытайда білім алу мейлінше сапалы деп санаса, 39,1%-ы алған білімдерін мәртебелі деп атайды, 29,5%-ы оқу грантын ұтып алған. Сұрау салынғандардың 26,5%-ы Қытай жоғары оқу орындарында білім алу жөніндегі өз шешімін мәдени фактормен түсіндіреді (сұхбаттан: «Қытайда өмір сүру қызықты: ойын-сауық, қызықты жерлер көп» т.б.), қазақстандықтардың 25,6%-ына достары, таныстары ұсыным берген. Жауап нұсқаларының сатысында қауіпсіздік маңызды орын алады, яғни сұралғандардың 24,3%-ы Қытайда нәсілшілдік пен ұлтшылдық деңгейі төмен деп санайды (сұхбаттан: мұнда өмір сүру қауіпсіз, РФ-дегідей скинхедтер жоқ, басқа елдердің адамдарына, өзге ұлттың немесе нәсілдік адамдарына қарым-қатынас нашар емес»). Қазақстанға географиялық жақындық оқитын елді Қытай пайдасына таңдау факторларының бірі болып табылады, студенттердің 23,8%-ы осы нұсқаны көрсетті. Мынадай жауаптар болды: мұндай шешім қабылдауға ата-ана әсер етті (5,2%), елді таңдау кездейсоқ болды (2,9%), Қазақстандағы жоғары оқу орындарына оқуға түсу конкурсы жоғары болды (2,0%), тұрақты тұру үшін Қытайға көшу жоспарына орай (1,2%), қытай тілі ұнайды (0,7%) (№4-кесте).

№4-кесте

**СІЗ НЕЛІКТЕН ҚЫТАЙ ХАЛЫҚ РЕСПУБЛИКАСЫНДА
(БҰДАН ӘРІ – ҚЫТАЙ) ЖОҒАРЫ БІЛІМ АЛУ КЕРЕК ДЕП ШЕШТІҢІЗ?**

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз*
Қытайда шетелдік студенттерге қамқорлық жасалады (визалық қолдау, жайлы жатақхана, шұғыл жағдайларда, медициналық көмекке жүгіну кезінде т.б. студенттерді оқудан тыс қолдау)	202	49,6
Таңдау жасағандар арасында Қытайда басқа елдермен салыстырғанда білім алу және тұрғынжайда тұру төлемі төмен	183	45,0
Қытайда білім мейлінше сапалы	170	41,8
Алған білімнің мәртебесін арттыру мақсатында	159	39,1
Қытайда оқу грантын ұтып алдым	120	29,5
Мұнда өмір сүру қызықты: ойын-сауық, қызықты жерлер т.б. көп (мәдени фактор)	108	26,5
Достар, таныстарым ұсыныс жасады	104	25,6
Мұнда өмір сүру қауіпсіз: РФ-дегідей скинхедтер жоқ, басқа елдердің адамдарына, өзге ұлттың немесе нәсілдік адамдарына қарым-қатынас нашар емес (нәсілшілдік, ұлтшылдық деңгейінің төмендігі)	99	24,3
Отанға (Қазақстанға) географиялық жағынан жақын	97	23,8
Мұндай шешім қабылдауға ата-анам әсер етті	21	5,2
Елді таңдау кездейсоқ болды	12	2,9
Қазақстандағы жоғары оқу орындарына оқуға түсу конкурсы жоғары	10	2,5
Қазақстанда мен таңдаған мамандық бойынша оқытпайды	8	2,0
Тұрақты тұру үшін Қытайға көшу жоспарына орай	5	1,2
Қытай тілі ұнайды	3	0,7
Жауап беруге қиналамын	2	0,5

* Жиынтығы 100%-ға тең емес, өйткені респонденттер жауаптың бірнеше нұсқасын белгілеуі мүмкін.

Оқу орнын таңдауға көмек бойынша достар мен таныстардың кеңесі бірінші орында – 76,8%. Респонденттердің 12,5%-ы қажетті ақпаратты Интернет желісінен тапқан, 9,1%-ы Қазақстандық БАҚ-тан мәлімет алған (№5-кесте).

Жауаптың бірінші нұсқасының жоғары болуы Қытайдың жоғары оқу орындарын бітірген қазақстандықтардың алған білім сапасына, өмір сүру жағдайларына риза екенін және отандастарына таңдау жасаған кезде Қытайды таңдауды ұсынатынын көрсетеді.

№5-кесте

СІЗ ҚЫТАЙДА БІЛІМ АЛУ МҮМКІНДІГІ ЖӨНІНДЕ ҚАЙДАН БІЛДІҢІЗ?

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз
Достар мен таныстардан	312	76,8
Интернет желісі арқылы	51	12,5
Қазақстандық БАҚ-тан	22	5,4
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ жанындағы Конфуцзы институты арқылы	15	3,7
Шет мемлекеттердің БАҚ-тары немесе ҮЕҰ-дан	2	0,5
Жоғары оқу орнынан	1	0,2
«Петро Қазақстан» стипендиаты бағдарламасы	1	0,2
Жауап беруге қиналамын	3	0,7
Барлығы	407	100,0

Қазақстандық жастардың көпшілігі ірі қалалардағы университеттерде оқиды, олар: Бейжің, Шанхай, Сиань тағы басқалар. Зерттеуіміздің респонденттері Қытайдың 14 қаласын көрсетті. Отандастарымыздың негізгі бөлігі мына қалалардың жоғары оқу орындарында оқиды: Сиань (респонденттердің 32,2%-ы), Бейжің (20,9%), Шанхай (7,4%), Гуанчжоу (4,3%), Ланьчжоу (3,1%), Үрімші (2,9%), Далян (2,2%), Циндао (1,2%) тағы басқалар. Сұралғандардың 16,2%-ы оқитын университеттерін көрсеткен жоқ (№6-кесте).

Оқу орындарын таңдау бойынша қазақстандық студенттердің басымдық берушілігі туралы айтқанда, олар әркез Қытайдың ірі, рейтингтік жоғары оқу орындары емес екенін атап кеткен жөн, көбіне олар Қазақстанға аумақтық жағынан жақын өңірлік университеттерді, сондай-ақ шетелдік студенттерге талап онша жоғары емес оқу орындарын таңдаған.

№6-кесте

СІЗ ҚАЙ УНИВЕРСИТЕТТЕ БІЛІМ АЛАСЫЗ?

Жауап нұсқалары (респонденттер сөзінен жазып алынды)	Саны	Пайыз
Сиань шет тілдер университеті - Сиань қ.	56	13,7
Бейжің шет тілдер университеті - Бейжің қ.	23	5,6
Тяньцзинь университеті, колледж - Тяньцзинь қ.	19	4,7
Сиань мұнай университеті - Сиань қ.	18	4,4
Солтүстік-батыс университеті- Сиань қ.	23	5,6
Сиань көлік және коммуникация университеті - Сиань қ.	13	3,2
Ланьчжоу университеті - Ланьчжоу қ.	13	3,1
Гуанчжоу университеті - Гуанчжоу қ.	11	2,7
Халық университеті - Бейжің қ.	9	2,2

Жауап нұсқалары (респонденттер сөзінен жазып алынды)	Саны	Пайыз
Далян шет тілдер университеті - Далян қ.	8	2,0
Шанхай шет тілдер университеті - Шанхай қ.	8	2,0
Бейжің тіл және мәдениет университеті - Бейжің қ.	10	2,4
Бейжің экономика және қаржы университеті - Бейжің қ.	7	1,7
Тонцзи университеті - Шанхай қ.	7	1,7
Сиань экономика және қаржы университеті - Сиань қ.	7	1,7
Шыңжаң аграрлық университеті - Үрімші қ.	6	1,5
Дунхуа университеті - Шанхай қ.	6	1,5
Халықаралық бизнес және экономика универ-ті - Бейжің қ.	5	1,2
Технологиялық университет жанындағы Циндао институты - Циндао қ.	5	1,2
Бейжің сауда университеті - Бейжің қ.	5	1,2
Шанхай университеті - Шанхай қ.	5	1,2
Бейжің азаматтық құрылыс және сәулет университеті - Бейжің қ.	4	1,0
Бейжің педагогика университеті - Бейжің қ.	4	1,0
Дипломатиялық академия - Бейжің қ.	4	1,0
Бэйхан университеті - Бейжің қ.	5	1,2
Шанхай көлік және коммуникация университеті - Шанхай қ.	4	1,0
Шэньси провин. педагогикалық университеті - Сиань қ.	4	1,0
Нанкин университеті - Нанкин қ.	4	1,0
Ухань университеті - Ухань қ.	4	1,0
Шыңжаң экономика және қаржы университеті - Үрімші қ.	4	1,0
Гуйлинь университеті - Гуйлинь қ.	4	1,0
Бейжің көлік университеті - Бейжің қ.	3	0,7
Циньхуа университеті - Бейжің қ.	3	0,7
Чанъань университеті - Сиань қ.	3	0,7
Сиань техникалық университеті - Сиань қ.	3	0,7
Хэнань университеті - Чжэнчжоу қ.	3	0,7
Төртінші әскери медицина университеті - Сиань қ.	3	0,7
Гуанчжоу медицина колледжі - Гуанчжоу қ.	4	0,9
Сямынь университеті - Сямынь қ.	3	0,7
Чжэцзян университеті - Ханчжоу қ.	2	0,5
Сиань құрылыс және сәулет университеті - Сиань қ.	2	0,5
Оңтүстік-қытай педагогикалық университеті - Гуанчжоу қ.	2	0,5
Бейжің аэроавтика және астронав университеті - Бейжің қ.	1	0,2
Медицина университеті - Бейжің қ.	1	0,2
Шыңжаң педагогикалық университеті - Үрімші қ.	1	0,2

Жауап нұсқалары (респонденттер сөзінен жазып алынды)	Саны	Пайыз
Далян технологиялық университеті - Далян қ.	1	0,2
Үрімші медицина университеті - Үрімші қ.	1	0,2
Бейжің халық шаруашылығы университеті - Бейжің қ.	3	0,6
Оңтүстік-қытай технологиялық университеті - Гуанчжоу қ.	1	0,2
Жауап жоқ	62	16,2
Барлығы	407	100,0

ҚХР білім министрлігінің ақпаратына сәйкес Қытайда оқитын қазақстандық жастардың 90%-ға жуығы гуманитарлық: халықаралық қатынастар, әлемдік сауда экономика, бизнес және т.б. мамандықтарға басымдық береді.

Зерттеуімізге қатысқан респонденттердің көпшілігі «қытай тілі және мәдениеті» мамандығы бойынша, сондай-ақ тілдік курстарда білім алады, студенттердің 36,9%-ы осы нұсқаны таңдаған. Экономикалық бағытта («халықаралық сауда», «менеджмент», «әлемдік экономика және сауда», «қаржы», «бизнес әкімшіліктендіру» т.б.) сұралғандардың 32,6%-ы оқиды. Заңгерлік саланы («юриспруденция», «құқық»), сондай-ақ «халықаралық қатынастар», «шығыс тануды» қазақстандықтардың 10,7%-ы таңдаған. Техникалық мамандықтар ішінде отандастарымыз: «мұнай ісі», «сәулет», «өнеркәсіптік дизайн» және тағы басқаларға басымдық береді. «Қытай медицинасын» сұралғандардың 2,0%-ы зерделейді. Респонденттердің 8,4%-ы сұраққа жауап бермеген (№7-кесте).

№7-кесте

СІЗ ОҚЫП ЖАТҚАН МАМАНДЫҚТЫ КӨРСЕТИҢІЗ:

Жауап нұсқалары (респонденттер сөзінен жазып алынды)	Саны	Пайыз
Қытай тілі мен мәдениеті	122	30,0
Қаржы	33	8,1
Экономика	31	7,6
Халықаралық экономика және сауда	30	7,4
Халықаралық құқық	16	3,9
Филология	13	3,2
Логистика	12	2,9
Халықаралық қатынастар	12	2,9
Бизнес әкімшіліктендіру	10	2,5
Менеджмент	9	2,2
Тілдік курстар	8	2,0
Қытай медицинасы	8	2,0
Мұнай өңдеу	8	2,0

Жауап нұсқалары (респонденттер сөзінен жазып алынды)	Саны	Пайыз
Дін тану	7	1,7
Юриспруденция	6	1,5
Сәулет	4	1,0
Өнеркәсіптік дизайн	4	1,0
Шет тілдер	4	1,0
Қытай тілі оқытушысы	3	0,7
Қонақ үй басқару	3	0,7
Автоматизация	3	0,7
Көлік технологиялары	3	0,7
Сақтандыру тәуекелі менеджменті	2	0,5
Шығыстанушы	2	0,5
Физика	2	0,5
Телекоммуникация	2	0,5
Техникалық мамандық	2	0,5
Ақпараттық технологиялар	2	0,5
Инженерия	2	0,5
Мемлекеттік басқару	2	0,5
Бухгалтертерлік есеп	1	0,2
Туризм және маркетинг	1	0,2
Дизайн	1	0,2
Политология	1	0,2
Электрлік байланыс	1	0,2
Радиоэлектроника	1	0,2
Биотехнология	1	0,2
Экология	1	0,2
Продюсер	1	0,2
Геодезия	1	0,2
Жауап жоқ	32	8,4
Барлығы	407	100,0

Респонденттердің 85,3%-ы үшін Қытайда білім алу оқудың және/немесе шетелде ұзақ уақыт тұрудың алғашқы тәжірибесі, екенін көрсеткен, студенттердің 14,7%-ы бұрын мұндай тәжірибе болды деп жауап берген (№8-кесте).

№8-кесте

ОСЫ ОҚУ ОРНЫНДА БІЛІМ АЛУ СІЗГЕ ОҚУДЫҢ ЖӘНЕ/НЕМЕСЕ ШЕТЕЛДЕ ҰЗАҚ ТҰРУДЫҢ АЛҒАШҚЫ ТӘЖІРИБЕСІ МЕ?

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз
Иә	347	85,3
Жоқ	60	14,7
Барлығы	407	100,0

Бөлім бойынша қорытындылар:

– Қытай жоғары оқу орындары қазақстандық жастар үшін оқу және өмір сүру жағдайларымен, білім сапасымен тартымды.

– Шетелдіктер Қытай аумағында өздерін қауіпсіз сезінеді, елде нәсілшілдік пен ұлтшылдық деңгейі төмен.

– Қытай жоғары оқу орындарын бітірген қазақстандық түлектердің көпшілігі алған біліміне қанағаттанады және отандастарына Қытайда оқуды таңдауды белсенді түрде ұсынады.

– Университетті таңдау кезінде қазақстандық жастар негізінен Қазақстанға географиялық жағынан жақын орналасқан өңірлік университеттерге, сондай-ақ шетелдік студенттерге қойылатын талап онша жоғары емес жоғары оқу орындарына бағдар алады.

– Студенттердің негізгі бөлігі гуманитарлық мамандықтар бойынша білім алады. Мұндай диплом алып үлгерген қазақстандықтардың басым көпшілігінің тәжірибесін негізге ала отырып, жоғары оқу орындарын бітіргеннен кейін респонденттер жұмысқа орналасу проблемасына кезігетінін болжауға болады.

2-БӨЛІМ. ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА БІЛІМ АЛУ, ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙ

Респонденттердің басым көпшілігіне (94,7%) осы жоғары оқу орнында білім алған ұнайды, сұралғандардың 5,1%-ы теріс жауап берді (№9-кесте).

Қытай жоғары оқу орындарында оқыту сапасы студенттердің басым көпшілігінің көңілінен шығады, өз қаражаты есебінен оқитындар «баға – сапа» қатынасы бойынша қанағаттанады.

Білім сапасына әркез риза бола бермейтін қазақстандықтардың өзі шетелдегі білімнің беделі арқасында елде жұмысқа тұру жеңіл болады деп санайды. Қазақ тілін кәсіптік деңгейде білмеу қиындық туғызуы мүмкін, оны қазақстандық жоғары оқу орындарында оқу кезінде ғана алуға болатын.

№9-кесте

СІЗ ОҚИТЫН ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА ОҚУ СІЗГЕ ҰНАЙ МА?

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз
Иә	251	61,8
Сірә, ұнайды	134	32,9
Сірә, ұнамайды	18	4,4
Жоқ	3	0,7
Жауап беруге қиналамын	1	0,2
Барлығы	407	100,0

Жоғары оқу орнында оқудың қиындық деңгейін респонденттердің 97,3%-ы күрделі деп бағаласа, студенттердің 2,7%-ы оқу процесін жеңіл деп санайды (№10-кесте).

Қазақстан университеттерінде оқу тәжірибесі бар респонденттер Қытай жоғары оқу орындарындағы талап жоғары дейді.

№10-кесте

СІЗ ОҚИТЫН ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДАҒЫ ОҚУДЫҢ КҮРДЕЛІЛІК ДЕҢГЕЙІН ҚАЛАЙ БАҒАЛАЙСЫЗ?

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз
Біршама күрделі	242	59,5
Өте күрделі	154	37,8
Анағұрлым жеңіл	10	2,5
Өте жеңіл	1	0,2
Барлығы	407	100,0

Жоғары оқу орындарында өздерінің сабақ үлгерімін респонденттер 65,8% және 21,2%-ы тиісінше, жақсы және үздік деп атап көрсетті. 10,8%-ы қанағаттанарлық деңгейде оқиды (№11-кесте).

Зерттеуге қатысқандардың ішінде кемінде 167 адам (№15-кесте дерегі) грант бойынша оқитынын ескерсек, соңғы жылдары қытай тарапынан грант иегерлеріне Қытай жоғары оқу орындарының талаптары жоғарлағанын атап өту қажет. Мысалы, «Қытай тілі» мамандығы бойынша шетелдік студенттер кезекті HSK емтиханын уақытылы тапсырмаған жағдайда (қытай тілін меңгерудің деңгейін айқындау бойынша халықаралық емтихан), ай сайынғы стипендиядан айырылады.

№11-кесте

УНИВЕРСИТЕТТЕГІ СІЗДІҢ АҒЫМДЫҚ ҮЛГЕРІМІҢІЗ ҚАНДАЙ?

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз
Жақсы	268	65,8
Үздік	86	21,2
Қанағаттанарлық	44	10,8
Қанағаттанарлықсыз	2	0,5
Жауап беруден бас тарту	7	1,7
Барлығы	407	100,0

Сұралғандардың негізгі бөлігі қытай тілін меңгеру деңгейін «жақсы» (80,6%), «нашар» 18,1%-ы деп бағалайды (№12-кесте).

Жоғарыда көрсетілген мейлінше танымал мамандықтар бойынша оқитын қазақстандық студенттердің көпшілігі шетелдіктерге арналған топтарда білім алады, онда жергілікті тұрғындар оқитын топтармен салыстырғанда талап анағұрлым төмен. Техникалық мамандықтарды таңдаған респонденттер негізінен қытайлықтармен бірге оқиды. Бұл санаттағы отандастарымыз өздерінің қытай тілін меңгеру деңгейлеріне сын көзбен қарайды және жеткілікті түрде жоғары деп санамайды.

№12-кесте

ҚЫТАЙ ТІЛІН ҚАНШАЛЫҚТЫ ЖАҚСЫ БІЛЕСІЗ?

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз
Сірә, жақсы	252	61,9
Өте жақсы	76	18,7
Сірә, нашар	71	17,4
Өте нашар	3	0,7
Жауап беруге қиналамын	5	1,2
Барлығы	407	100,0

Қытайға келуге байланысты жағымды сәттердің ішінде қазақстандықтардың 67,3%-ы жаңа таныстықты, 58,2%-ы жерлестердің болуын, 49,4%-ы жақсы университетті (ыңғайлы корпустары, кітапханалары, спорттық кешені, асханасы, дәмханасы бар үлкен кампус), 47,9%-ы қытай мәдениетінің қызықтылығын, 24,6%-ы басқа өмір сүру салтын атайды (№13-кесте).

Жауаптар сатысында «жерлестердің болуы» жауабының екінші орын алуын көптеген студенттер Қытайға келгенде алғаш кездері отандастардың жоғары оқу орнында орналасу рәсімін өту, тұрмыстық проблемаларды шешу кезінде үлкен көмек көрсеткенімен түсіндіреді. Көптеген респонденттер қандай да бір қаланы, университетті таңдау жасауда онда оқып жатқан таныстардың болуына сүйенгенін атап айтады.

№13-кесте

**ӨЗІҢІЗДІҢ ҚЫТАЙҒА КЕЛУҢІЗГЕ БАЙЛАНЫСТЫ ҚАНДАЙ
ЖАҒЫМДЫ СӘТТЕРДІ АТАП БЕРЕР ЕДІҢІЗ?**

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз*
Жаңа таныстық	274	67,3
Жерлестердің болуы	237	58,2
Жақсы университет (ыңғайлы корпустары, кітапханалары, спорттық кешені, асханасы, дәмханасы бар үлкен кампус)	201	49,4
Қытай мәдениетінің қызықтылығы	195	47,9
Басқа өмір салты	100	24,6
Тағамдар	39	9,6
Қолайлы климат	32	7,9
Өз бетінше өмір сүру мүмкіндігі (ата-аналардың үнемі бақылауынсыз)	12	2,9
Жауап беруге қиналамын	2	0,5

* Жиынтығы 100%-ға тең емес, өйткені респонденттер жауаптың бірнеше нұсқасын белгілеуі мүмкін.

Көбіне қытай тілін нашар білу оқуға таяуда келген қазақстандықтардың проблемасы болып табылады (71,7%), сондай-ақ сұралғандардың 36,6%-ы жергілікті тағамдарға үйренісуді, 35,9%-ы жеке қауіпсіздік проблемасын, 29,7%-ы тұрмыстық қиындықтарды атайды (№14-кесте).

Респонденттердің көпшілігі «мәдени есеңгіреуді» бастап кешіргенін айтады, оған қытай тілін білмеу және кампустан тысқары жерде ағылшын тілін пайдалану мүмкіндігінің жоқтығы себеп болған.

№14-кесте

ҚЫТАЙДА ҚАНДАЙ МЕЙЛІНШЕ ӨЗЕКТІ ҚИЫНДЫҚТАР ТУЫНДАДЫ?

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз*
Қытай тілін нашар білу	292	71,7
Жергілікті тағамдарға үйрену	149	36,6
Жеке қауіпсіздік қиындықтары	146	35,9
Тұрмыстық қиындықтар	121	29,7
Құжаттарды тіркеу, ресімдеу кезіндегі бюрократия	79	19,4
Университет әкімшілігімен өзара іс-қимыл	72	17,7
Климаттың үйреншікті болмауы	55	13,5
Қытай заңдарын білмеу	54	13,3
Жергілікті тұрғындармен қарым-қатынастардағы қиындықтар	16	3,9
Толыққанды демалыс ұйымдастыру	7	1,7
Қиындықтар туған жоқ	18	4,4
Жауап беруге қиналамын	1	0,2

* Жиынтығы 100%-ға тең емес, өйткені респонденттер жауаптың бірнеше нұсқасын белгілеуі мүмкін.

Сұралғандардың көпшілігінің оқу мен тұрғынжайда тұруын қаржыландыру көзі – меншікті қаражат (тиісінше 56,3% және 64,6%) болып табылады, Қытай үкіметінің гранттары студенттердің 36,9%-ы үшін оқуды және 32,7%-ы үшін тұрғынжайда тұруды өтейді (Конфуцзы институтының гранттарын да Қытай тарапы қаржыландыратынын атап өткен жөн). Қазақстанның қаражаты есебінен Қытай жоғары оқу орындарында отандастарымыздың 3,4%-ы оқиды, респонденттердің 2,7%-ы үшін қазақстандық тарап гранттары тұрғынжайда тұруды қамтамасыз етеді (№15.1-кесте).

№15-кесте

СІЗДІҢ ОҚУЫҢЫЗ БЕН ТҰРҒЫНЖАЙДА ТҰРУДЫ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ КӨЗДЕРІ ҚАНДАЙ?

	Оқуды қаржыландыру көздері		Тұрғынжайда тұруды қаржыландыру көздері	
	N	%	N	%
Меншікті қаражат	229	56,3	263	64,6
Қытай гранты	150	36,9	133	32,7
Қазақстан гранты	14	3,4	11	2,7
Конфуцзы институтының гранты	3	0,7	-	-
Жауап беруден бас тарту	11	2,7	-	-
Барлығы	407	100,0	407	100,0

Студенттер жұмыс оқуға кері әсерін тигізбейді, әрі олар үшін жұмыс істеу мүмкіндігі қосымша табыс қана емес алатын мамандық бойынша практикалық машықтану, қытай тілін іс жүзінде қолдану мүмкіндігі деп санайды.

Сұралған 407 студенттің ішінде 15 адам (3,7%) оқу кезінде жұмыс істейміз деп жауап берді (№15-кесте).

Олар негізінен аудармашы ретінде (4 адам), сондай-ақ логист (2 адам), маркетинг, бармен, пиар-менеджер, қара жұмысшы, модель (1 адамнан) болып жұмыс істейді, 4 респондент өз қызмет бағытын нақтылаудан бас тартты (№16-кесте).

№15.1-кесте

**ОҚЫП ЖҮРГЕН КЕЗІҢІЗДЕ ЖҰМЫС (ҚОСЫМША ЖҰМЫС)
ІСТЕЙСІЗ БЕ?**

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз
Жоқ	392	96,3
Иә	15	3,7
Барлығы	407	100,0

№16-кесте

**ҚАЛАЙША? (БҰЛ СҰРАҚҚА ОҚЫП ЖҮРГЕН КЕЗІНДЕ ЖҰМЫС
НЕМЕСЕ ҚОСЫМША ЖҰМЫС ІСТЕЙТІН РЕСПОНДЕНТТЕР
ЖАУАП БЕРЕДІ – 15 РЕСПОНДЕНТ (3,7%))**

Жауап нұсқалары (респонденттердің сөзінен жазып алынды)	Саны	Пайыз
Аудармашы	4	26,7
Логист	2	13,4
Маркетинг	1	6,7
Бармен	1	6,7
Қара жұмысшы	1	6,7
Пиар-менеджер	1	6,7
Модель	1	6,7
Жауап беруден бас тарту	4	26,4
Барлығы	15	100,0

Қытай университеттерінің кампусстар аумағында тұру студенттер үшін өте ыңғайлы: көп қабатты асхана, оның ішінде мұсылмандар асханасы, дәмханалар, жеңіл тамақтанатын орындар бар, онда аса арзан бағаға тамақтануға болады. Студенттер жақсы жарақталған спорт кешендеріне бара алады.

Грант бойынша оқитын көптеген қазақстандықтар ай сайынғы стипендия кампус аумағында тамақтануға және тұрғынжайда тұруға жеткілікті екенін атап көрсетеді.

Мәселен, сұралғандардың 93,8%-ы өзінің оқу кезіндегі тамақтану және материалдық жағдайын жақсы, 4,9%-ы нашар деп санайды (№17-кесте).

№17-кесте

**ОҚУ КЕЗІНДЕГІ ӨЗІҢІЗДІҢ ТАМАҚТАНУ, МАТЕРИАЛДЫҚ
ЖАҒДАЙЫҢЫЗДЫ БАҒАЛАҢЫЗ:**

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз
Сірә, жақсы	204	50,1
Жақсы	178	43,7
Сірә, нашар	16	3,9
Нашар	4	1,0
Жауап жоқ	5	1,3
Барлығы	407	100,0

«Өзіңізді Қытайдың бір бөлігімен деп сезінесіз бе?» деген сұраққа респонденттердің негізгі бөлігі (70,7%) теріс жауап берді. Респонденттердің 28%-ы растайтын жауап нұсқасын таңдады (№18-кесте).

№18-кесте

ӨЗІҢІЗДІ ҚЫТАЙДЫҢ БІР БӨЛІГІМЕН ДЕП СЕЗІНЕСІЗ БЕ?

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз
Иә	57	14,0
Сірә, сезінемін	57	14,0
Сірә, сезінбеймін	73	17,9
Жоқ	215	52,8
Жауап беруге қиналамын	5	1,3
Барлығы	407	100,0

Қытай университеттерінде студенттер үшін қаланың көрнекі жерлеріне туристік турлар ұйымдастыру, басқа провинциялар мен қалаларға сапар шегу практикасы кең тараған. Барлық ниет білдірушілер үшін каллиграфия, тайцзичуань (қытай жекпе-жек өнерінің түрі) тағы басқалар бойынша факультативтік курстар ұйымдастырылады. «Қытай тілі және мәдениеті» мамандықтарында бұл пәндер міндетті бағдарламалар қатарына кіреді, сондықтан сұралған қазақстандықтардың 64,6%-ы Қытайдың дәстүрін, тарихы мен мәдениетін білеміз деп жауап беруі таңқаларлық мәселе емес. Респонденттердің 34,4%-ы теріс жауап берді (№19-кесте).

№19-кесте

**СІЗ ҚЫТАЙ ТАРИХЫН,
ДӘСТҮРІ МЕН МӘДЕНИЕТІН ЖАҚСЫ БІЛЕСІЗ БЕ?**

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз
Иә	88	21,6
Сірә, жақсы білемін	175	43,0
Сірә, жақсы білмеймін	125	30,7
Жоқ	15	3,7
Жауап беруге қиналамын	4	1,0
Барлығы	407	100,0

Сұралғандардың негізгі бөлігі (93,4%) елде тұратын туыстарымен және жақындарымен белсенді байланыс ұстайды, каникул кезінде үйлеріне барады. Студенттердің 51,1%-ы Қазақстанға және отандастарға байланысты жаңалықтар желісін бақылап отыратынын айтты, 37,6%-ын саяси өмір қызықтырады, респонденттердің 31,7%-ы отандық мәдениет арқылы (әуендер тыңдайды, әдебиеттер оқиды, фильмдер көреді және т.б.) байланыс ұстайды (№20-кесте).

№20-кесте

СІЗ ОТАНЫҒЫЗБЕН ҚАЛАЙША БАЙЛАНЫС ҰСТАЙСЫЗ?

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз*
Елде тұратын туыстармен және жақындармен байланыс ұстаймын, елге барып тұрамын	380	93,4
Елге және отандастарыма байланысты жаңалықтар желісін бақылап отырамын	208	51,1
Саяси өмір қызықтырады	153	37,6
Отандық мәдениет арқылы (әуендер тыңдаймын, әдебиеттер оқимын, фильмдер көремін, т.б.)	129	31,7
Қытайда тұратын отандастарыммен байланыс ұстаймын	35	8,6
Ұлттық қоғамдық ұйымдардың жұмысына қатысамын	24	5,9
Саяси партиялардың, қозғалыстардың қызметіне қатысамын	3	0,7
Елмен байланыс ұстамаймын	-	-
Жауап беруге қиналамын	6	1,5

* Жиынтығы 100%-ға тең емес, өйткені респонденттер жауаптың бірнеше нұсқасын белгілеуі мүмкін.

Қазақстандық студенттердің 63,1%-ы оқудан бос уақытында газет, журнал, кітап, Интернет желісіндегі ақпаратты оқиды, 19,3%-ы негізінен үйде, 8,8%-ы достарымен бірге болады, 7,9%-ы кинотеатрға, паркке барады (№21-кесте).

ҚР-дың ҚХР-дағы Елшілігінің қолдауымен Қытайдағы қазақстандық студенттер қауымдастығы (KSAC) құрылып, ол ойдағыдай жұмыс жасауда. Қауымдастық Қытайдың барлық провинцияларында және ірі қалаларында жұмыс істейтін студенттік бірлестіктерді қамтиды. Жыл сайын Қазақстандық студенттердің құрылтайы өткізіледі.

KSAC қазақстандық студенттер қоғамдастығы Қазақстанның беделін көтеруге бағытталған көптеген іс-шаралардың бастамашысы болып жүр. Онда қазақстандық студенттер ғана емес, ТМД студенттері де бірігеді.

№21-кесте

ОҚУ КЕЗІНЕН БОС УАҚЫТТЫ ҚАЛАЙ ӨТКІЗЕСІЗ?

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз
Газет, журнал, кітап, Интернет желісіндегі ақпаратты оқимын	257	63,1
Негізінен үйдемін	78	19,3
Достармен бірге боламын	36	8,8
Кинотеатрға, паркке барамын	32	7,9
Қоғамдық өмірмен айналысамын	2	0,5
Қытай тілін оқимын	1	0,2
Жауап жоқ	1	0,2
Барлығы	407	100,0

Респонденттердің басым көпшілігі бос уақытында қазақстандық жерлестермен араласқанды (44,0%), 28,3%-ы басқа шетелдік студенттермен, 26,5%-ы ұлтына қарамастан бір факультетте оқитын студенттермен, 14,3%-ы Қытайда тұратын қазақ диаспорасымен, 14%-ы жергілікті студенттермен араласқанды оң көреді (№22-кесте).

Әдетте, отандастарымен белсенді қарым-қатынас Қытайға алғаш келген кезінде жаңа жағдайларға бейімделу қиындықтарын жеңуге көмектеседі. Сосын қазақстандықтардың біраз бөлігі қытай және ағылшын тілдерін үйрену үшін қытайлықтар және басқа шетелдіктермен сөйлесу стратегиясын таңдайды. Бұған жоғары оқу орындарының тұрақты түрде өткізіп тұратын мәдени іс-шаралары септігін тигізеді.

№22-кесте

СІЗ БОС УАҚЫТЫҢЫЗДА НЕГІЗІНЕН КІММЕН АРАЛАСАСЫЗ?

Жауап нұсқалары	Саны	Пайыз*
Қазақстандық жерлестерімен	179	44,0
Басқа шетелдік студенттермен	115	28,3
Ұлтына қарамастан Сізбен бір факультетте оқитын студенттермен	108	26,5
Қытайда тұратын қазақ диаспорасымен	58	14,3
Жергілікті студенттермен	57	14,0
Жергілікті халықпен (ханьзу)	25	6,1
Ханьзу ұлтынан басқа жергілікті халықпен (дүнгендер, ұйғырлар т.б.)	1	0,2
Жауап беруге қиналамын	7	1,7

* Жиынтығы 100%-ға тең емес, өйткені респонденттер жауаптың бірнеше нұсқасын белгілеуі мүмкін.

Бөлім бойынша қорытынды:

– Қытайдың жоғары оқу орындарындағы оқыту сапасы қазақстандық студенттердің басым көпшілігінің үмітін ақтайды. Өз қаражаты есебінен білім алушылар «білім беру бағасы мен сапасы» ара қатынасына қанағаттанады.

– Студенттердің көпшілігі университетте үздік және жақсы үлгерім көрсетеді, қытай тілін «жақсы» деңгейде меңгерген. Студенттердің негізгі бөлігі шетелдіктер үшін топтарда оқиды, онда тілді жетік білетін топтарға қарағанда талаптар біршама төмен.

– Қытайда болу тәжірибесі бар жас қазақстандықтар өте қайырымды, «жаңа келгендерге» өздеріне беймәлім ортаға тез бейімделуіне көмектесуге дайын.

– Қытай қабылдаушы тараптың гранты бойынша оқу үшін барлық мүмкіндіктерді жасайды. Сонымен қатар, үміткерлерге және оқыту процесіне қойылатын талаптар артады, бұл алған білімнің сапасының кепілі болуы тиіс.

– Қытай университеттерінің кампустары жақсы оқу мен демалу үшін барлық қажетті жабдықтармен жарақтандырылған. Халықаралық бөлімдер Қытай мәдениетін танымал ету бағытында белсенді жұмыс істейді: туристік турлар ұйымдастырады, фестивальдар өткізеді.

– Қазақстандықтардың басым бөлігі оқу кезіндегі тамақтану және материалдық жағдайына қанағаттанады. Гранттар бойынша білім алушылардың негізгі бөлігі ай сайынғы стипендия тамақтану мен кампус аумағында тұру үшін жеткілікті екенін атап өтеді.

– Студенттер отанына үнемі хабарласып тұрады, Қазақстанда болып жатқан саяси оқиғаларға қызығушылық танытады.

3-БӨЛІМ. ТІЛДІК, ДІНИ, ЭТНОСТЫҚ БІРТЕКТІЛІК

Сұралғандардың негізгі бөлігі өздерінің ана тілі деп қазақ (94,6%), орыс 3,4%, неміс тілін санайды. Сұраққа студенттердің 1,5%-ы жауап бере алмады (№23 А-кесте).

Пайдалану жиілігі бойынша орыс тілі басым (64,6%), қазақ тілін қазақстандықтардың 22,6%-ы қарым-қатынас үшін қолайлы деп санайды. Респонденттердің кейбірі қытай және ағылшын тілі арқылы (5,9% және 1,7% тиісінше) сөйлеседі, 5,2%-ы жауап бермеді (№23 В-кесте).

№23-кесте

СІЗ ҚАЙ ТІЛДІ ӨЗІҢІЗ ҮШІН ... ДЕП ЕСЕПТЕЙСІЗ?

А. АНА ТІЛІ

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Қазақ	385	94,6
Орыс	14	3,4
Неміс	2	0,5
Жауап жоқ	6	1,5
Барлығы	407	100,0

В. ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ҮШІН ҚОЛАЙЛЫ

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Қазақ	92	22,6
Орыс	263	64,6
Қытай	24	5,9
Ағылшын	7	1,7
Жауап жоқ	21	5,2
Барлығы	407	100,0

Халықтың эмоционалдық және эстетикалық өмірдің көрінісі ретінде ұлттық дәстүрлер мен мерекелерді атауға болады. Көптеген студенттер Қытайда оқу олар үшін өз халқының дәстүрлерін терең зерттеу дәстүрге айналғанын, шетелдік достарына салт-дәстүрлердің байлығы туралы айтып беруге, Қазақстанды лайықты таныстыруға ынтасы оянғанын атап өтеді.

Университеттерде қазақстандық студенттер Наурыз, Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күні, Құрбан айт мерекесіне арналған мәдени іс-шараларды бар ынта-жігермен өткізетінін атап өту керек.

Сауалнамаға сәйкес респонденттердің 97,3%-ы өз халқының тарихы, дәстүрлері мен мәдениетін біледі, бұл сұраққа сұралғандардың 1,5%-ы теріс жауап берді (№24-кесте).

№24-кесте

**СІЗ ӨЗ ХАЛҚЫҢЫЗДЫҢ ТАРИХЫН, ДӘСТҮРЛЕРІН ЖӘНЕ
МӘДЕНИЕТІН ЖАҚСЫ БІЛЕСІЗ БЕ?**

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Иә	293	72,0
Сірә, білемін	103	25,3
Сірә, білмеймін	6	1,5
Жоқ	-	-
Жауап беруге қиналамын	5	1,2
Барлығы	407	100,0

Респонденттердің негізгі бөлігінің дінге қатынасы бойынша өздерін дін тұтушылар (94,1%) деп санайды, діни жоралғыларды олардың тек қана 17,4%-ы сақтайды, ал 76,7%-ы сақтамайды. Сұралғандардың 3,4%-ы сенім мен сенімсіздік арасында ауытқиды, 0,7%-ы дінге немқұрайлы қарайды, 1,7%-ы жауап беруге қиналады (№25-кесте).

Өздерінің діни қатыстылығын студенттер былайша айқындайды: респонденттердің 94,7%-ы өздерін мұсылмандар, 1,7% православие христиандары, католиктер 1,5%, буддистер 0,7% деп санайды (№26-кесте).

№25-кесте

ӨЗІҢІЗДІҢ ДІНГЕ ҚАТЫСЫҢЫЗДЫ ҚАЛАЙ СИПАТТАР ЕДІҢІЗ?

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Мен дінге сенетін адаммын және діни жоралғыларды сақтаймын	71	17,4
Мен дінге сенетін адаммын, алайда діни жоралғыларды сақтамаймын	312	76,7
Дінге сену мен сенбеушілікке дүдәмал қараймын	14	3,4
Мен дінге немқұрайлы қараймын	3	0,7
Мен нағыз атеистпін	1	0,2
Жауап беруге қиналамын	6	1,7
Барлығы	407	100,0

№26-кесте

СІЗ ҚАЙ ДІНДІ ҰСТАНАСЫЗ?

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Буддизм	3	0,7
Ислам	385	94,7
Иудаизм	-	-
Католицизм	6	1,5
Православие	7	1,7
Ешқандай конфессияға қосылмаймын	3	0,7
Жауап беруге қиналамын	3	0,7
Барлығы	407	100,0

Бөлім бойынша қорытынды:

– Студенттердің көпшілігі қазақ тілін өздерінің ана тілі деп санайды. Алайда, жастардың негізгі бөлігі қарым-қатынас үшін қолайлы деп орыс тілін атайды.

– Көптеген респонденттердің дінге қатынасы өздерін дінге сенетін адаммын деп есептеуінен көрінеді, бірақ мерекелермен ғана шектеліп, діни өмірге қатыспайды. Абсолюттік көпшілігі өздерін мұсылмандар деп атайды.

– Студенттерді біріктіру пен ұйымдастыру ісінде біздің еліміздің Елшілігі ерекше рөл атқарады: Қазақстан Республикасының Қытай Халық Республикасындағы Елшісі Шахрат Шакизатұлы Нұрышевтың қазақстандық жастармен кездесулері, жастардың бастамаларын қолдау. Көптеген жас отандастарымыз үшін мәдени іс-шараларға қатысу Қазақстанның имиджін лайықты қолдау үшін стимул болып табылады.

Қазақстан-Қытай қарым-қатынастарындағы маңызды оқиға – Қытайдың 3 жоғары оқу орнында: 2015 жылдың қарашасында Шанхай шет тілдері университетінде; 2015 жылдың желтоқсанында Бейжің шет тілдері университетінде; 2016 жылдың қаңтарында Далянь шет тілдері университетінде «Қазақстанды зерттеу орталықтары» ашылды.

Орталықтар қазақ тілін, қазақ әдебиеті мен мәдениетін үйренемін деушілерге, сондай-ақ білім алушылар мен оқытушыларға Қазақстанның қалыптасу тарихы мен қазіргі өмірі туралы хабардар етуге, Қытай мен Қазақстан азаматтары мен ұйымдары арасында білім мен ғылыми байланыстарды кеңейтуге көмектесетін болады¹⁰.

ҚР-ның ҚХР-дағы Елшілігінің қолдауымен құрылған Қытайдағы қазақстандық студенттердің қауымдастығы (KSAC) Қытайдың барлық

¹⁰ *Казахстанская правда. 10 қаңтар 2016 ж.; www.dlufl.edu.cn; www.shisu.edu.cn; www.bfsu.edu.cn (айналысқа түскен кезі: 20.03.16); <http://www.shanghai.gov.cn/nw2/nw2314/nw2315/nw31406/u21aw1079198.html> (айналысқа түскен кезі: 20.03.16)*

провинцияларында және ірі қалаларында жұмыс істейтін студенттік бірлестіктерді қамтиды. Жыл сайын қазақстандық студенттердің құрылтайы өткізіледі¹¹.

4-БӨЛІМ. ЭТНОСАРАЛЫҚ ЖӘНЕ КОНФЕССИЯАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАР

Қазақстан және Қытай көп ұлтты мемлекеттер болып табылады. Біздің елімізде 130-дан астам ұлыстар мен ұлттар өмір сүреді, көрші республикада – 56. Әлемдегі тұрақсыз саяси жағдайға, этникалық және діни негізде қақтығыстардың шиеленісуіне қарай осы салада туындайтын мәселелерді шешу үшін мониторинг пен уақытылы шараларды қабылдауға ерекше көңіл бөлу маңызды. Сауатты мемлекеттік саясат – тұрақтылық пен бейбітшіліктің кепілінің бірі болып табылады.

Қытайда аса ірі қазақ диаспорасы тұрады. 2010 жылғы санақтың статистикалық мәліметтеріне сәйкес қазақтардың саны 1 462 588 адамды құрайды. «Қоғамдық келісім» зерттеу институты өкілдерінің Қытайға экспедициясы кезінде жүргізілген зерттеулер қазақ диаспорасынан отбасылардың 56,7%-ы Қытай жерінде төрт ұрпағы өмір сүреді, қалған 43,3%-ы Қытайдың түпкілікті тұрғындары екенін көрсетеді. Қытайдың қазақ диаспорасы өз салт-дәстүрлерін сақтаған, бұны сұралған респонденттердің 99%-ы растады. Қазақ диаспорасының мәдени орталықтары жұмыс істейді, журналдар шығарылады, этникалық мәдениетті сақтауға көмектесетін әртүрлі мәдени іс-шараларды өткізеді¹².

Біздің сауалнамада этносаралық және конфессияаралық қарым-қатынастарға жеке бөлім арнадық, оның мақсаты – олардың жай-күйін, жастардың көңіл-күйін талдау, осы саладағы қолданылатын шараларға баға беру.

¹¹ <http://www.inform.kz/rus/article/2786661> (айналысқа түскен кезі: 20.03.16)

¹² Қытайда (ШҰАА) тұратын этникалық қазақтар ортасындағы тіл ахуалы (кешенді әлеуметтік зерттеулер нәтижелері). Языковая ситуация в среде этнических казахов, проживающих в Китае (СУАР) (результаты комплексного социологического исследования)/ А.Садвакасова, Б.Рақышева, А.Мажитова. – Астана: ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігі Тіл комитеті, Әлеуметтік-саяси зерттеулер институты. – 2012. – 97 б.-қазақша, орысша

№27-кесте

**ЖАЛПЫ АЛҒАНДА, СІЗ БАСҚА ҰЛТТЫҢ АДАМДАРЫНА
ҚАЛАЙ ҚАРАЙСЫЗ?**

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Әдетте, құрметпен	393	96,6
Әдетте, аса қызығушылық танытпаймын	11	2,7
Әдетте, жақтырмай	-	-
Жауап беруге қиналамын	3	0,7
Барлығы	407	100,0

Сауалнама нәтижелеріне сәйкес респонденттер бір ұлттың барлық адамдарын: ортақ мәдениет, салт-дәстүрлер 64,5%, тіл 24,1%, тарих 23,2%, ортақ жер, территория 11,1% біріктіреді деп есептейді (№28-кесте).

№28-кесте

**СІЗДІҢ ОЙЫҢЫЗША, БІР ҰЛТТЫҢ АДАМДАРЫН
КӨБІНЕСЕ НЕ БІРІКТІРЕДІ?**

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы*
Ортақ мәдениет, салт-дәстүрлер	262	64,5
Тіл	98	24,1
Тарих	94	23,2
Ортақ жер, территория	45	11,1
Ортақ дін	15	3,7
Мінез-құлық белгілері	14	3,4
Саяси көзқарастар	12	3,0
Жауап беруге қиналамын	12	3,0

* Жиынтығы 100%-ға тең емес, өйткені респонденттер жауаптың бірнеше нұсқасын белгілеуі мүмкін.

Сұралғандардың 89,4%-ы Қытайда өшпенділік қатынасының көріністеріне, ұлттық негізде туындайтын проблемаларға ұшырасқан емес, 5,4%-ы сирек, 2,5%-ы жиі (№29-кесте).

Қытайда осындай жағдайларға ұшырасқан 40 респонденттің (9,9%) 37-сі өшпенділік көрінісінің нақты қандай түрі болғаны туралы жауап беруге қиналған. Бір жауаппен мынадай нұсқалар айтылды: «ағылшын тілін түсінбейтіндей кейіп танытты»; «олар өз елінде нені қаласа, соны істеуге құқылы»; «бізді ұйғырлар деп санайды» (№30-кесте).

№29-кесте

СІЗ ҚЫТАЙДА ӨШПЕНДІЛІК ҚАТЫНАСТАРЫМЕН, ҰЛТТЫҚ НЕГІЗДЕ ТУЫНДАЙТЫН ПРОБЛЕМАЛАРҒА ҰШЫРАСҚАН КЕЗІҢІЗ БОЛДЫ МА?

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Иә, жиі	10	2,5
Иә, кейде	15	3,7
Өте сирек	15	3,7
Жоқ	364	89,4
Жауап беруге қиналамын	3	0,7
Барлығы	407	100,0

№30-кесте

ӨШПЕНДІЛІК ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫҢ ҚАНДАЙ ТҮРІНЕ ҰШЫРАСТЫҢЫЗ (БҰЛ СҰРАҚҚА ӨШПЕНДІЛІК ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫҢ КӨРІНІСТЕРІМЕН, ҰЛТТЫҚ НЕГІЗДЕГІ ПРОБЛЕМАЛАРМЕН ҰШЫРАСҚАН РЕСПОНДЕНТТЕР ҒАНА ЖАУАП БЕРЕДІ – 40 РЕСПОНДЕНТ (9,9%))

Жауап нұсқасы (респонденттердің сөздерінен жазып алынды)	Саны	Пайызы
Ағылшын тілін түсінбейтін кейіп танытты	1	2,5
Өз елінде нені қаласа, соны істеуге құқылы	1	2,5
Бізді ұйғырлар деп есептейді	1	2,5
Жауап беруге қиналамын	37	92,5
Барлығы	40	100,0

Сұралғандардың негізгі бөлігі басқа ұлттың өкілдерімен достыққа оң қараған: ханьзу ұлтына 90,7%, орыстарға 85,3%, жергілікті қазақтарға 83,8%, татарларға 83,0%, маньчжурларға 78,4%, дүнгендерге 75,2%, ұйғырларға 70,3% (№31-кесте).

№31 кесте.

СІЗ БАСҚА ҰЛТТЫҢ ӨКІЛДЕРІМЕН ДОСТАСУҒА ҚАЛАЙ ҚАРАЙСЫЗ?

Саны

	Жақсы	Немқұрайлы	Теріс	Жауап беруге қиналамын
Ханьзу	369	16	2	20
Орыс	347	25	9	26
Жергілікті қазақтар	341	29	11	26
Татарлар	338	29	9	31
Маньчжурлар	319	53	3	32
Дүнгендер	306	67	5	29
Ұйғырлар	286	83	8	30

Пайыздар

	Жақсы	Немқұрайлы	Теріс	Жауап беруге қиналамын
Ханьзу	90,7	3,9	0,5	4,9
Орыс	85,3	6,1	2,2	6,4
Жергілікті қазақтар	83,8	7,1	2,7	6,4
Татарлар	83,0	7,1	2,2	7,7
Маньчжурлар	78,4	13,0	0,7	7,9
Дүнгендер	75,2	16,5	1,2	7,1
Ұйғырлар	70,3	20,4	2,0	7,3

Қазақстандықтардың 86,7%-ы БАҚ-та, 84,2%-ы оқу орнында; 78,3%-ы дүкенде, кафе, мейрамхана, кинотеатр, би алаңында; 76,1%-ы көшеде, қоғамдық көлікте этносаралық қатынастарға байланысты қақтығыстар, жанжалдар, жәбірлейтін кінә тағуларға ешқашан ұшыраспаған.

Осыған ұқсас проблемаларды жиі кездестіргендері: сұралғандардың 1,5%-ы БАҚ-та, 1%-ы оқу орнында; 3,7%-ы дүкенде, кафе, мейрамхана, кинотеатр, би алаңында; 2,5%-ы көшеде, қоғамдық көлікте (№32-кесте).

№32-кесте

**СІЗ ҚАҚТЫҒЫСТАРМЕН, ЖАНЖАЛДАР, ЖӘБІРЛЕУ ЖӘНЕ
ЭТНОСАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСҚА БАЙЛАНЫСТЫ БАСҚА ДА
ПРОБЛЕМАЛАРДЫ ЖИІ КЕЗДЕСТІРДІҢІЗ БЕ?**

Саны

	Өте жиі	Жиі сияқты	Сирек сияқты	Өте сирек	Ешқашан
БАҚ-та	6	6	17	25	353
Оқу орнында – мектеп, колледж, университет	4	6	13	41	343
Дүкенде, кафе, мейрамхана, кинотеатр, би алаңында	15	4	11	58	319
Көшеде, қоғамдық көлікте	10	4	14	69	310

Пайызы

	Өте жиі	Жиі сияқты	Сирек сияқты	Өте сирек	Ешқашан
БАҚ-та	1,5	1,5	4,2	6,1	86,7
Оқу орнында – мектеп, колледж, университет	1,0	1,5	3,2	10,1	84,2
Дүкенде, кафе, мейрамхана, кинотеатр, би алаңында	3,7	1,0	2,7	14,3	78,3
Көшеде, қоғамдық көлікте	2,5	1,0	3,4	17,0	76,1

Біздің респонденттер этностық негізде туындаған төрт (1%), алты (1,5%) – діни негізде, тілдік негізде – төрт (1%) (№33-кесте) қақтығыстың қатысушысы немесе куәгері болған.

Студенттер жанжал туғызған себептердің арасында мыналарды атап өтті: басқа ұлттың тарапынан сыйламаудың 2 оқиғасы, ішімдік ішіп алған американдықтар өздерінің діни сектасына кіруге ұсыныс жасаған 1 оқиғасы; алты респондент жауап беруге қиналады (№34-кесте).

Сұралғандар жанжалдарды бастағандар ретінде маманы атаған: қытайлық – 2, американдық – 1, жауап беруге қиналғаны – 6 (№35-кесте).

Жанжалды шешу үшін тараптар жоғары оқу орнының әкімшілігіне, Елшілікке, ҚР-ның ҚХР-дағы Консулдығына жүгінген. 2 жағдайда тараптар үшінші тарапты қатыстырмай, өздері шешкен. Тағы да 4 жанжалдың куәгері сұраққа жауап бермеді (№36-кесте).

№33-кесте

СІЗ ҚЫТАЙДА ОҚЫП ЖҮРГЕН КЕЗІНДЕ ... БОЛҒАН ЖАНЖАЛДЫҢ ҚАТЫСУШЫСЫ НЕМЕСЕ КУӘГЕРІ БОЛДЫҢЫЗ БА?

Саны

	Иә, болдым	Жоқ, болған жоқпын	Жауап беруге қиналамын
...этностық негізде	4	373	30
...діни негізде	6	373	28
...тілдік негізде	4	373	30

Пайызы

	Иә, болдым	Жоқ, болған жоқпын	Жауап беруге қиналамын
...этностық негізде	1,0	91,6	7,4
...діни негізде	1,5	91,6	6,9
...тілдік негізде	1,0	91,6	7,4

№34-кесте

АЙТЫҢЫЗШЫ, БҰЛ ӨТЕ МАҢЫЗДЫ, БҰЛ ЖАНЖАЛДЫҢ СЕБЕБІ НЕДЕ? (БҰЛ СҰРАҚҚА ҚЫТАЙДА ОҚЫҒАН КЕЗІНДЕ ЖАНЖАЛДЫҢ ҚАТЫСУШЫСЫ НЕМЕСЕ КУӘГЕРІ БОЛҒАН РЕСПОНДЕНТТЕР ҒАНА ЖАУАП БЕРЕДІ – 9 РЕСПОНДЕНТ (2,2%))

Жауап нұсқасы (респонденттердің сөздерінен жазып алынды)	Саны
Басқа ұлттың тарапынан құрметтемеу	2
Ішімдік ішіп алған американдықтар келіп, өздерінің діни сектасына кіруге ұсыныс жасайды	1
Жауап беруге қиналамын	6
Барлығы	9

№35-кесте

ЕГЕР ЖАНЖАЛДАР ТУЫНДАҒАН БОЛСА, ОНЫ БАСТАҒАН КІМ?

(БҰЛ СҰРАҚҚА ҚЫТАЙДА ОҚЫҒАН КЕЗІНДЕ ЖАНЖАЛДЫҢ
ҚАТЫСУШЫСЫ НЕМЕСЕ КУӘГЕРІ БОЛҒАН РЕСПОНДЕНТТЕР
ҒАНА ЖАУАП БЕРЕДІ – 9 РЕСПОНДЕНТ (2,2%))

Жауап нұсқасы (респонденттердің сөздерінен жазып алынды)	Саны
Қытайлықтар	2
Сектанттар	1
Жауап беруге қиналамын	6
Барлығы	9

№36-кесте

ЖАНЖАЛ ТАРАПТАРЫ ОНЫ ШЕШУ ҮШІН КІМДЕРДЕН КӨМЕК

СҰРАҒАН? (БҰЛ СҰРАҚҚА ҚЫТАЙДА ОҚЫҒАН КЕЗІНДЕ ЖАНЖАЛДЫҢ
ҚАТЫСУШЫСЫ НЕМЕСЕ КУӘГЕРІ БОЛҒАН РЕСПОНДЕНТТЕР ҒАНА
ЖАУАП БЕРЕДІ – 9 РЕСПОНДЕНТ (2,2%))

Жауап нұсқасы	Саны
Жоғары оқу орны әкімшілігіне жүгінген	1
Елшілікке, өз елінің консулдығына жүгінген	2
Үшінші тарапқа жүгінбей, жанжалды өздері шешкен	2
Жауап беруге қиналамын	4
Барлығы	9

Қазақстандағы ұлтаралық қарым-қатынастарды респонденттердің 92,9%-ы достық және тұрақты, біздің отандастарымыздың тек 2,0-ы белгілі бір алаңдаушылық бар деп санайды (№37 А-кесте).

Қытайда ұлтаралық қатынастарды сұралғандардың 85,5%-ы достық және тұрақты, ал 7,1%-ы белгілі бір алаңдаушылық бар деп атайды (№37 В-кесте).

№37-кесте

**СІЗ ЖАЛПЫ ҚОҒАМДАҒЫ ҰЛТАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ
ҚАЛАЙ БАҒАЛАЙСЫЗ?**

А. ҚАЗАҚСТАНДА

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Әртүрлі ұлт өкілдері арасында достық қарым-қатынастар қалыптасады	277	68,1
Әртүрлі ұлт өкілдері арасында тұрақты қарым-қатынастар қалыптасады	101	24,8
Белгілі бір алаңдаушылық бар	8	2,0
Біршама алаңдаушылық бар	2	0,5
Ұлттық негізде жаппай жанжал туындау мүмкіндігі жоғары	1	0,2
Жауап беруге қиналамын	18	4,4
Барлығы	407	100,0

В. ҚЫТАЙДА

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Әртүрлі ұлт өкілдері арасында достық қарым-қатынастар қалыптасады	188	46,2
Әртүрлі ұлт өкілдері арасында тұрақты қарым-қатынастар қалыптасады	160	39,3
Белгілі бір алаңдаушылық бар	29	7,1
Біршама алаңдаушылық бар	7	1,7
Ұлттық негізде жаппай жанжал туындау мүмкіндігі жоғары	1	0,2
Жауап беруге қиналамын	22	5,5
Барлығы	407	100,0

Қазақстандықтар басқа дінді ұстанатын адамдарға жоғары құрметтеу деңгейін көрсетеді (96,1%). Сұралғандардың 2,7%-ы айрықша қызығушылық танытпайтынын айтады және 1,2%-ы сұраққа жауап бермеген (№38-кесте).

№38-кесте

**СІЗ ҰСТАНАТЫН ДІННЕН ЕРЕКШЕ, БАСҚА ДІНДІ ҰСТАНАТЫН
АДАМДАРҒА ҚАЛАЙ ҚАРАЙСЫЗ?**

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Әдетте, құрметпен	391	96,1
Әдетте, айрықша қызықпаймын	11	2,7
Әдетте, жақтырмаймын	-	-
Жауап беруге қиналамын	5	1,2
Барлығы	407	100,0

Отандастарымыздың 94,3%-ы **Қазақстандағы** конфессияаралық қарым-қатынастардың жай-күйін достық және тұрақты деп бағалайды. Студенттердің 1%-ы біршама алаңдаушылық бар және 4,7%-ы жауап беруге қиналады (№39 А-кесте).

Қытайдағы конфессияаралық қатынастарға қатысты сұралғандардың пікірі былайша анықталды: олардың 86,0%-ы достық және тұрақты, 6,4%-ы біршама алаңдаушылық бар деп есептейді, 7,6%-ы жауап беруге қиналады (№39 В-кесте).

№39 кесте.

СІЗ ЖАЛПЫ ҚОҒАМДАҒЫ КОНФЕССИЯАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРДЫ ҚАЛАЙ БАҒАЛАЙСЫЗ?

А. ҚАЗАҚСТАНДА

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Әртүрлі ұлт өкілдері арасында достық қарым-қатынастар қалыптасады	286	70,3
Әртүрлі ұлт өкілдері арасында тұрақты қарым-қатынастар қалыптасады	98	24,0
Белгілі бір алаңдаушылық бар	4	1,0
Біршама алаңдаушылық бар	-	-
Ұлттық негізде жаппай жанжал туындау мүмкіндігі жоғары	-	-
Жауап беруге қиналамын	19	4,7
Барлығы	407	100,0

В. ҚЫТАЙДА

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Әртүрлі ұлт өкілдері арасында достық қарым-қатынастар қалыптасады	205	50,4
Әртүрлі ұлт өкілдері арасында тұрақты қарым-қатынастар қалыптасады	145	35,6
Белгілі бір алаңдаушылық бар	23	5,7
Біршама алаңдаушылық бар	3	0,7
Ұлттық негізде жаппай жанжал туындау мүмкіндігі жоғары	-	-
Жауап беруге қиналамын	31	7,6
Барлығы	407	100,0

Бөлім бойынша қорытынды:

– Біздің отандастарымыздың басым көпшілігі басқа ұлттың адамдарына және дін тұтушыларға құрметпен қарайды.

– Ортақ мәдениет, салт-дәстүрлер бір ұлттың адамдарын біріктіретін негізгі факторлар болып табылады.

– Қытайда шетелдіктерге достық қарым-қатынаста. Этносаралық қатынастарға байланысты жанжалдар, қақтығыстар, жәбірлейтін кінәлау өте сирек кездеседі.

– Жас қазақстандықтар Қазақстанда және Қытайдағы этносаралық қатынастардың тұрақтылығын жоғары бағалайды.

5-БӨЛІМ. АЗАМАТТЫҚ ҰСТАНЫМ, САЯСИ КӨЗҚАРАСТАР

Жүргізілген сауалнама мен сұхбаттарға сәйкес осы зерттеудің респонденттері белсенді азаматтық ұстанымды көрсететінін атап өту керек: Қазақстанның саяси өміріне қызығушылық танытады, сайлауларға, сондай-ақ ҚР-ның ҚХР-дағы Елшілігі мен ҚР-ның Шанхай қаласындағы Бас консульдығы ұйымдастырған іс-шараларға қатысады. Студенттер екі ел жүргізіп отырған саясатқа қызығушылық білдіреді. Қытайда қазақстандық студенттердің ұйымдары табысты жұмыс істейді.

Ұлтына қарамастан адамның құқықтары мен бостандықтарын іске асыру бойынша Қазақстан қолданатын шараларды сұралғандардың 93,1%-ы тиімді деп санайды, 88,4%-ы елдің тұтастығын сақтауға, 90,4%-ы ұлттық азшылықтың құқықтарының кепілі, 91,4%-ы ел халқының ұлттық мәдениеті мен тілдерін дамытуға көмектесу, 90,9%-ы қарама-қайшылықтар мен қақтығыстардың алдын алу және бейбіт шешу, 89%-ы ұлттық және діни алауыздықты қоздыруға бағытталған қызметке тыйым салуға септігін тигізеді.

Мына шараларды тиімсіз деп атаған: респонденттердің 1,2%-ы оның ұлтына қарамастан адамның құқықтары мен бостандықтарын іске асыру, 5,2%-ы елдің тұтастығын сақтау, 2,2%-ы ұлттық азшылық құқықтарының кепілдері, 1,7%-ы ел халқының ұлттық мәдениеті мен тілдерін дамытуға көмектесу, 3,0%-ы қарама-қайшылықтар мен қақтығыстардың алдын алу және бейбіт шешу, 2,5%-ы ұлттық және діни алауыздықты қоздыруға бағытталған қызметке тыйым салу (№40 А-кесте).

Қазақстандықтардың Қытайда қолданылатын шараларға қатысты пікірі былайша айқындалды: сұралғандардың 90,6%-ы тиімді деп санайды, 80,6%-ы елдің тұтастығын сақтауға, 87,5%-ы ұлттық азшылықтың құқықтарының кепілі, 85,5%-ы ел халқының ұлттық мәдениеті мен тілдерін дамытуға көмектесу, 81,2%-ы қарама-қайшылықтар мен қақтығыстардың алдын алу және бейбіт шешу, 79,1%-ы ұлттық және діни алауыздықты қоздыруға бағытталған қызметке тыйым салуға септігін тигізеді.

Мына шараларды тиімсіз деп атаған: респонденттердің 2,7%-ы оның ұлтына қарамастан адамның құқықтары мен бостандықтарын іске асыру, 11,6%-ы елдің тұтастығын сақтау, 4,1%-ы ұлттық азшылық құқықтарының кепілдері, 7,3%-ы ел халқының ұлттық мәдениеті мен тілдерін дамытуға көмектесу, 4,4%-ы қарама-қайшылықтар мен қақтығыстардың алдын алу

және бейбіт шешу, 12,8%-ы ұлттық және діни алауыздықты қоздыруға бағытталған қызметке тыйым салу (№40-кесте).

№40 кесте.

**ҰЛТТЫҚ САЯСАТТЫҢ МЫНА АСПЕКТІЛЕРІН ІСКЕ АСЫРУ
БОЙЫНША МЕМЛЕКЕТТІҢ ҚАБЫЛДАЙТЫН ШАРАЛАРЫН
СІЗ ҚАЛАЙ БАҒАЛАЙСЫЗ?**

А. ҚАЗАҚСТАНДА

	Тиімді		Тиімді болар		Тиімсіз болар		Тиімсіз		Жауап беруге қиналамын	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ұлтына қарамастан адамның құқықтары мен бостандықтарының теңдігі	326	80,1	53	13,0	5	1,2	-	-	23	5,7
Елдің тұтастығын сақтау	202	49,6	158	38,8	21	5,2	-	-	26	6,4
Ұлттық азшылықтың кепілі	316	77,6	52	12,8	8	2,0	1	0,2	30	7,4
Ұлттық мәдениет пен ел халықтарының тілдерін дамытуға көмектесу	113	27,8	259	63,6	7	1,7	-	-	28	6,9
Қақтығыстар мен қарама-қайшылықтардың алдын алу мен бейбіт түрде шешу	313	76,9	57	14,0	10	2,5	2	0,5	25	6,1
Ұлттық және діни алауыздықты қоздыруға бағытталған қызметке тыйым салу	301	74,0	61	15,0	8	2,0	2	0,5	35	8,5

В. ҚЫТАЙДА

	Тиімді		Тиімді болар		Тиімсіз болар		Тиімсіз		Жауап беруге қиналамын	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ұлтына қарамастан адамның құқықтары мен бостандықтарының теңдігі	296	72,7	73	17,9	8	2,0	3	0,7	27	6,6
Елдің тұтастығын сақтау	179	44,0	149	36,6	45	11,1	2	0,5	32	7,9
Ұлттық азшылықтың кепілі	310	76,2	46	11,3	14	3,4	3	0,7	34	8,4
Ұлттық мәдениет пен ел халықтарының тілдерін дамытуға көмектесу	85	20,9	263	64,6	27	6,6	3	0,7	29	7,1
Қақтығыстар мен қарамақайшылықтардың алдын алу мен бейбіт түрде шешу	318	78,1	41	10,1	15	3,7	3	0,7	30	7,4
Ұлттық және діни алауыздықты қоздыруға бағытталған қызметке тыйым салу	248	60,9	74	18,2	45	11,1	7	1,7	33	8,1

Қазақстанда экономикалық жағдайды (халықты жұмыспен қамту, лайықты жалақы және т.т.) респонденттердің 90%-ы тұрақты, 7,6%-ы тұрақсыз деп атаған (№41-кесте).

Қытайда экономикалық жағдайды сұралғандардың 91,9%-ы тұрақты, 5,4%-ы тұрақсыз деп санайды (№41-кесте).

№41 кесте.

СІЗ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙДЫ (ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ, ЛАЙЫҚТЫ ЕҢБЕКАҚЫ ЖӘНЕ Т.Т.) ҚАЛАЙ БАҒАЛАЙСЫЗ?

Саны

	Тұрақты, жоғары даму деңгейі	Жағдай тұрақты, ел экономикасының өсу келешегі бар	Тұрақсыз, жиі флуктуацияға бейім	Жағдай нашарлауда, дағдарыс қаупі бар	Экономикалық жағдай өте ауыр	Жауап беруге қиналамын
А. Қазақстанда	161	205	24	7	-	10
В. Қытайда	195	179	21	1	-	11

Пайызы

	Тұрақты, жоғары даму деңгейі	Жағдай тұрақты, ел экономикасының өсу келешегі бар	Тұрақсыз, жиі флуктуацияға бейім	Жағдай нашарлауда, дағдарыс қаупі бар	Экономикалық жағдай өте ауыр	Жауап беруге қиналамын
А. Қазақстанда	39,6	50,4	5,9	1,7	-	2,4
В. Қытайда	47,9	44,0	5,2	0,2	-	2,7

Қазақстандағы азаматтар қамтамасыз етілген әлеуметтік кепілдер деңгейін (аз қамтылған азаматтарды қорғау, зейнетақы төлеу және т.т.) студенттердің 27,7%-ы жоғары, 66,5%-ы төмен деп атайды (42 А-кесте).

Қытайда әлеуметтік кепілдер деңгейінің жағдайын 25,6%-ы жоғары, 66,1%-ы төмен деп санайды (42 В-кесте).

№42-кесте

СІЗ АЗАМАТТАР ҚАМТАМАСЫЗ ЕТІЛГЕН ӘЛЕУМЕТТІК КЕПІЛДЕР (АЗ ҚАМТЫЛҒАН АЗАМАТТАРДЫ ҚОРҒАУ, ЗЕЙНЕТАҚЫ ТӨЛЕУ ЖӘНЕ Т.Т.) ДЕҢГЕЙІН ҚАЛАЙ БАҒАЛАЙСЫЗ?

Саны

	Жоғары	Жоғары сияқты	Төмен сияқты	Өте төмен	Жауап беруге қиналамын
А. Қазақстанда	40	73	257	14	23
В. Қытайда	52	52	248	21	34

Пайызы

	Жоғары	Жоғары сияқты	Төмен сияқты	Өте төмен	Жауап беруге қиналамын
А. Қазақстанда	9,8	17,9	63,1	3,4	5,8
В. Қытайда	12,8	12,8	60,9	5,2	8,3

Қазақстандағы саяси жағдайды респонденттердің 93,6%-ы тұрақты, 3,6%-ы тұрақсыз деп санайды, студенттердің 2,8%-ы сұраққа жауап бермеді (№43 А-кесте).

Қытайдағы саяси жағдайды сұралғандардың 73,2%-ы тұрақты, 0,7%-ы тұрақсыз, қазақстандықтардың 26,1%-ы сұраққа жауап беруге қиналған (№43 В-кесте).

№43-кесте

СІЗ ... САЯСИ ЖАҒДАЙДЫ ҚАЛАЙ БАҒАЛАЙСЫЗ?

Саны

	Тұрақты	Тұрақты шығар	Тұрақсыз шығар	Өте тұрақсыз	Жауап беруге қиналамын
А. Қазақстанда	238	143	14	1	11
В. Қытайда	203	95	3	-	106

Пайызы

	Тұрақты	Тұрақты шығар	Тұрақсыз шығар	Өте тұрақсыз	Жауап беруге қиналамын
А. Қазақстанда	58,5	35,1	3,4	0,2	2,8
В. Қытайда	49,9	23,3	0,7	-	26,1

Оқу аяқталған соң Қытайда еңбек шарты бойынша қалуды (ұзақ уақытқа, бірақ тұрғылықты тұру үшін емес) жоспарлау жөніндегі сұраққа сұралғандардың 77,4%-ы теріс жауап берді, студенттердің 21,4%-ының осындай жоспары бар (№44-кесте).

Респонденттердің 5,2%-ы Қытайға тұрақты тұруға көшу туралы ойлайды, басым көпшілігі (91,7%) отанына қайтып оралуды жоспарлайды (№45-кесте).

Қытайға тұрақты тұрғылықты жерге көшудің негізгі себептерінің арасында 21 респондент (5,2%) мыналарды атаған: мансаптық өсу келешегі (33,4%), Қытайда өмір сүру сапасы жоғары (28,6%), неке немесе Қытай өкілдерімен некеге тұру жоспары (19,0%), отанында өзіне лайықты өмірді қамтамасыз ете алмау (9,5%) және сұралғандардың 9,5%-ы жауап беруге қиналады (№46-кесте).

№44-кесте

**СІЗДІҢ ОҚУ АЯҚТАЛҒАН СОҢ ҚЫТАЙДА ЕҢБЕК ШАРТЫ БОЙЫНША
ҚАЛУ ЖӨНІНДЕ (ҰЗАҚ УАҚЫТҚА, БІРАҚ ТҰРАҚТЫ ТҰРҒЫЛЫҚТЫ
ӨМІР СҮРУ ҮШІН ЕМЕС) ЖОСПАРЫҢЫЗ БАР МА?**

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Иә	45	11,1
Сірә, қаламын	42	10,3
Сірә, қалмаймын	97	23,8
Жоқ	218	53,6
Жауап беруге қиналамын	5	1,2
Барлығы	407	100,0

№45-кесте

**СІЗДІҢ ҚЫТАЙҒА ТҰРАҚТЫ ТҰРҒЫЛЫҚТЫ ӨМІР СҮРУГЕ КӨШУ
ЖӨНІНДЕ ЖОСПАРЫҢЫЗ БАР МА?**

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Иә	11	2,7
Сірә, көшемін	10	2,5
Сірә, көшпеймін	60	14,7
Жоқ	317	77,9
Жауап беруге қиналамын	9	2,2
Барлығы	407	100,0

№46-кесте

**СІЗДІҢ ҚЫТАЙҒА ТҰРАҚТЫ ТҰРҒЫЛЫҚТЫ ӨМІР СҮРУГЕ КӨШУ
НИЕТИҢІЗДІҢ НЕГІЗГІ СЕБЕБІ НЕДЕ? (БҰЛ СҰРАҚҚА ҚЫТАЙҒА
ТҰРАҚТЫ ТҰРҒЫЛЫҚТЫ ЖЕРГЕ КӨШКІСІ КЕЛЕТІН РЕСПОНДЕНТТЕР
ҒАНА ЖАУАП БЕРЕДІ – 21 РЕСПОНДЕНТ (5,2%))**

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Мансаптық өсу келешегі	7	33,4
Қытайда өмір сүру сапасы жоғары	6	28,6
Неке немесе Қытай өкілімен некеге тұру жоспары	4	19,0
Отанында өзіне лайықты өмір сүруді қамтамасыз ете алмау	2	9,5
Жауап беруге қиналамын	2	9,5
Барлығы	21	100,0

Респонденттердің 88,8%-ы отанына оралған соң қытай жоғары оқу орны дипломының болуы зор жетістікке қол жеткізудің кепілі деп есептейді. Беделді жоғары оқу орнында оқитын студенттердің азғана бөлігі диплом алуды сапа белгісі мен өмірге жолдама деп есептейді. Қазақстандықтардың

7,6%-ы қазіргідей өмір сүретін болады, 2,2%-ы нашар өмір сүреді, сұралғандардың 2,0%-ы таңдау жасай алмай қиналды (№47-кесте).

№47 кесте.

СІЗДІҢ ОЙЫҢЫЗША, ОТАНЫҢЫЗҒА ҚАЙТЫП КЕЛГЕН СОҢ

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы
Сіз үлкен жетістікке қол жеткізесіз	359	88,2
Қазіргідей өмір сүресіз	31	7,6
Нашар өмір сүресіз	9	2,2
Жауап беруге қиналамын	8	2,0
Барлығы	407	100,0

«Сіз негізінен өзіңізді кіммін деп есептейсіз?» деген сұраққа жауап бере отырып, респонденттер бірнеше жауап нұсқасын таңдай алды. Қазақстандықтардың 52,8%-ы өздерін өз ұлтының өкілі, 46,7%-ы өз елінің азаматы, 10,3%-ы өз қаласының өкілі, 8,6%-ы әлем азаматы, 6,9%-ы өз дінінің өкілі деп атаған (№48-кесте).

№48-кесте

СІЗ НЕГІЗІНЕН ӨЗІҢІЗДІ КІММІН ДЕП ЕСЕПТЕЙСІЗ?

Жауап нұсқасы	Саны	Пайызы*
Өз ұлтының өкілі	215	52,8
Өз елінің азаматы	190	46,7
Өз қаласының өкілі	42	10,3
Әлем азаматы	35	8,6
Өз дінінің өкілі	28	6,9
Өз мамандығының өкілі	17	4,2
Жауап беруге қиналамын	3	0,7

* Жиынтығы 100%-ға тең емес, өйткені респонденттер жауаптың бірнеше нұсқасын белгілеуі мүмкін.

Бөлім бойынша қорытынды:

– Студенттер белсенді азаматтық ұстанымды көрсетеді: Қазақстанның саяси өміріне қызығушылық танытады, сайлауларға қатысады.

– Жас қазақстандықтар адамның ұлтына қарамастан оның құқықтары мен бостандықтарының теңдігін іске асыру, елдің тұтастығын сақтау бойынша мемлекеттер қабылдайтын шараларды оң бағалайды.

– Қазақстанда және Қытайда саяси және экономикалық жағдайды респонденттер тұрақты деп атайды. Алайда, азаматтар қамтамасыз етілген әлеуметтік кепілдер деңгейі төмен деп есептейді.

– Студенттердің бастамасы бойынша және ҚР-дың ҚХР-дағы Елшілігінің, ҚР-дың Шанхай қаласындағы Бас консульдығының, «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ өкілдігінің қолдауымен Наурыз,

ҚР Тәуелсіздігі күні, Құрбан Айт мерекесі, КВН фестивальдары, спорттық жарыстар өткізіледі. Бұл іс-шаралар Қытай БАҚ-та жарияланады, бұл қытай және басқа шетелдіктердің Қазақстанның мәдениетімен танысуға мүмкіндік береді.

– Оқу аяқталған соң жастардың көпшілігі отанына қайтып оралуды жоспарлайды. Кейбір респонденттер келісімшарт бойынша жұмыс істеуге қарсы емес. Тұрақты тұрғылықты өмір сүруге көшкісі келетіндер Қытайда мансаптық өсу келешегі бар деп ойлайды.

– Көбісі Қытайдың жоғары оқу орнының дипломы Қазақстанда жұмысқа орналасу кезінде басымдық беретініне сенімді.

– Жас қазақстандықтар жоғары патриотизм деңгейін көрсетеді, ең алдымен өздерін өз ұлтының өкілі және өз елінің азаматы деп атайды.

НЕГІЗГІ ҚОРЫТЫНДЫЛАР МЕН ҰСЫНЫМДАР

Қазақстандық студенттердің Қытай жоғары оқу орындарына оқу миграциясын зерттеу нәтижелеріне сәйкес оң аспектілердің де, белгілі бір проблемалардың да бар екені айқындалды.

Оң тұстардың ішінде мыналарды атап өту қажет:

- Қытай аумағындағы шетелдік азаматтардың жеке қауіпсіздігі деңгейі жоғары;
- ксенофобия, нәсілшілдік, ұлтшылдық жағдайларының көрінуі өте сирек;
- оқу және тұру жағдайлары қолайлы;
- оқыту сапасы жоғары;
- өз қаражаты есебінен білім алушылар үшін «баға және білім беру сапасы» арақатынасы жақсы.

Қазақстандық жастар толеранттылық пен патриотизмнің жоғары деңгейін көрсетуде. Студенттер Қазақстанның саяси өміріне белсенді түрде қызығушылық танытады, елмен тығыз байланыс ұстайды, Қазақстандағы және Қытайдағы тұрақты әрі достық этносаралық қатынастарды аса жоғары бағалайды. Қытайда бұрын болған тәжірибелі қазақстандық жастар «жаңадан келгендердің» жаңа ортаға тез бейімделуіне көмек көрсетуге дайын, ақкөңіл.

Қытай жоғары оқу орындарын бітірген қазақстандықтардың басым көпшілігі алған білімдеріне риза және «домино әсері» деп аталатын тетікті қоса отырып, отандастарына Қытай университеттерін таңдауды ұсынады. Көрші елге тұлғааралық коммуникативтік деңгейде орныққан толеранттық қатынас Қазақстан-Қытай ынтымақтастығының нығаюына тікелей түрде ықпал етеді.

Төтенше және Өкілетті Елші Шахрат Шәкизатұлы Нұрышев басшылық ететін Қазақстан Республикасының Қытай Халық Республикасындағы Елшілігі қазақстандық студенттерге жан-жақты қолдау көрсете отырып, олардың өмірінде маңызды рөл атқарады.

«Қазақстан зерттеу орталықтарының»: 2015 жылғы қарашада Шанхай шет тілдер университетінде, 2015 жылғы желтоқсанда Бейжің шет тілдер университетінде, 2016 жылғы қаңтарда Далянь шет тілдер университетінде ашылуы мемлекетаралық өзара іс-қимыл жасаудың айтулы оқиғасы болды.

Орталықтар қазақ тілін, қазақ әдебиеті мен мәдениетін меңгергісі келетін барлық ниет білдірушілерге көмек көрсетіп, білім алушылар мен оқытушыларға Қазақстанның қалыптасу тарихы мен қазіргі өмірі туралы ақпарат береді және Қытай мен Қазақстанның азаматтары мен ұйымдары арасында білім және ғылыми байланыстардың кеңеюіне ықпал ететін болады.

Студенттердің бастамасымен және ҚР-дың ҚХР-дағы Елшілігінің, ҚР-дың Шанхай қ. Бас консулдығының, «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ өкілдігінің жәрдемімен Наурыз, ҚР Тәуелсіздік күні, Құрбан Айт мейрамдарына орай мәдени іс-шаралар, КВН фестивальдары, спорттық жарыстар өткізіледі. Бұл іс-шаралар Қытай БАҚ-та жарияланады, бұл Қытай азаматтары мен басқа да шетелдіктердің Қазақстан мәдениетімен танысуына мүмкіндік береді.

ҚР-дың ҚХР-дағы Елшілігінің қолдауымен Қытайдағы қазақстандық студенттер қауымдастығы (KSAC) құрылып, ол Қытайдың барлық провинцияларында және ірі қалаларында жұмыс істейтін студенттік бірлестіктерді қамтиды. Жыл сайынғы негізде Қазақстандық студенттердің құрылтайы өткізіледі. Студенттер ұйымының белсенді қызметі қазақстандық жастардың жұмылуына сөзсіз ықпал етеді.

Қазақстандық жастардың қытай тілін білмеуі не нашар білуі, сондай-ақ ел заңдарын білмеуі олардың Қытайда болу кезінде кезігетін негізгі қиындықтары болып табылады.

Қытайдағы кейбір студенттердің лайықты емес іс-әрекеттер фактілері кең танымал: түнгі клубтардағы төбелестер, сабаққа қатыспау, жоғары оқу орындарынан қуылу т.б.

Қазақстандағы арнайы дайындық (бейімдеу) курстары бейімдеу проблемасын шешу жолдарының бірі болар еді. Курстар бағдарламасына базалық қытай тілін оқытуды ғана емес, Қытайда шетелдік студенттердің негізгі болу қағидаларын түсіндіруді енгізген жөн. Сондай-ақ талапкерге арналған барлық қажетті ақпаратты: жоғары оқу орнының талаптарын, ҚХР заңдарының ерекшеліктерін, түлектердің ұсынымдарын, пікірлерін т.б. орналастыру мақсатында бірыңғай сайт жасаған орынды болады деп санаймыз.

Бакалавриат және магистратура бағдарламалары бойынша мақсатты түрде Қытайда оқуды жоспарлаған үміткерлерге өз отанында тілдік дайындық курстарынан өтуді ұсынамыз, бұл уақыт және қаржы шығындарын азайтады.

Соңғы жылдары Қытай жоғары оқу орындарын бітірген түлектер үшін Қазақстанда жұмысқа орналасу мәселесі айтарлықтай проблема болып отыр. Қазақстандықтардың шамамен 90%-ы гуманитарлық мамандықтар: халықаралық қатынастар, қытай тілі, халықаралық сауда, экономика, юриспруденция т.б. бойынша білім алады. Қазақстанның еңбек нарығында жоғарыда аталған мамандықтардың қажеттілігі түлектер санына сай емес. Нәтижесінде олардың көпшілігі мамандығы бойынша жұмыс істемейді не қосымша білім алуға мәжбүр. Қытайда оқуға ниет білдіргендерге кәсіп пен жоғары оқу орнын таңдауға мұқият қарауларын ұсыну орынды деп санаймыз.

Қытай жоғары оқу орындарының қазақстандық түлектері Қауымдастығын құру – ҚХР-ға оқуға баратын талапкерлердің де тиісті

бос орындарды іздейтін диплом алған мамандардың да ақпарат алуына айтарлықтай жәрдем көрсетеді.

Ғылым-білім, мәдени-әлеуметтік, сауда-экономикалық бағыттар бойынша серпінді дамып келе жатқан Қазақстан-Қытай ынтымақтастығы, сондай-ақ «Нұрлы Жол» және «Жібек жолы экономикалық белдеуі» бағдарламалары шеңберінде жаңа индустриялық жобаларды іске асыру қажетті мамандықтар тізбесін қайта қарауды талап етеді.

Қос дипломдық білім беру бағдарламасын дамытуға лайықты назар аударған жөн. Мұндай ынтымақтастықтың Қазақстан үшін тиімділігі елімізде оқыту енді ғана қолға алынып жатқан әртүрлі мамандықтарды оқытудың бай тәжірибесі бар Қытай жоғары оқу орындарында жоғары білікті мамандарды даярлаудан көрінеді.

Екі елдің университеттері мен ҒЗИ арасындағы ғылыми байланыстарды дамытуға, Қытайдың рейтингтік жоғары оқу орындарында академиялық ұтқыр бағдарламалар бойынша ғылыми-зерттеу тағылымдамаларын жандандыру ынтымақтастықтың маңызды бағыттарының бірі болып табылады.

Оқу миграциясы жоғары білікті мамандарды даярлауға ықпал етіп, сирек және қазіргі кезде Қазақстанның жоғары оқу орындарында жоқ мамандықтар бойынша білім алған кадрлар зәрулігін толықтыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар түлектерге «білімділердің кетіп қалуына» жол бермеу мақсатында олардың жұмысқа орналасуына жағдай жасау қажет, өйткені зерттеу көрсетіп отырғандай мансаптық өсу перспективасының жоғары болу себебіне орай ҚХР-да тұрақты тұру үшін көшуді жоспарлаған студенттер санаты бар. Осыған байланысты оқуға ниет білдірген жастарға тұрақты мониторинг жүргізіп қана қоймай, Қазақстанның зияткерлік әлеуетін елеулі түрде нығайтуға мүмкіндік беретін шараларды уақытылы қабылдау қажет.

**УЧЕБНАЯ МИГРАЦИЯ ИЗ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН В КИТАЙСКУЮ НАРОДНУЮ
РЕСПУБЛИКУ КАК ОДИН ИЗ АСПЕКТОВ
СТРАТЕГИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА
МЕЖДУ СТРАНАМИ**

(результаты социологического исследования)

— Содержание

ВВЕДЕНИЕ	51
МЕТОДОЛОГИЯ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ	55
РЕЗУЛЬТАТЫ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА КАЗАХСТАНСКИХ ГРАЖДАН, ОБУЧАЮЩИХСЯ В КНР	58
Раздел 1. ПРЕДПОСЫЛКИ И ТЕНДЕНЦИИ УЧЕБНОЙ МИГРАЦИИ ИЗ РК В КНР	58
Раздел 2. ОБУЧЕНИЕ В ВУЗЕ, СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ.....	65
Раздел 3. ЯЗЫКОВАЯ, РЕЛИГИОЗНАЯ, ЭТНИЧЕСКАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ	74
Раздел 4. МЕЖЭТНИЧЕСКИЕ И МЕЖКОНФЕССИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ	77
Раздел 5. ГРАЖДАНСКАЯ ПОЗИЦИЯ, ПОЛИТИЧЕСКИЕ ВЗГЛЯДЫ	86
ОСНОВНЫЕ ВЫВОДЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ	93
Приложение	96
Информация об институте Конфуция при Евразийском национальном университете им. Л.Н. Гумилева	101
Информация об исследовательском институте «Общественное мнение»	102

— ВВЕДЕНИЕ

С момента установления дипломатических отношений между Республикой Казахстан (далее - РК) и Китайской Народной Республикой (далее - КНР) в 1992 году накоплен солидный опыт взаимодействия по многим направлениям и существует огромный потенциал развития. Культурно-гуманитарное сотрудничество представляет собой одну из важнейших областей межгосударственного взаимодействия. Партнерство в сфере образования является ключевым направлением развития культурно-гуманитарного сотрудничества.

Нормативно-правовая база данной отрасли взаимодействия между РК и КНР основывается на следующих договорах и соглашениях:

– «Соглашение о сотрудничестве в области образования между Министерством образования и науки РК и Министерством образования КНР» от 3 июня 2003 года;

– «Соглашение между Правительствами РК и КНР о взаимном признании документов об образовании и ученых степенях» от 20 декабря 2006 года;

– Протокол о внесении дополнений и изменений от 16 апреля 2009 года в «Соглашение между Министерством образования и науки РК и Министерством образования КНР о сотрудничестве в области образования» от 3 июня 2003 года (предусматривает увеличение количества студентов по обмену до 100 человек);

– Соглашение между Министерством образования и науки РК и Китайской национальной нефтегазовой корпорацией о сотрудничестве в области образования от 15 июня 2011 года (КННК выделяет 15 грантов для обучения по программе магистратура);

– Соглашение между Правительством РК и Правительством КНР о культурно-гуманитарном сотрудничестве от 31 августа 2015 года и другие.

Гранты на обучение в Китае выделяются не только по обозначенным выше соглашениям. В 2012 году во время саммита ШОС Китай объявил о решении обучить 1500 специалистов из государств-членов ШОС в китайских университетах в течение трех лет¹.

В ходе первого государственного визита в Казахстан в сентябре 2013 года Председатель КНР Си Цзиньпин, выступая с лекцией в Назарбаев университете, объявил о предоставлении китайской стороной 30 000 государственных грантов на обучение и повышение квалификации 10 000 студентов и преподавателей институтов Конфуция в течение ближайших 10 лет². В настоящее время институты функционируют в 4 городах Казахстана: Астана, Алматы, Актобе, Караганда. Соглашение

¹ <http://www.scosummit2012.org> (дата обращения: 19.03.16)

² <http://kz.chineseembassy.org/rus/zhgx/t1077192.htm> (дата обращения: 19.03.16)

о создании первого в Казахстане института Конфуция при Евразийском национальном университете имени Л.Н. Гумилева было подписано 20 декабря 2006 года в рамках визита Президента РК Нурсултана Назарбаева в г. Пекин. Партнерским вузом в Китае определен Сианьский университет иностранных языков³. В феврале 2009 года состоялось открытие института Конфуция при Казахском национальном университете имени аль-Фараби, сотрудничество в рамках данного проекта осуществляется совместно с Ланьчжоуским университетом. В июне и ноябре 2011 года состоялись торжественные открытия еще двух институтов Конфуция – при Актюбинском региональном университете и Карагандинском политехническом университете соответственно, партнерскими вузами которых являются Синьцзянский финансовый университет и университет Шихэцзы⁴.

Одной из набирающих обороты сфер взаимодействия является развитие инициатив в рамках созданного в 2008 году сетевого университета Шанхайской организации сотрудничества. Основной миссией университета ШОС является осуществление совместной подготовки высококвалифицированных кадров на основе согласованных инновационных образовательных программ по специальностям, представляющим приоритетный интерес для экономического и социального развития государств-членов ШОС. Функционирующий, как сеть уже существующих вузов, университет ШОС готовит специалистов по приоритетным областям научно-образовательного и экономического сотрудничества стран-участниц: регионоведение, экология, энергетика, IT-технологии, нанотехнологии. Студент, решивший пройти обучение в данном образовательном учреждении, проходит стандартную процедуру поступления в магистратуру в одном из базовых университетов у себя в стране или за рубежом. Далее у студента-магистра есть две траектории образовательного «полета»: можно пройти курс обучения в выбранном вузе, а также в вузе-партнере, и получить по окончании два диплома⁵.

Университеты Китая выбирают и студенты президентской программы «Болашак». Наряду с возможностью обучения по грантам китайские вузы стали популярным направлением для тех, кто оплачивает получение образования за счет собственных средств.

Иностранные граждане, обучающиеся в Китае

Глобализация высшего образования немыслима без широких возможностей обучения за рубежом. Иностранные граждане все чаще отдают свое предпочтение получению образования в китайских вузах.

³ www.ic.eni.kz (дата обращения: 19.03.16)

⁴ Данные Посольства КНР в РК

⁵ <http://uni-sco.ru> (дата обращения: 19.03.16)

По данным Министерства образования КНР, в стране обучаются студенты из 203 стран мира. Китай занимает третье место в мире после США и Великобритании по числу обучающихся в стране иностранных студентов.

По состоянию на 2014 год в КНР обучалось 377 054 иностранных студента. По их числу первое место заняла Республика Корея (62 923 человека), затем идут США (24 203), Таиланд (21 296), Россия (17 202), Япония (15 057), Индонезия (13 689), Индия (13 578), Пакистан (13 360), Казахстан (11 764) (9 место), Франция (10 729), Вьетнам (10 658), Германия (8 193), Монголия (7 920), Малайзия (6 645), Великобритания (5 920).

Большинство иностранных студентов обучаются гуманитарным специальностям, преимущественно китайскому языку, а не техническим. Лишь 44% получают высшее образование, остальные 56% проходят краткосрочные курсы и учебные программы⁶.

Госсовет КНР планирует к 2020 году увеличить количество иностранных студентов до 500 000 человек. Важную роль в достижении этой цели играют институты и классы Конфуция сеть международных культурно-образовательных центров, создаваемых Государственной канцелярией по распространению китайского языка за рубежом Министерства образования КНР (Ханьбань) совместно с зарубежными университетами. Миссия институтов Конфуция – способствовать росту понимания Китая и китайской культуры во всем мире, развивать дружеские взаимоотношения Китая с другими странами. Обучение в них ориентировано на специфику сотрудничества с Китаем, кроме этого, в задачи институтов входит: организация курсов китайского языка и культуры, проведение научных конференций, культурных мероприятий и конкурсов, подготовка и издание учебной литературы по китайскому языку, организация студенческих и преподавательских стажировок в Китае⁷. По данным Министерства образования КНР, на начало октября 2015 года в 127 странах мира действовало 476 институтов Конфуция при университетах и 850 классов при школах. Выступая с официальной речью на ежегодной всемирной конференции институтов в декабре 2015 года, председатель Ханьбань Суй Лин подчеркнула, что до 2020 года планируется довести число институтов Конфуция до 1000.

Граждане Казахстана, обучающиеся в Китае

По состоянию на начало августа 2014 года за пределами страны обучалось более 45 000 казахстанцев: в вузах России 26 600 казахстанских граждан, в КНР 9 670 (из них 628 – по различным грантам), в

⁶ <http://www.iie.org/Services/Project-Atlas/China/International-Students-In-China> (дата обращения: 19.03.16)

⁷ www.hanban.org (дата обращения: 19.03.16)

Великобритании – около 4000, в США и Чехии – около 1000, в Малайзии – около 1500, в ОАЭ – 715, в Турции – 783 и других странах⁸.

По официальным данным Министерства образования КНР, в 2007 году количество казахстанских студентов в китайских вузах составило 3 000 человек, включая обучающихся по грантам и за счет собственных средств. В 2008 году 3 750 соотечественников обучались в китайских университетах на контрактной основе, 70 по грантам. В 2010 году количество достигло 7 874 человек. В 2011 году в Китае проходили обучение 8 287 казахстанцев, из них 40 обладатели президентской стипендии «Болашак», часть студентов прибыла по линии государственного обмена и по гранту китайского правительства, некоторые обладатели стипендии по линии ШОС.

В 2013 году количество казахстанских студентов составило 9 657 человек, включая 37 стипендиатов президентской программы «Болашак» (17 бакалавров, 8 магистров, 12 стажеров).

На начало 2014-2015 учебного года в Пекине обучалось около 4000 казахстанцев, Урумчи 1250, Шанхае 800, Сиане 700, Гуанчжоу 500, Ухане 400, Нанкине, Ланьчжоу, Харбине по 150 человек, Циндао около 100, Кульдже 150, Шихэцзы около 100, Сямэне 25 человек.

В период с 2004 по 2014 год китайские вузы окончили примерно 2000 граждан Казахстана. Причем их количество значительно увеличилось если в 2003 году выпускников вузов КНР из числа казахстанцев было 8 человек, то в 2013 году уже 700 человек закончили китайские вузы.

По состоянию на февраль 2016 года численность казахстанских студентов в КНР составляет 11764 человека, в том числе 763 человека обучаются по государственному обмену в рамках международных договоров, остальные – за счет собственных средств и муниципальных грантов. Согласно официальной информации Представительства АО «Центр международных программ» в г. Шанхай, в китайских вузах получили образование 188 обладателей президентской стипендии «Болашак», в настоящее время обучается 24 человека. Количество казахстанских студентов в китайских вузах в течение прошедшего десятилетия увеличилось в 14 раз⁹.

Таким образом, согласно официальным данным, учебная миграция из Казахстана в Китай показывает непрерывную динамику роста. Однако, что стоит за цифрами официальной статистики, какими приоритетами ориентируются молодые граждане Казахстана, выбирая китайские вузы, с какими трудностями сталкиваются в процессе обучения и пребывания в соседней стране, как складываются межэтнические отношения, какова

⁸ https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/45-tyisyach-kazahstanskih-studentov-obuchayutsya-rubejom-259529/ (дата обращения: 19.03.16)

⁹ По официальным данным Министерства образования КНР

гражданская позиция, какие планы строят на будущее анализ этих и других вопросов является частью нашего исследования. На основе многостороннего изучения процесса учебной миграции (опросы, интервью, официальные данные Посольства РК в КНР и Посольства КНР в РК, Министерства образования и науки РК, Министерства образования КНР) предоставляется возможность разработать рекомендации по решению возникающих проблем, прогнозировать последствия учебной миграции, планировать новые направления сотрудничества в целях углубления казахстанско-китайских отношений в сфере образования.

МЕТОДОЛОГИЯ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

Цель проекта:

выявление проблем и возможностей развития стратегического сотрудничества Казахстана и Китая через стимулирование учебной миграции и укрепление межгосударственного сотрудничества двух стран в образовательной сфере.

Под учебной миграцией подразумевается обучение в высшем или среднем учебном профессиональном заведении за рубежом с целью получения специальности, в том числе подготовительные языковые курсы для поступления в вузы.

Задачи проекта:

изучить предпосылки и тенденции учебной миграции из РК в КНР; определить идентификационную структуру казахстанцев, обучающихся в КНР (языковая, религиозная, этническая, культурная, гражданская);

изучить основные социально-экономические проблемы, возникающие в процессе обучения и жизнедеятельности в КНР, определить уровень социальной адаптации и социального настроения;

выявить наличие культурных центров, студенческих объединений и форм их работы;

оценить межэтническую ситуацию в городах обучения казахстанских студентов;

изучить интеллектуальный потенциал обучающейся в КНР казахстанской молодежи;

определить меры по поддержке казахстанцев, обучающихся в КНР.

География исследования: 14 городов Китая (Сиань, Пекин, Шанхай, Гуанчжоу, Ланьчжоу, Урумчи, Далянь, Циндао, Нанкин, Ухань, Гуйлинь, Сямынь, Чжэнчжоу, Ханьчжоу).

Время проведения исследования: июнь-декабрь 2015 года.

Методология исследования основана на комплексном использовании количественных и качественных методов сбора информации.

Количественный метод: опрос казахстанских граждан, обучающихся в Китае. Всего опрошено 407 респондентов (от 16 до 34 лет; средний возраст – 21 год).

Качественные методы: экспертный опрос, наблюдение. Всего опрошено 60 экспертов.

Отбор респондента: «снежный ком». Отбираются граждане Казахстана, обучающиеся в Китае по программам бакалавриата, магистратуры, докторантуры, подготовительных курсов для поступления в вузы.

Метод опроса: комбинированный (Face-to-Face (интервью), телефонный опрос и по электронной почте).

Нужно отметить, что выборка опроса не претендует на репрезентативность, но вкупе с качественными методами исследования (наблюдение, экспертный опрос) позволяет полноценно изучить исследуемую тему. В ходе исследования также проводились опросы преподавателей, сотрудников международных отделов казахстанских и китайских вузов, дипломатов, курирующих образование и культуру двусторонних отношений, казахстанцев, окончивших китайские вузы и работающих как на родине, так и в других странах. Анализ выступлений официальных лиц двух стран, статей прессы, статистических данных Посольства РК в КНР и Посольства КНР в РК, Министерства образования и науки РК, Министерства образования КНР дополнили картину, сложившуюся по результатам интервью и опроса.

Социально-демографический профиль респондентов, участвовавших в опросе.

Среди обучающихся в Китае казахстанцев, участвовавших в опросе, 50,6% составляют женщины, 49,4% мужчины (таблица № 1).

В опросе приняли участие представители различных национальностей, где преобладающим большинством были казахи 97,1%, русские 2,7%, татары 0,2%, поляки 0,2% (таблица № 2).

Средний возраст респондентов составил 21 год, самому младшему из опрошенных было 16 лет, старшему 34 года (таблица № 3).

Таблица № 1

ПОЛ РЕСПОНДЕНТОВ:

Вариант ответа	Количество	Процент
Мужской	201	49,4
Женский	206	50,6
Итого	407	100,0

Таблица № 2

ЭТНИЧЕСКАЯ ПРИНАДЛЕЖНОСТЬ РЕСПОНДЕНТОВ:

Вариант ответа	Количество	Процент
Казах	395	97,1
Русский	10	2,5
Татарин	1	0,2
Поляк	1	0,2
Итого	407	100,0

Таблица № 3

ВОЗРАСТ РЕСПОНДЕНТОВ:

Вариант ответа	Количество	Процент
16	1	0,2
17	1	0,2
18	13	3,2
19	56	13,8
20	123	30,2
21	65	16,0
22	57	14,0
23	22	5,4
24	25	6,1
25	17	4,2
26	10	2,5
27	2	0,5
28	13	3,2
30	1	0,2
34	1	0,2
Итого	407	100,0

РЕЗУЛЬТАТЫ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА КАЗАХСТАНСКИХ ГРАЖДАН, ОБУЧАЮЩИХСЯ В КНР

Раздел 1. ПРЕДПОСЫЛКИ И ТЕНДЕНЦИИ УЧЕБНОЙ МИГРАЦИИ ИЗ РК В КНР

Выбор Китая в качестве страны обучения 49,6% респондентов обосновали тем, что здесь заботятся о студентах-иностранцах (визовая поддержка, хорошее общежитие, внеучебная поддержка студента в экстренных ситуациях, при обращении за медицинской помощью и т.п.). На второе по важности место 45% студентов поставили низкую плату за обучение и проживание, 41,8% считают, что в Китае более качественное образование, 39,1% назвали престиж полученного образования, 29,5% выиграли грант на обучение. 26,5% опрошенных объясняют свое решение учиться в китайском вузе культурным фактором (из интервью: «*в Китае интересно жить: много развлечений, интересных мест*» и т.п.), 25,6% казахстанцев рекомендовали друзья, знакомые. Значимое место в иерархии вариантов ответа занимает безопасность 24,3% опрошенных считают, что в Китае низкий уровень расизма и национализма (из интервью: «*здесь безопасно жить, нет скинхедов, как в РФ, нет плохого отношения к людям из других стран, людям иной национальности или расы*»). Географическая близость к Казахстану также является одним из факторов выбора страны обучения в пользу Китая 23,8% студентов указали этот вариант. Прозвучали и такие ответы: *на данном решении настаивали родители (5,2%), выбор страны был случаен (2,9%), высокий конкурс на поступление в вузы в Казахстане (2,0%), из-за планов по переезду в Китай на постоянное место жительства (1,2%), нравится китайский язык (0,7%)* (таблица № 4).

Таблица № 4

**ПОЧЕМУ ВЫ РЕШИЛИ ПОЛУЧИТЬ ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ
В КИТАЙСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКЕ (ДАЛЕЕ – КИТАЙ)?**

Вариант ответа	Количество	Процент*
В Китае заботятся о студентах-иностранцах (визовая поддержка, хорошее общежитие, внеучебная поддержка студента в экстренных ситуациях, при обращении за медицинской помощью и т.п.)	202	49,6
Плата за обучение и проживание в Китае ниже, чем в других странах, среди которых выбирал	183	45,0
В Китае более качественное образование	170	41,8
В целях повышения престижа полученного образования	159	39,1
Выиграл грант на обучение в Китай	120	29,5
Здесь интересно жить: много развлечений, интересных мест и т.п. (культурный фактор)	108	26,5
Рекомендовали друзья, знакомые	104	25,6
Здесь безопасно жить: нет скинхедов, как в РФ, нет плохого отношения к людям из других стран, людям иной национальности или расы (низкий уровень расизма, национализма)	99	24,3
Географическая близость к Родине (к Казахстану)	97	23,8
На данном решении настаивали родители	21	5,2
Выбор страны был случаен	12	2,9
Высокий конкурс на поступление в вузы в Казахстане	10	2,5
В Казахстане не обучают по моей специальности	8	2,0
Из-за планов по переезду в Китай на постоянное место жительства	5	1,2
Нравится китайский язык	3	0,7
Затрудняюсь ответить	2	0,5

* Сумма не равна 100%, т.к. респонденты могли отметить несколько вариантов ответа.

На первом месте в помощи выбора места учебы стоят советы друзей и знакомых 76,8%. 12,5% респондентов нашли информацию в сети Интернет, 9,1% получили сведения из казахстанских СМИ (таблица № 5).

Высокий показатель первого варианта ответа говорит о том, что окончившие китайские вузы казахстанцы, в целом, остались довольны качеством полученного образования, условиями проживания и рекомендуют соотечественникам сделать выбор в пользу обучения в Китае.

Таблица № 5

**КАК ВЫ УЗНАЛИ О ВОЗМОЖНОСТИ ПОЛУЧЕНИЯ
ОБРАЗОВАНИЯ В КИТАЕ?**

Вариант ответа	Количество	Процент
От друзей и знакомых	312	76,8
В сети Интернет	51	12,5
Из казахстанских СМИ	22	5,4
Институт Конфуция при ЕНУ им. Л.Н. Гумилева	15	3,7
Из СМИ иностранного государства или НПО	2	0,5
В вузе	1	0,2
Стипендиальная программа «Петро Казахстан»	1	0,2
Затрудняюсь ответить	3	0,7
Итого	407	100,0

Большинство казахстанской молодежи обучается в университетах крупных городов: Пекин, Шанхай, Сиань и других. Респонденты нашего исследования представляли 14 городов Китая. Основная часть наших соотечественников обучается в вузах городов Сиань (32,2% респондентов), Пекин (20,9%), Шанхай (7,4%), Гуанчжоу (4,3%), Ланьчжоу (3,1%), Урумчи (2,9%), Далян (2,2%), Циндао (1,2%) и других. 16,2% опрошенных не указали университет обучения (таблица № 6).

Говоря о предпочтениях казахстанских студентов по выбору учебных заведений, нужно отметить, что не всегда это ведущие, рейтинговые вузы Китая, зачастую это региональные университеты, которые территориально близки к Казахстану, а также вузы, где требования к иностранным студентам не так высоки.

Таблица № 6

В КАКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ ВЫ ОБУЧАЕТЕСЬ?

Вариант ответа (записано со слов респондентов)	Количество	Процент
Сианьский университет иностранных языков - г.Сиань	56	13,7
Пекинский университет иностранных языков - г.Пекин	23	5,6
Тяньцзиньский университет, колледж - г.Тяньцзинь	19	4,7
Сианьский нефтяной университет - г.Сиань	18	4,4
Северо-западный университет - г.Сиань	23	5,6
Сианьский университет транспорта и коммуникаций - г.Сиань	13	3,2
Ланьчжоуский университет - г.Ланьчжоу	13	3,1
Гуанчжоуский университет - г.Гуанчжоу	11	2,7

Вариант ответа (записано со слов респондентов)	Количество	Процент
Народный университет - г.Пекин	9	2,2
Даляньский университет иностранных языков - г.Далянь	8	2,0
Шанхайский университет иностранных языков - г.Шанхай	8	2,0
Пекинский университет языка и культуры - г.Пекин	10	2,4
Пекинский университет экономики и финансов - г.Пекин	7	1,7
Университет Тонцзи - г.Шанхай	7	1,7
Сианьский университет экономики и финансов - г.Сиань	7	1,7
Синьцзянский аграрный университет - г.Урумчи	6	1,5
Университет Дунхуа - г.Шанхай	6	1,5
Университет Международного бизнеса и экономики - г.Пекин	5	1,2
Институт Циндао при технологическом университете - г.Циндао	5	1,2
Пекинский университет торговли - г.Пекин	5	1,2
Шанхайский университет - г.Шанхай	5	1,2
Пекинский университет гражданского строительства и архитектуры - г.Пекин	4	1,0
Пекинский педагогический университет - г.Пекин	4	1,0
Дипломатическая академия - г.Пекин	4	1,0
Университет Бэйхан - г.Пекин	5	1,2
Шанхайский университет транспорта и коммуникаций - г.Шанхай	4	1,0
Педагогический университет провинции Шэньси - г.Сиань	4	1,0
Нанкинский университет - г.Нанкин	4	1,0
Уханьский университет - г.Ухань	4	1,0
Синьцзянский университет экономики и финансов - г.Урумчи	4	1,0
Университет Гуйлинь - г.Гуйлинь	4	1,0
Пекинский транспортный университет - г.Пекин	3	0,7
Университет Циньхуа - г.Пекин	3	0,7
Чанъяньский университет - г.Сиань	3	0,7
Сианьский технический университет - г.Сиань	3	0,7
Хэнаньский университет - г.Чжэнчжоу	3	0,7

Вариант ответа (записано со слов респондентов)	Количество	Процент
Четвертый университет военной медицины - г.Сиань	3	0,7
Гуанчжоуский медицинский колледж - г.Гуанчжоу	4	0,9
Университет Сямынь - г.Сямынь	3	0,7
Чжэцзянский университет - г.Ханчжоу	2	0,5
Сианьский университет строительства и архитектуры - г.Сиань	2	0,5
Южно-китайский педагогический университет - г.Гуанчжоу	2	0,5
Пекинский университет авиации и космонавтики - г.Пекин	1	0,2
Медицинский университет - г.Пекин	1	0,2
Синьцзянский педагогический университет - г.Урумчи	1	0,2
Даляньский технологический университет - г.Далян	1	0,2
Медицинский университет Урумчи - г.Урумчи	1	0,2
Пекинский университет народностей - г.Пекин	3	0,6
Южно-китайский технологический университет - г.Гуанчжоу	1	0,2
Нет ответа	62	16,2
Итого	407	100,0

Согласно информации Министерства образования КНР, около 90% казахстанской молодежи, обучающейся в Китае, отдает предпочтение гуманитарным специальностям: международные отношения, мировая торговля, экономика, бизнес и др.

Большинство респондентов нашего исследования обучаются специальностям профиля «китайский язык и культура», а также языковые курсы представленность составляет 36,9% студентов. Экономическое направление («международная торговля», «менеджмент», «мировая экономика и торговля», «финансы», «бизнес администрирование» и т.п.) изучают 32,6% опрошенных. Юридический профиль («юриспруденция», «право»), а также «международные отношения», «востоковедение» выбрали 10,7% казахстанцев. Среди технических специальностей наши соотечественники предпочитают: «нефтяное дело», «архитектура», «промышленный дизайн» и другие. «Китайскую медицину» изучают 2,0% опрошенных. 8,4% респондентов не ответили на вопрос (таблица № 7).

Таблица № 7

УКАЖИТЕ СПЕЦИАЛЬНОСТЬ, ПО КОТОРОЙ ВЫ ОБУЧАЕТЕСЬ:

Вариант ответа (записано со слов респондентов)	Количество	Процент
Китайский язык и культура	122	30,0
Финансы	33	8,1
Экономика	31	7,6
Международная экономика и торговля	30	7,4
Международное право	16	3,9
Филология	13	3,2
Логистика	12	2,9
Международные отношения	12	2,9
Бизнес администрирование	10	2,5
Менеджмент	9	2,2
Языковые курсы	8	2,0
Китайская медицина	8	2,0
Нефтепереработка	8	2,0
Регионоведение	7	1,7
Юриспруденция	6	1,5
Архитектура	4	1,0
Промышленный дизайн	4	1,0
Иностранные языки	4	1,0
Преподаватель китайского языка	3	0,7
Гостиничное управление	3	0,7
Автоматизация	3	0,7
Транспортные технологии	3	0,7
Страховой менеджмент риска	2	0,5
Востоковед	2	0,5
Физика	2	0,5
Телекоммуникация	2	0,5
Техническая специальность	2	0,5
Информационные технологии	2	0,5
Инженерия	2	0,5
Государственное управление	2	0,5
Бухгалтерский учет	1	0,2
Туризм и маркетинг	1	0,2
Дизайн	1	0,2
Политология	1	0,2
Электросвязь	1	0,2
Радиоэлектроника	1	0,2

Вариант ответа (записано со слов респондентов)	Количество	Процент
Биотехнология	1	0,2
Экология	1	0,2
Продюсер	1	0,2
Геодезия	1	0,2
Нет ответа	32	8,4
Итого	407	100,0

Для 85,3% респондентов учеба в Китае является первым опытом обучения и/или продолжительного проживания за границей. 14,7% студентов ответили, что уже имели таковой опыт (таблица № 8).

Таблица № 8

ЯВЛЯЕТСЯ ЛИ УЧЕБА В ДАННОМ ВУЗЕ ДЛЯ ВАС ПЕРВЫМ ОПЫТОМ ОБУЧЕНИЯ И / ИЛИ ПРОДОЛЖИТЕЛЬНОГО ПРОЖИВАНИЯ ЗА ГРАНИЦЕЙ?

Вариант ответа	Количество	Процент
Да	347	85,3
Нет	60	14,7
Итого	407	100,0

Выводы по разделу:

- Китайские вузы привлекают казахстанскую молодежь условиями обучения и проживания, качеством образования.
- Иностранцы чувствуют себя в безопасности на территории Китая, в стране низкий уровень расизма и национализма.
- Преобладающее большинство казахстанских выпускников китайских вузов удовлетворены полученным образованием и активно рекомендуют соотечественникам делать выбор в пользу обучения в Китае.
- При выборе университета казахстанская молодежь в основном ориентируется на региональные университеты, расположенные географически близко к Казахстану, а также в вузы, где требования к иностранным студентам не так высоки.
- Основная часть студентов обучается гуманитарным специальностям. Исходя из опыта большого количества казахстанцев, уже получивших подобные дипломы, можно предположить, что по окончании вузов у респондентов возникнут проблемы с трудоустройством.

Раздел 2. ОБУЧЕНИЕ В ВУЗЕ, СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ

Преобладающему большинству респондентов (94,7%) нравится учеба в вузе, 5,1% опрошенных ответили отрицательно (таблица № 9).

Качество преподавания в китайских вузах оправдывает ожидания преобладающего большинства казахстанских студентов, обучающиеся за счет собственных средств удовлетворены соотношением «цена – качество».

Даже те казахстанцы, кто не всегда доволен качеством образования, предполагают, что на родине им легко будет устроиться на работу из-за престижа зарубежного образования. Проблемой может быть только незнание казахского языка на профессиональном уровне, которое можно было бы приобрести при обучении в казахстанских вузах.

Таблица № 9

НРАВИТСЯ ЛИ ВАМ УЧЕБА В ВАШЕМ ВУЗЕ?

Вариант ответа	Количество	Процент
Да	251	61,8
Скорее да, чем нет	134	32,9
Скорее нет, чем да	18	4,4
Нет	3	0,7
Затрудняюсь ответить	1	0,2
Итого	407	100,0

Уровень сложности обучения в вузе 97,3% респондентов оценили как сложный, 2,7% студентов считают учебный процесс легким (таблица № 10).

Респонденты, уже имеющие опыт обучения в университетах Казахстана, говорят о том, что требования в китайских вузах выше.

Таблица № 10

КАК ВЫ ОЦЕНИВАЕТЕ УРОВЕНЬ СЛОЖНОСТИ ОБУЧЕНИЯ В ВАШЕМ ВУЗЕ?

Вариант ответа	Количество	Процент
Умеренно сложный	242	59,5
Очень сложный	154	37,8
Достаточно легкий	10	2,5
Очень легкий	1	0,2
Итого	407	100,0

Свою успеваемость в вузе отметили как хорошую и отличную 65,8% и 21,2% респондентов соответственно. 10,8% учатся удовлетворительно (таблица № 11).

Учитывая тот факт, что принявшие участие в исследовании не менее 167 человек (данные таблицы № 15) обучаются по грантам, следует отметить повышение требований китайских вузов в последние годы к обладателям грантов китайской стороны. Например, студенты-иностранцы специальности «Китайский язык» в случае несвоевременной сдачи очередного экзамена HSK (международный экзамен на определение уровня владения китайским языком) лишаются ежемесячной стипендии.

Таблица № 11

КАКОВА ВАША ТЕКУЩАЯ УСПЕВАЕМОСТЬ В УНИВЕРСИТЕТЕ?

Вариант ответа	Количество	Процент
Хорошая	268	65,8
Отличная	86	21,2
Удовлетворительная	44	10,8
Неудовлетворительная	2	0,5
Отказ от ответа	7	1,7
Итого	407	100,0

Основная часть опрошенных оценивает свой уровень владения китайским «хорошо» (80,6%), «плохо» 18,1% (таблица № 12).

Большинство казахстанских студентов по наиболее популярным гуманитарным специальностям, обозначенным выше, обучаются в группах для иностранцев, где требования несколько ниже, чем в группах с носителями языка. Респонденты, выбравшие технические специальности, в основном учатся с китайцами. Соотечественники из этой категории более критично относятся к своему уровню владения китайским языком, считая его не достаточно высоким.

Таблица № 12

КАК ХОРОШО ВЫ ЗНАЕТЕ КИТАЙСКИЙ ЯЗЫК?

Вариант ответа	Количество	Процент
Скорее хорошо	252	61,9
Очень хорошо	76	18,7
Скорее плохо	71	17,4
Очень плохо	3	0,7
Затрудняюсь ответить	5	1,2
Итого	407	100,0

Среди положительных моментов, связанных с приездом в Китай, 67,3% казахстанцев называют *новые знакомства*, 58,2% *наличие земляков*, 49,4% *хороший университет (большой кампус с удобными корпусами, библиотекой, спортивным комплексом, столовыми, кафе)*, 47,9% *интересная китайская культура*, 24,6% *другой образ жизни* (таблица № 13).

Второе место в иерархии вариантов ответа занимает ответ «наличие земляков», многие студенты объясняют это тем, что на первых порах пребывания в Китае именно соотечественники оказывали им большую помощь в прохождении процедур оформления в вузе, решении бытовых вопросов. Многие респонденты подчеркивают, что сделали выбор в пользу того или иного города, университета, исходя из наличия уже обучающихся там знакомых.

Таблица № 13

**КАКИЕ ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЕ МОМЕНТЫ,
СВЯЗАННЫЕ С ПРИЕЗДОМ В КИТАЙ, ВЫ МОГЛИ БЫ ОТМЕТИТЬ?**

Вариант ответа	Количество	Процент*
Новые знакомства	274	67,3
Наличие земляков	237	58,2
Хороший университет (большой кампус с удобными корпусами, библиотекой, спортивным комплексом, столовыми, кафе)	201	49,4
Интересная китайская культура	195	47,9
Другой образ жизни	100	24,6
Кухня	39	9,6
Благоприятный климат	32	7,9
Возможность вести самостоятельный образ жизни (без постоянного контроля родителей)	12	2,9
Затрудняюсь ответить	2	0,5

* Сумма не равна 100%, т.к. респонденты могли отметить несколько вариантов ответа.

Чаще всего для недавно прибывших на обучение казахстанцев проблемой является слабое знание китайского языка (71,7%), также 36,6% опрошенных отметили привыкание к местной кухне, 35,9% проблемы личной безопасности, 29,7% бытовые проблемы (таблица № 14).

Большинство респондентов отметили, что испытали «культурный шок», основной причиной которого было абсолютное незнание китайского языка и невозможность использовать английский за пределами кампуса.

Таблица № 14

**КАКИЕ НАИБОЛЕЕ АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
В КИТАЕ У ВАС ВОЗНИКЛИ?**

Вариант ответа	Количество	Процент*
Слабое знание китайского языка	292	71,7
Привыкание к местной кухне	149	36,6
Проблемы личной безопасности	146	35,9
Бытовые проблемы	121	29,7
Бюрократия при регистрации, оформлении документов	79	19,4
Взаимодействие с администрацией университета	72	17,7
Непривычный климат	55	13,5
Незнание законов Китая	54	13,3
Проблемы в отношениях с местными жителями	16	3,9
Организация полноценного отдыха	7	1,7
Трудности не возникли	18	4,4
Затрудняюсь ответить	1	0,2

* Сумма не равна 100%, т.к. респонденты могли отметить несколько вариантов ответа.

Источником финансирования обучения и проживания большинства опрошенных являются собственные средства (56,3% и 64,6% соответственно), гранты китайского правительства покрывают расходы на обучение для 36,9% и проживание для 32,7% студентов (следует отметить, что гранты института Конфуция также финансируются китайской стороной). За счет средств Казахстана проходят обучение в китайских вузах 3,4% наших соотечественников, гранты казахстанской стороны обеспечивают проживание для 2,7% респондентов (таблица № 15).

Таблица № 15

**КАКОВЫ ИСТОЧНИКИ ФИНАНСИРОВАНИЯ
ВАШЕГО ОБУЧЕНИЯ И ПРОЖИВАНИЯ?**

	Источник финансирования обучения		Источник финансирования проживания	
	Н	%	Н	%
Собственные средства	229	56,3	263	64,6
Грант от Китая	150	36,9	133	32,7
Грант от Казахстана	14	3,4	11	2,7
Грант института Конфуция	3	0,7	-	-
Отказ от ответа	11	2,7	-	-
Итого	407	100,0	407	100,0

Студенты считают, что работа не будет отрицательно влиять на учебу, и для них возможность работы – это не только дополнительный доход, а также возможность получить практические навыки по получаемой профессии, практиковать китайский язык.

Среди опрошенных 407 студентов 15 человек (3,7%) ответили, что совмещают учебу с работой (таблица № 15.1).

В основном работают в качестве переводчиков (4 человека), также логист (2 человека), маркетолог, бармен, пиар-менеджер, разнорабочий, модель (по 1 человеку), 4 респондента отказались уточнить род своей деятельности (таблица № 16).

Таблица № 15.1

РАБОТАЕТЕ (ПОДРАБАТЫВАЕТЕ) ЛИ ВЫ ВО ВРЕМЯ УЧЁБЫ?

Вариант ответа	Количество	Процент
Нет	392	96,3
Да	15	3,7
Итого	407	100,0

Таблица № 16

КАКИМ ОБРАЗОМ? (НА ДАННЫЙ ВОПРОС ОТВЕЧАЮТ ТОЛЬКО ТЕ РЕСПОНДЕНТЫ, КОТОРЫЕ РАБОТАЮТ ИЛИ ПОДРАБАТЫВАЮТ ВО ВРЕМЯ УЧЕБЫ – 15 РЕСПОНДЕНТОВ (3,7%))

Вариант ответа (записано со слов респондентов)	Количество	Процент
Переводчик	4	26,7
Логист	2	13,4
Маркетолог	1	6,7
Бармен	1	6,7
Разнорабочий	1	6,7
Пиар-менеджер	1	6,7
Модель	1	6,7
Отказ от ответа	4	26,4
Итого	15	100,0

Проживание на территории кампусов китайских университетов очень удобно для студентов: многоэтажные столовые, в том числе мусульманские, кафе, закусочные позволяют питаться по очень доступным ценам. Студенты могут посещать хорошо оснащенные спортивные комплексы.

Многие казахстанцы, обучающиеся по грантам, отмечают, что ежемесячной стипендии им достаточно для питания и проживания на территории кампуса.

Так, 93,8% опрошенных считают свое питание и материальное положение во время учебы *хорошим*, 4,9% назвали *плохим* (таблица № 17).

Таблица № 17

**ОЦЕНИТЕ СВОЕ ПИТАНИЕ, МАТЕРИАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ
ВО ВРЕМЯ УЧЁБЫ:**

Вариант ответа	Количество	Процент
Скорее хорошее, чем плохое	204	50,1
Хорошее	178	43,7
Скорее плохое, чем хорошее	16	3,9
Плохое	4	1,0
Нет ответа	5	1,3
Итого	407	100,0

На вопрос: «Ощущаете ли Вы себя частью Китая?» основная часть респондентов (70,7%) ответила отрицательно. 28% респондентов выбрали утвердительный вариант ответа (таблица № 18).

Таблица № 18

ОЩУЩАЕТЕ ЛИ ВЫ СЕБЯ ЧАСТЬЮ КИТАЯ?

Вариант ответа	Количество	Процент
Да	57	14,0
Скорее да, чем нет	57	14,0
Скорее нет, чем да	73	17,9
Нет	215	52,8
Затрудняюсь ответить	5	1,3
Итого	407	100,0

В китайских университетах популярна практика организации для студентов туристических туров по достопримечательностям города, поездок в другие провинции и города. Для всех желающих проводятся факультативные курсы по каллиграфии, тайцзичуань (разновидность китайского боевого искусства) и другие. На специальностях «Китайский язык и культура» эти дисциплины входят в обязательную программу, поэтому неудивительно, что среди опрошенных казахстанцев 64,6% указали, что знают традиции, историю и культуру Китая. 34,4% респондентов ответили отрицательно (таблица № 19).

Таблица № 19

ХОРОШО ЛИ ВЫ ЗНАЕТЕ ИСТОРИЮ, ТРАДИЦИИ И КУЛЬТУРУ КИТАЯ?

Вариант ответа	Количество	Процент
Да	88	21,6
Скорее да, чем нет	175	43,0
Скорее нет, чем да	125	30,7
Нет	15	3,7
Затрудняюсь ответить	4	1,0
Итого	407	100,0

Основная часть опрошенных (93,4%) поддерживают активную связь с родными и близкими, проживающими на родине, в каникулярный период ездят домой. 51,1% студентов отметили, что отслеживают новостные события, связанные с Казахстаном и соотечественниками, 37,6% интересуются политической жизнью, 31,7% респондентов поддерживают связь через отечественную культуру (слушают музыку, читают литературу, смотрят фильмы и т.д.) (таблица № 20).

Таблица № 20

КАКИМ ОБРАЗОМ ВЫ ПОДДЕРЖИВАЕТЕ СВЯЗЬ С РОДИНОЙ?

Вариант ответа	Количество	Процент*
Поддерживаю связь с родными и близкими, проживающими на родине, езжу на родину	380	93,4
Отслеживаю новостные события, связанные с моей родиной и соотечественниками	208	51,1
Интересуюсь политической жизнью	153	37,6
Через отечественную культуру (слушаю музыку, читаю литературу, смотрю фильмы и т.д.)	129	31,7
Поддерживаю связь с соотечественниками, проживающими в Китае	35	8,6
Участвую в деятельности национальной общественной организации	24	5,9
Участвую в деятельности политической партии, движения	3	0,7
Я не поддерживаю связь с родиной	-	-
Затрудняюсь ответить	6	1,5

* Сумма не равна 100%, т.к. респонденты могли отметить несколько вариантов ответа.

Свободное от учебы время 63,1% казахстанских студентов проводят за чтением газет, журналов, книг, информации в сети Интернет,

19,3% в основном дома, 8,8% с друзьями, 7,9% ходят в кинотеатр, парк (таблица № 21).

При поддержке Посольства РК в КНР создана и успешно функционирует Ассоциация казахстанских студентов в Китае (KSAC). Ассоциация включает студенческие объединения, функционирующие во всех провинциях и крупных городах Китая. На ежегодной основе проводятся Курылтаи казахстанских студентов.

Казахстанское студенческое сообщество KSAC становится инициатором проведения многих мероприятий, направленных на повышение имиджа Казахстана. Вокруг него объединяются не только казахстанские студенты, но студенты стран СНГ.

Таблица № 21

КАК ВЫ ПРОВОДИТЕ СВОБОДНОЕ ОТ УЧЕБЫ ВРЕМЯ?

Вариант ответа	Количество	Процент
Читаю газеты, журналы, книги, информацию в сети Интернет	257	63,1
В основном дома	78	19,3
С друзьями	36	8,8
Хожу в кинотеатр, парк	32	7,9
Занимаюсь общественной жизнью	2	0,5
Занимаюсь китайским языком	1	0,2
Нет ответа	1	0,2
Итого	407	100,0

В свободное время подавляющее большинство респондентов предпочитают общаться с земляками из Казахстана (44,0%), 28,3% с другими иностранными студентами, 26,5% со студентами, обучающимися на одном факультете, в независимости от национальности, 14,3% с казахской диаспорой, проживающей в Китае, 14% с местными студентами (таблица № 22).

Как правило, интенсивное общение с соотечественниками приходится у казахстанцев на первое время пребывания в Китае, что помогает им перенести трудности адаптации к новым условиям. Затем часть казахстанцев выбирает стратегию на общение с китайцами и с другими иностранцами, чтобы практиковать китайский и английский языки. Этому способствуют и культурные мероприятия, проводимые вузами на регулярной основе.

Таблица № 22

С КЕМ В ОСНОВНОМ ВЫ ОБЩАЕТЕСЬ В СВОБОДНОЕ ВРЕМЯ?

Вариант ответа	Количество	Процент*
С земляками из Казахстана	179	44,0
С другими иностранными студентами	115	28,3
Со студентами, обучающимися с Вами на одном факультете, в независимости от национальности	108	26,5
С казахской диаспорой, проживающей в Китае	58	14,3
С местными студентами	57	14,0
С местным населением (ханьцы)	25	6,1
С местным населением, кроме ханьцев (дунгане, уйгуры и т.д.)	1	0,2
Затрудняюсь ответить	7	1,7

* Сумма не равна 100%, т.к. респонденты могли отметить несколько вариантов ответа.

Выводы по разделу:

– Качество преподавания в китайских вузах оправдывает ожидания преобладающего большинства казахстанских студентов. Обучающиеся за счет собственных средств удовлетворены соотношением «цены и качества образования».

– Большинство студентов демонстрируют отличную и хорошую успеваемость в университете, владение китайским языком на уровне «хорошо». Основная часть студентов обучается в группах для иностранцев, где требования несколько ниже, чем в группах с носителями языка.

– Молодые казахстанцы, уже имеющие опыт пребывания в Китае, очень отзывчивы, готовы помочь «новичкам» быстрее адаптироваться к новой среде.

– Китай предоставляет все больше возможностей иностранцам для обучения по грантам принимающей стороны. Вместе с тем, повышаются требования к претендентам и к процессу обучения, что должно стать залогом качества полученного образования.

– Кампусы китайских университетов оснащены всем необходимым для плодотворной учебы и проведения досуга. Международные отделы активно работают по направлению популяризации китайской культуры: организуют туристические туры, проводят фестивали.

– Большинство казахстанцев удовлетворены питанием и материальным положением во время учебы. Основная часть обучающихся по грантам соотечественников отмечает, что ежемесячной стипендии им достаточно для питания и проживания на территории кампуса.

– Студенты поддерживают постоянную связь с родиной, интересуются политическими событиями, происходящими в Казахстане.

Раздел 3. ЯЗЫКОВАЯ, РЕЛИГИОЗНАЯ, ЭТНИЧЕСКАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ

Основная часть опрошенных родным языком считают казахский (94,6%), русский 3,4%, немецкий 0,5%. Не смогли ответить на вопрос 1,5% студентов (таблица № 23 А).

По частоте использования доминирует русский язык (64,6%), казахский считают предпочтительным для общения 22,6% казахстанцев. Некоторые из респондентов общаются посредством китайского и английского (5,9% и 1,7% соответственно), 5,2% не дали ответа (таблица № 23 В).

Таблица № 23

КАКОЙ ЯЗЫК ВЫ СЧИТАЕТЕ ДЛЯ СЕБЯ...

А. РОДНЫМ

Вариант ответа	Количество	Процент
Казахский	385	94,6
Русский	14	3,4
Немецкий	2	0,5
Нет ответа	6	1,5
Итого	407	100,0

В. ПРЕДПОЧТИТЕЛЬНЫМ ДЛЯ ОБЩЕНИЯ

Вариант ответа	Количество	Процент
Казахский	92	22,6
Русский	263	64,6
Китайский	24	5,9
Английский	7	1,7
Нет ответа	21	5,2
Итого	407	100,0

Выражением эмоциональной и эстетической жизни народа выступают национальные традиции и праздники. Многие студенты отмечают, что обучение в Китае стало для них стимулом глубже изучить традиции своего народа, появилось желание рассказать иностранным друзьям о богатстве обычаев и обрядов, достойно представлять Казахстан.

Следует подчеркнуть, что в университетах казахстанские студенты с большим энтузиазмом проводят культурные мероприятия, посвященные празднованию Наурыз, Дню независимости Республики Казахстан, Курбан Байрам.

Согласно опросу, 97,3% респондентов знают историю, традиции и культуру своего народа, отрицательно ответили на данный вопрос 1,5% опрошенных (таблица № 24).

Таблица № 24

**ХОРОШО ЛИ ВЫ ЗНАЕТЕ ИСТОРИЮ, ТРАДИЦИИ
И КУЛЬТУРУ СВОЕГО НАРОДА?**

Вариант ответа	Количество	Процент
Да	293	72,0
Скорее да, чем нет	103	25,3
Скорее нет, чем да	6	1,5
Нет	-	-
Затрудняюсь ответить	5	1,2
Итого	407	100,0

Отношение к религии основной части респондентов выражается в том, что они считают себя верующими (94,1%), религиозные обряды соблюдают лишь 17,4% из них, не соблюдают 76,7%. 3,4% опрошенных колеблются между верой и неверием, 0,7% относятся к религии безразлично, 1,7% затруднились с ответом (таблица № 25).

Свою религиозную принадлежность студенты определили следующим образом: мусульманами себя считают 94,7% респондентов, православными христианами 1,7%, католиками 1,5%, буддистами 0,7% (таблица № 26).

Таблица № 25

КАК БЫ ВЫ ОХАРАКТЕРИЗОВАЛИ СВОЕ ОТНОШЕНИЕ К РЕЛИГИИ?

Вариант ответа	Количество	Процент
Я верующий и соблюдаю религиозные обряды	71	17,4
Я верующий, хотя не соблюдаю религиозные обряды	312	76,7
Я колеблющийся между верой и неверием	14	3,4
Я отношусь к религии безразлично	3	0,7
Я убежденный атеист	1	0,2
Затрудняюсь ответить	6	1,7
Итого	407	100,0

Таблица № 26

КАКОВА ВАША РЕЛИГИОЗНАЯ ПРИНАДЛЕЖНОСТЬ?

Вариант ответа	Количество	Процент
Буддизм	3	0,7
Ислам	385	94,7
Иудаизм	-	-
Католицизм	6	1,5
Православие	7	1,7
Не отношу себя ни к какой конфессии	3	0,7
Затрудняюсь ответить	3	0,7
Итого	407	100,0

Выводы по разделу:

– Большинство студентов считают родным языком казахский. Однако, предпочтительным для общения основная часть молодежи называет русский язык.

– Отношение к религии преобладающего количества респондентов выражается в том, что они считают себя верующими, но в религиозной жизни практически не участвуют, ограничиваясь праздниками. Абсолютное большинство называет себя мусульманами.

– В деле объединения и сплочения студентов особую роль играет Посольство нашей страны: встречи Посла РК в КНР Шахрата Шакизатовича Нурышева с казахстанской молодежью, поддержка инициатив молодежи. Участие в культурных мероприятиях для многих молодых соотечественников является стимулом для достойного поддержания имиджа Казахстана.

Важным событием в казахстанско-китайских отношениях стало открытие в 3-х вузах Китая «Центров исследования Казахстана»: в ноябре 2015 г. в Шанхайском университете иностранных языков, в декабре 2015 г. в Пекинском университете иностранных языков, в январе 2016 г. в Далянском университете иностранных языков.

Центры будут оказывать содействие всем желающим в изучении казахского языка, казахской литературы и культуры, а также в информировании обучающихся и преподавателей об истории становления и современной жизни Казахстана, а также способствовать в расширении образовательных и научных контактов между гражданами и организациями Китая и Казахстана¹⁰.

¹⁰ *Казахстанская правда*. 10 января 2016 г.; www.dlufl.edu.cn/; www.shisu.edu.cn/; www.bfsu.edu.cn/ (дата обращения: 20.03.16); <http://www.shanghai.gov.cn/nw2/nw2314/nw2315/nw31406/u21aw1079198.html> (дата обращения: 20.03.16)

Созданная при поддержке Посольства РК в КНР Ассоциация казахстанских студентов в Китае (KSAC) включает студенческие объединения, функционирующие во всех провинциях и крупных городах Китая. На ежегодной основе проводятся курултай казахстанских студентов¹¹.

Раздел 4. МЕЖЭТНИЧЕСКИЕ И МЕЖКОНФЕССИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

Казахстан и Китай являются многонациональными государствами. В нашей стране проживает более 130 народностей и национальностей, в соседней республике 56. Ввиду нестабильной политической обстановки в мире, обострившихся конфликтов на этнической и религиозной почве несомненно важно уделять особенное внимание мониторингу и принятию своевременных мер для решения возникающих вопросов в данной сфере. Грамотная государственная политика является одним из залогов стабильности и мира.

В Китае проживает крупнейшая диаспора казахов. Согласно статистическим данным переписи 2010 года, численность казахов составляет 1 462 588 человек. Исследования, проведенные во время экспедиций в Китай представителей Исследовательского института «Общественное мнение», показывают, что 56,7% семей из казахской диаспоры проживают на китайской земле уже более четырех поколений, остальные 43,3% коренные жители Китая. Казахская диаспора Китая хранит свои традиции и обычаи, это подтвердили 99% опрошенных респондентов. Функционируют культурные центры казахской диаспоры, выпускаются журналы, проводятся различные культурные мероприятия, позволяющие сохранить этническую культуру¹².

В нашем опросе мы выделили отдельный раздел, посвященный межэтническим и межконфессиональным отношениям, с целью проанализировать их состояние, настроения молодых людей и дать оценку предпринимаемым мерам в этой области.

По результатам опроса следует, что подавляющее большинство наших соотечественников с уважением относятся к людям другой национальности (96,6%), лишь 2,7% ответили без особого интереса и 0,7% затруднились с выбором (таблица № 27).

¹¹ <http://www.inform.kz/rus/article/2786661> (дата обращения: 20.03.16)

¹² Қытайда (ШҰАА) тұратын этникалық қазақтар ортасындағы тіл ахуалы (кешенді әлеуметтік зерттеулер нәтижелері). Языковая ситуация в среде этнических казахов, проживающих в Китае (СУАР) (результаты комплексного социологического исследования)/ А.Садвакасова, Б.Ракишева, А.Мажитова. - Астана: ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігі Тіл комитеті, Әлеуметтік-саяси зерттеулер институты.-2012.-97 б.-қазақша, орысша

Таблица № 27

**КАК, В ЦЕЛОМ, ВЫ ОТНОСИТЕСЬ К ЛЮДЯМ ДРУГОЙ
НАЦИОНАЛЬНОСТИ, ОТЛИЧНОЙ ОТ ВАШЕЙ?**

Вариант ответа	Количество	Процент
Как правило, с уважением	393	96,6
Как правило, без особого интереса	11	2,7
Как правило, с неприязнью	-	-
Затрудняюсь ответить	3	0,7
Итого	407	100,0

Согласно результатам опроса, респонденты считают, что больше всего людей одной национальности объединяет: общая культура, традиции и обычаи 64,5%, язык 24,1%, история 23,2%, общая земля, территория 11,1% (таблица № 28).

Таблица № 28

**КАК ВЫ СЧИТАЕТЕ, ЧТО БОЛЬШЕ ВСЕГО ОБЪЕДИНЯЕТ ЛЮДЕЙ
ОДНОЙ НАЦИОНАЛЬНОСТИ?**

Вариант ответа	Количество	Процент*
Общая культура, традиции и обычаи	262	64,5
Язык	98	24,1
История	94	23,2
Общая земля, территория	45	11,1
Общая религия	15	3,7
Черты характера и поведения	14	3,4
Политические взгляды	12	3,0
Затрудняюсь ответить	12	3,0

* Сумма не равна 100%, т.к. респонденты могли отметить несколько вариантов ответа.

89,4% опрошенных не сталкивались в Китае с проявлениями недружественного отношения, проблемами, возникающими на национальной почве, 5,4% редко, 2,5% часто (таблица № 29).

Из 40 респондентов (9,9%), сталкивавшихся в Китае с подобными случаями, 37 затруднились ответить на вопрос, какие именно это были формы проявления недружественного отношения. По одному ответу прозвучали следующие варианты: «делали вид, что не понимают английского языка»; «они вправе делать в своей стране все, что захотят»; «считают нас уйгурами» (таблица № 30).

Таблица № 29

СТАЛКИВАЛИСЬ ЛИ ВЫ С ПРОЯВЛЕНИЯМИ НЕДРУЖЕСТВЕННОГО ОТНОШЕНИЯ, ПРОБЛЕМАМИ, ВОЗНИКАЮЩИМИ НА НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЧВЕ В КИТАЕ?

Вариант ответа	Количество	Процент
Да, часто	10	2,5
Да, иногда	15	3,7
Крайне редко	15	3,7
Нет	364	89,4
Затрудняюсь ответить	3	0,7
Итого	407	100,0

Таблица № 30

КАКИЕ ИМЕННО ЭТО БЫЛИ ФОРМЫ ПРОЯВЛЕНИЯ НЕДРУЖЕСТВЕННОГО ОТНОШЕНИЯ

(НА ДАННЫЙ ВОПРОС ОТВЕЧАЮТ ТОЛЬКО ТЕ РЕСПОНДЕНТЫ, КОТОРЫЕ СТАЛКИВАЛИСЬ С ПРОЯВЛЕНИЕМ НЕДРУЖЕСТВЕННОГО ОТНОШЕНИЯ, ПРОБЛЕМАМИ НА НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЧВЕ – 40 РЕСПОНДЕНТОВ (9,9%))

Вариант ответа (записано со слов респондентов)	Количество	Процент
Делали вид, что не понимают английского языка	1	2,5
Они вправе делать в своей стране все, что захотят	1	2,5
Считают нас уйгурами	1	2,5
Затрудняюсь ответить	37	92,5
Итого	40	100,0

Основная часть опрошенных положительно относится к дружбе с представителями другой национальности: по отношению к ханьцам дружелюбно настроены 90,7%, русским 85,3%, местным казахам 83,8%, татарам 83,0%, маньчжурам 78,4%, дунганам 75,2%, уйгурам 70,3% (таблица № 31).

Таблица № 31

**КАК ВЫ ОТНОСИТЕСЬ К ДРУЖБЕ С ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ
ДРУГОЙ НАЦИОНАЛЬНОСТИ?**

Количество

	Положительно	Равнодушно	Отрицательно	Затрудняюсь ответить
Ханьцы	369	16	2	20
Русские	347	25	9	26
Местные казахи	341	29	11	26
Татары	338	29	9	31
Маньчжуры	319	53	3	32
Дунгане	306	67	5	29
Уйгуры	286	83	8	30

Проценты

	Положительно	Равнодушно	Отрицательно	Затрудняюсь ответить
Ханьцы	90,7	3,9	0,5	4,9
Русские	85,3	6,1	2,2	6,4
Местные казахи	83,8	7,1	2,7	6,4
Татары	83,0	7,1	2,2	7,7
Маньчжуры	78,4	13,0	0,7	7,9
Дунгане	75,2	16,5	1,2	7,1
Уйгуры	70,3	20,4	2,0	7,3

86,7% казахстанцев никогда не сталкивались в СМИ с конфликтами, ссорами, обидными высказываниями, связанными с межэтническими отношениями; 84,2% на месте учебы; 78,3% в магазине, кафе, ресторане, кинотеатре, на дискотеке; 76,1% на улице, в общественном транспорте.

Очень часто с подобными проблемами сталкивались: 1,5% опрошенных в СМИ; 1% на месте учебы; 3,7% в магазине, кафе, ресторане, кинотеатре, на дискотеке; 2,5% на улице, в общественном транспорте (таблица № 32).

Таблица № 32

КАК ЧАСТО ВЫ СТАЛКИВАЕТЕСЬ С ПРОБЛЕМАМИ – КОНФЛИКТАМИ, ССОРАМИ, ОБИДНЫМИ ВЫСКАЗЫВАНИЯМИ И ДР., СВЯЗАННЫМИ С МЕЖЭТНИЧЕСКИМИ ОТНОШЕНИЯМИ?

Количество

	Очень часто	Скорее часто	Скорее редко	Очень редко	Никогда
В СМИ	6	6	17	25	353
На месте учебы - школа, колледж, университет	4	6	13	41	343
В магазине, кафе, ресторане, кинотеатре, на дискотеке	15	4	11	58	319
На улице, в общественном транспорте	10	4	14	69	310

Проценты

	Очень часто	Скорее часто	Скорее редко	Очень редко	Никогда
В СМИ	1,5	1,5	4,2	6,1	86,7
На месте учебы - школа, колледж, университет	1,0	1,5	3,2	10,1	84,2
В магазине, кафе, ресторане, кинотеатре, на дискотеке	3,7	1,0	2,7	14,3	78,3
На улице, в общественном транспорте	2,5	1,0	3,4	17,0	76,1

Наши респонденты были участниками или очевидцами четырех конфликтов (1%), произошедших на этнической почве, шести (1,5%) - на религиозной почве, четырех (1%) - на языковой почве (таблица № 33).

Среди причин, послуживших конфликтам, студенты отметили: *неуважение со стороны других национальностей* 2 случая, *подходили американцы в состоянии алкогольного опьянения и предлагали вступить в свою религиозную секту* 1, затруднились ответить шесть респондентов (таблица № 34).

Инициаторами конфликта опрошенные назвали: китайцев 2 случая, американцев 1, затруднились ответить 6 (таблица № 35).

За помощью в разрешении конфликта стороны обращались: к администрации вуза, в Посольство, Консульство РК в КНР. В 2 случаях стороны сами разрешили конфликт, не прибегая к третьей стороне. Не ответили на вопрос очевидцы еще 4 конфликтов (таблица № 36).

Таблица № 33

**СКАЖИТЕ, ПОЖАЛУЙСТА, БЫЛИ ЛИ ВЫ УЧАСТНИКОМ
ИЛИ ОЧЕВИДЦЕМ КОНФЛИКТА, КОТОРЫЙ ПРОИЗОШЕЛ ВО ВРЕМЯ
УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В КИТАЕ ...?**

Количество

	Да, были	Нет, не были	Затрудняюсь ответить
...на этнической почве	4	373	30
...на религиозной почве	6	373	28
...на языковой почве	4	373	30

Проценты

	Да, были	Нет, не были	Затрудняюсь ответить
...на этнической почве	1,0	91,6	7,4
...на религиозной почве	1,5	91,6	6,9
...на языковой почве	1,0	91,6	7,4

Таблица № 34

**СКАЖИТЕ, ПОЖАЛУЙСТА, ЭТО ОЧЕНЬ ВАЖНО, ЧТО ПОСЛУЖИЛО
ПРИЧИНОЙ ДАННОГО КОНФЛИКТА?**

*(НА ДАННЫЙ ВОПРОС ОТВЕЧАЮТ ТОЛЬКО ТЕ РЕСПОНДЕНТЫ, КОТОРЫЕ БЫЛИ
УЧАСТНИКАМИ ИЛИ ОЧЕВИДЦАМИ КОНФЛИКТА, КОТОРЫЙ ПРОИЗОШЕЛ ВО
ВРЕМЯ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В КИТАЕ – 9 РЕСПОНДЕНТОВ (2,2%))*

Вариант ответа (записано со слов респондентов)	Количество
Неуважение со стороны других национальностей	2
Подходили американцы в состоянии алкогольного опьянения и предлагали вступить в свою религиозную секту	1
Затрудняюсь ответить	6
Итого	9

Таблица № 35

**ЕСЛИ КОНФЛИКТЫ БЫЛИ, ТО КТО БЫЛ ИНИЦИАТОРОМ
КОНФЛИКТА?**

*(НА ДАННЫЙ ВОПРОС ОТВЕЧАЮТ ТОЛЬКО ТЕ РЕСПОНДЕНТЫ, КОТОРЫЕ БЫЛИ
УЧАСТНИКАМИ ИЛИ ОЧЕВИДЦАМИ КОНФЛИКТА, КОТОРЫЙ ПРОИЗОШЕЛ ВО
ВРЕМЯ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В КИТАЕ – 9 РЕСПОНДЕНТОВ (2,2%))*

Вариант ответа (записано со слов респондентов)	Количество
Китайцы	2
Сектанты	1
Затрудняюсь ответить	6
Итого	9

Таблица № 36

**К КОМУ ОБРАЩАЛИСЬ СТОРОНЫ КОНФЛИКТА
ЗА ПОМОЩЬЮ В РАЗРЕШЕНИИ КОНФЛИКТА?**

*(НА ДАННЫЙ ВОПРОС ОТВЕЧАЮТ ТОЛЬКО ТЕ РЕСПОНДЕНТЫ, КОТОРЫЕ
БЫЛИ УЧАСТНИКАМИ ИЛИ ОЧЕВИДЦАМИ КОНФЛИКТА, КОТОРЫЙ
ПРОИЗОШЕЛ ВО ВРЕМЯ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В КИТАЕ –
9 РЕСПОНДЕНТОВ (2,2%))*

Вариант ответа	Количество
Обращались к администрации вуза	1
Обращались в Посольство, Консульство своей страны	2
Сами разрешили конфликт, не прибегая к третьей стороне	2
Затрудняюсь ответить	4
Итого	9

Межнациональные отношения в **Казахстане** назвали дружественными и стабильными 92,9% респондентов, лишь 2,0% наших соотечественников считают, что имеется определенная напряженность (таблица № 37 А).

В Китае же межнациональные отношения дружественными и стабильными назвали 85,5% опрошенных, имеющими определенную напряженность 7,1% (таблица № 37 В).

Таблица № 37

**КАК ВЫ ОЦЕНИВАЕТЕ МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫЕ
ОТНОШЕНИЯ В ЦЕЛОМ В ОБЩЕСТВЕ ...?**

А. В КАЗАХСТАНЕ

Вариант ответа	Количество	Процент
Между представителями разных национальностей складываются дружественные отношения	277	68,1
Между представителями разных национальностей складываются стабильные отношения	101	24,8
Имеется определенная напряженность	8	2,0
Имеется серьезная напряженность	2	0,5
Существует высокая вероятность массовых проявлений конфликтов на национальной почве	1	0,2
Затрудняюсь ответить	18	4,4
Итого	407	100,0

В. В КИТАЕ

Вариант ответа	Количество	Процент
Между представителями разных национальностей складываются дружественные отношения	188	46,2
Между представителями разных национальностей складываются стабильные отношения	160	39,3
Имеется определенная напряженность	29	7,1
Имеется серьезная напряженность	7	1,7
Существует высокая вероятность массовых проявлений конфликтов на национальной почве	1	0,2
Затрудняюсь ответить	22	5,5
Итого	407	100,0

Казахстанцы демонстрируют высокий уровень уважения к людям другого вероисповедания (96,1%). 2,7% опрошенных отметили, что относятся без особого интереса и 1,2% не ответили на вопрос (таблица № 38).

Таблица № 38

**КАК, В ЦЕЛОМ, ВЫ ОТНОСИТЕСЬ К ЛЮДЯМ ДРУГОГО
ВЕРОИСПОВЕДАНИЯ, ОТЛИЧНОГО ОТ ВАШЕГО?**

Вариант ответа	Количество	Процент
Как правило, с уважением	391	96,1
Как правило, без особого интереса	11	2,7
Как правило, с неприязнью	-	-
Затрудняюсь ответить	5	1,2
Итого	407	100,0

Состояние межконфессиональных отношений **в Казахстане** 94,3% соотечественников оценили как дружественные и стабильные. 1% студентов считает, что имеется некоторая напряженность и 4,7% затруднились с ответом (таблица № 39 А).

Относительно межконфессиональных отношений **в Китае** мнения опрошенных распределились следующим образом: дружественными и стабильными их назвали 86,0%, считают, что имеется напряженность 6,4%, затруднились ответить 7,6% (таблица № 39 В).

Таблица № 39

**КАК ВЫ ОЦЕНИВАЕТЕ МЕЖКОНФЕССИОНАЛЬНЫЕ
ОТНОШЕНИЯ В ОБЩЕСТВЕ В ЦЕЛОМ?**

А. В КАЗАХСТАНЕ

	Количество	Процент
Между представителями разных конфессий складываются дружественные отношения	286	70,3
Между представителями разных конфессий складываются стабильные отношения	98	24,0
Имеется определенная напряженность	4	1,0
Имеется серьезная напряженность	-	-
Существует высокая вероятность массовых проявлений конфликтов на религиозной почве	-	-
Затрудняюсь ответить	19	4,7
Итого	407	100,0

В. В КИТАЕ

	Количество	Процент
Между представителями разных конфессий складываются дружественные отношения	205	50,4
Между представителями разных конфессий складываются стабильные отношения	145	35,6
Имеется определенная напряженность	23	5,7
Имеется серьезная напряженность	3	0,7
Существует высокая вероятность массовых проявлений конфликтов на религиозной почве	-	-
Затрудняюсь ответить	31	7,6
Итого	407	100,0

Выводы по разделу:

- Подавляющее большинство наших соотечественников с уважением относятся к людям другой национальности и вероисповедания.
- Общая культура, традиции и обычаи являются основными объединяющими факторами людей одной национальности.
- В Китае очень дружелюбно относятся к иностранцам. Конфликты, ссоры, обидные высказывания, связанные с межэтническими отношениями, в стране крайне редки.
- Молодые казахстанцы высоко ценят стабильность межэтнических отношений как в Казахстане, так и в Китае.

Раздел 5. ГРАЖДАНСКАЯ ПОЗИЦИЯ, ПОЛИТИЧЕСКИЕ ВЗГЛЯДЫ

Согласно проведенным опросу и интервью, в целом, можно отметить, что респонденты данного исследования проявляют активную гражданскую позицию: интересуются политической жизнью Казахстана, принимают участие в выборах, а также мероприятиях, организуемых Посольством РК в КНР и Генеральным консульством РК в г. Шанхае. Студенты интересуются политикой, проводимой двумя странами. Успешно функционируют организации казахстанских студентов в Китае.

Меры, принимаемые Казахстаном, по реализации равенства прав и свобод человека, независимо от его национальности, эффективными считают 93,1% опрошенных, сохранению целостности страны 88,4%, гарантии прав национальных меньшинств 90,4%, содействию развитию национальных культур и языков народов страны 91,4%, профилактике и мирному разрешению противоречий и конфликтов 90,9%, запрещению деятельности, направленной на разжигание национальной и религиозной розни 89%.

Неэффективными данные меры назвали: по реализации равенства прав и свобод человека, независимо от его национальности 1,2% респондентов, сохранению целостности страны 5,2%, гарантии прав национальных меньшинств 2,2%, содействию развитию национальных культур и языков народов страны 1,7%, профилактике и мирному разрешению противоречий и конфликтов 3,0%, запрещению деятельности, направленной на разжигание национальной и религиозной розни 2,5% (таблица № 40 А).

Мнение казахстанцев относительно мер, принимаемых Китаем, распределилось следующим образом: по реализации равенства прав и свобод человека, независимо от его национальности, эффективными считают 90,6% опрошенных, сохранению целостности страны 80,6%, гарантии прав национальных меньшинств 87,5%, содействию развитию национальных культур и языков народов страны 85,5%, профилактике и мирному разрешению противоречий и конфликтов 81,2%, запрещению деятельности, направленной на разжигание национальной и религиозной розни 79,1%.

Неэффективными данные меры назвали: по реализации равенства прав и свобод человека, независимо от его национальности 2,7%, сохранению целостности страны 11,6%, гарантии прав национальных меньшинств 4,1%, содействию развитию национальных культур и языков народов страны 7,3%, профилактике и мирному разрешению противоречий и конфликтов 4,4%, запрещению деятельности, направленной на разжигание национальной и религиозной розни 12,8% (таблица № 40 В).

Таблица № 40

**КАК ВЫ ОЦЕНИВАЕТЕ МЕРЫ,
ПРИНИМАЕМЫЕ ГОСУДАРСТВОМ, ПО РЕАЛИЗАЦИИ СЛЕДУЮЩИХ
АСПЕКТОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ...**

А. В КАЗАХСТАНЕ

	Эффективно		Скорее эффективно		Скорее неэффективно		Неэффективно		3/0	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Равенство прав и свобод человека, независимо от его национальности	326	80,1	53	13,0	5	1,2	-	-	23	5,7
Сохранение целостности страны	202	49,6	158	38,8	21	5,2	-	-	26	6,4
Гарантия прав национальных меньшинств	316	77,6	52	12,8	8	2,0	1	0,2	30	7,4
Содействие развитию национальных культур и языков народов страны	113	27,8	259	63,6	7	1,7	-	-	28	6,9
Профилактика и мирное разрешение противоречий и конфликтов	313	76,9	57	14,0	10	2,5	2	0,5	25	6,1
Запрещение деятельности, направленной на разжигание национальной и религиозной розни	301	74,0	61	15,0	8	2,0	2	0,5	35	8,5

В. В КИТАЕ

	Эффективно		Скорее эффективно		Скорее неэффективно		Неэффективно		3/0	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Равенство прав и свобод человека, независимо от его национальности	296	72,7	73	17,9	8	2,0	3	0,7	27	6,6
Сохранение целостности страны	179	44,0	149	36,6	45	11,1	2	0,5	32	7,9
Гарантия прав национальных меньшинств	310	76,2	46	11,3	14	3,4	3	0,7	34	8,4
Содействие развитию национальных культур и языков народов страны	85	20,9	263	64,6	27	6,6	3	0,7	29	7,1

Профилактика и мирное разрешение противоречий и конфликтов	318	78,1	41	10,1	15	3,7	3	0,7	30	7,4
Запрещение деятельности, направленной на разжигание национальной и религиозной розни	248	60,9	74	18,2	45	11,1	7	1,7	33	8,1

Экономическую ситуацию (занятость населения, достойная зарплата и т.п.) в Казахстане 90% респондентов назвали стабильной, 7,6% нестабильной (таблица 41 А).

В Китае экономическую ситуацию стабильной считают 91,9% опрошенных, нестабильной 5,4% (таблица 41 В).

Таблица № 41

**КАК ВЫ ОЦЕНИВАЕТЕ ЭКОНОМИЧЕСКУЮ СИТУАЦИЮ
(ЗАНЯТОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ, ДОСТОЙНАЯ ЗАРПЛАТА И Т.П.) ...?**

Количество

	Стабильная, высокий уровень развития	Ситуация стабильна, экономика страны имеет перспективы роста	Нестабильная, подвержена частым флуктуациям	Ситуация ухудшается, существует угроза кризиса	Экономическая ситуация крайне тяжелая	З/О
А. В Казахстане	161	205	24	7	-	10
В. В Китае	195	179	21	1	-	11

Проценты

	Стабильная, высокий уровень развития	Ситуация стабильна, экономика страны имеет перспективы роста	Нестабильная, подвержена частым флуктуациям	Ситуация ухудшается, существует угроза кризиса	Экономическая ситуация крайне тяжелая	З/О
А. В Казахстане	39,6	50,4	5,9	1,7	-	2,4
В. В Китае	47,9	44,0	5,2	0,2	-	2,7

Уровень социальных гарантий, которыми обеспечены граждане (защита малоимущих граждан, выплата пенсий и т.п.), в Казахстане 27,7% студентов оценили как высокий, 66,5% назвали низким (таблица 42).

Положение уровня социальных гарантий в Китае 25,6% считают высоким, 66,1% низким (таблица 42).

Таблица № 42

**КАК ВЫ ОЦЕНИВАЕТЕ УРОВЕНЬ СОЦИАЛЬНЫХ ГАРАНТИЙ,
КОТОРЫМИ ОБЕСПЕЧЕНЫ ГРАЖДАНЕ
(ЗАЩИТА МАЛОИМУЩИХ ГРАЖДАН, ВЫПЛАТА ПЕНСИЙ И Т.П.) ...?**

Количество

	Высокий	Скорее высокий	Скорее низкий	Очень низкий	Затрудняюсь ответить
А. В Казахстане	40	73	257	14	23
В. В Китае	52	52	248	21	34

Проценты

	Высокий	Скорее высокий	Скорее низкий	Очень низкий	Затрудняюсь ответить
А. В Казахстане	9,8	17,9	63,1	3,4	5,8
В. В Китае	12,8	12,8	60,9	5,2	8,3

Политическую ситуацию в Казахстане 93,6% респондентов считают стабильной, 3,6% нестабильной и 2,8% студентов не ответили на вопрос (таблица № 43 А).

Политическую ситуацию в Китае 73,2% опрошенных назвали стабильной, 0,7% нестабильной, 26,1% казахстанцев затруднились с ответом (таблица № 43 В).

Таблица № 43

КАК ВЫ ОЦЕНИВАЕТЕ ПОЛИТИЧЕСКУЮ СИТУАЦИЮ...?

Количество

	Ста- бильная	Скорее стабильная	Скорее неста- бильная	Очень неста- бильная	Затруд- няюсь ответить
А. В Казахстане	238	143	14	1	11
В. В Китае	203	95	3	-	106

Проценты

	Ста- бильная	Скорее стабильная	Скорее неста- бильная	Очень неста- бильная	Затруд- няюсь ответить
А. В Казахстане	58,5	35,1	3,4	0,2	2,8
В. В Китае	49,9	23,3	0,7	-	26,1

На вопрос о наличии планов по завершению учебы остаться в Китае по трудовому контракту (на продолжительное время, но не на постоянное место жительства) 77,4% опрошенных ответили отрицательно, 21,4% студентов имеют подобные планы (таблица № 44).

О переезде в Китай на постоянное место жительства думают 5,2% респондентов, подавляющее большинство (91,7%) планируют возвращение на родину (таблица № 45).

Среди основных причин намерения переезда в Китай на постоянное место жительства 21 респондент (5,2%) назвали: перспективы карьерного роста (33,4%), более высокое качество жизни в Китае (28,6%), брак или планы заключить брак с представителем Китая (19,0%), невозможность обеспечить себе на родине достойную жизнь (9,5%) и 9,5% опрошенных затруднились ответить (таблица № 46).

Таблица № 44

ЕСТЬ ЛИ У ВАС ПЛАНЫ ПО ЗАВЕРШЕНИЮ УЧЕБЫ ОСТАТЬСЯ В КИТАЕ ПО ТРУДОВОМУ КОНТРАКТУ (НА ПРОДОЛЖИТЕЛЬНОЕ ВРЕМЯ, НО НЕ НА ПОСТОЯННОЕ МЕСТО ЖИТЕЛЬСТВА)?

Вариант ответа	Количество	Процент
Да	45	11,1
Скорее да, чем нет	42	10,3
Скорее нет, чем да	97	23,8
Нет	218	53,6
Затрудняюсь ответить	5	1,2
Итого	407	100,0

Таблица № 45

ЕСТЬ ЛИ У ВАС ПЛАНЫ ПЕРЕЕХАТЬ В КИТАЙ НА ПОСТОЯННОЕ МЕСТО ЖИТЕЛЬСТВА?

Вариант ответа	Количество	Процент
Да	11	2,7
Скорее да, чем нет	10	2,5
Скорее нет, чем да	60	14,7
Нет	317	77,9
Затрудняюсь ответить	9	2,2
Итого	407	100,0

Таблица № 46

ЧТО ЯВЛЯЕТСЯ ОСНОВНОЙ ПРИЧИНОЙ ВАШЕГО НАМЕРЕНИЯ ПЕРЕЕХАТЬ В КИТАЙ НА ПОСТОЯННОЕ МЕСТО ЖИТЕЛЬСТВА?
(НА ДАННЫЙ ВОПРОС ОТВЕЧАЮТ ТОЛЬКО ТЕ РЕСПОНДЕНТЫ, КОТОРЫЕ ПЛАНИРУЮТ ПЕРЕЕХАТЬ В КИТАЙ НА ПМЖ – 21 РЕСПОНДЕНТ (5,2%))

Вариант ответа	Количество	Процент
Перспективы карьерного роста	7	33,4
Более высокое качество жизни в Китае	6	28,6
Брак или планы заключить брак с представителем Китая	4	19,0
Невозможность обеспечить себе на родине достойную жизнь	2	9,5
Затрудняюсь ответить	2	9,5
Итого	21	100,0

88,8% респондентов по возвращению на родину наличие диплома китайских вузов считают залогом достижения большего. Небольшое количество студентов, обучающихся в престижных вузах, подчеркнули, что считают получение диплома знаком качества и путевкой в жизнь. 7,6% казахстанцев отмечают, что будут жить примерно как сейчас, 2,2% будут жить хуже, 2,0% опрошенных затруднились определиться с выбором (таблица № 47).

Таблица № 47

КАК ВЫ ДУМАЕТЕ, ЕСЛИ ВЫ ВЕРНЕТЕСЬ НА РОДИНУ, ТО ...

Вариант ответа	Количество	Процент
Вы достигнете большего	359	88,2
Будете жить примерно как сейчас	31	7,6
Будете жить хуже	9	2,2
Затрудняюсь ответить	8	2,0
Итого	407	100,0

Отвечая на вопрос «Кем в большей степени Вы себя считаете?», респонденты могли выбрать несколько вариантов ответа. 52,8% казахстанцев назвали себя представителем своей национальности, 46,7% гражданином своей страны, 10,3% представителем своего города, 8,6% гражданином мира, 6,9% представителем своей религии (таблица № 48).

Таблица № 48

КЕМ В БОЛЬШЕЙ СТЕПЕНИ ВЫ СЕБЯ СЧИТАЕТЕ?

Вариант ответа	Количество	Процент*
Представителем своей национальности	215	52,8
Гражданином своей страны	190	46,7
Представителем своего города	42	10,3
Гражданином мира	35	8,6
Представителем своей религии	28	6,9
Представителем своей профессии	17	4,2
Затрудняюсь ответить	3	0,7

* Сумма не равна 100%, т.к. респонденты могли отметить несколько вариантов ответа.

Выводы по разделу:

– Студенты проявляют активную гражданскую позицию: интересуются политической жизнью Казахстана, принимают участие в выборах.

– Молодые казахстанцы положительно характеризуют меры, принимаемые государствами по реализации равенства прав и свобод человека, независимо от его национальности, сохранению целостности страны.

– Политическую и экономическую ситуацию в Казахстане и Китае респонденты назвали стабильной. Однако, уровень социальных гарантий, которыми обеспечены граждане, считают низким.

– По инициативе студентов и при поддержке Посольства РК в КНР, Генерального консульства РК в г. Шанхае, Представительства АО «Центр международных программ» проводятся культурные мероприятия, посвященные празднованию Наурыз, Дня независимости РК, Курбан Байрам, фестивали КВН, спортивные соревнования. Данные события освещаются китайскими СМИ, что позволяет китайцам и другим иностранцам знакомиться с культурой Казахстана.

– По завершению учебы большинство молодых людей планируют вернуться на родину. Некоторые респонденты не против поработать по контракту. Желющие переехать на постоянное место жительства считают, что в Китае больше перспектив карьерного роста.

– Многие уверены, что наличие диплома китайского вуза станет преимуществом при трудоустройстве в Казахстане.

– Молодые казахстанцы демонстрируют высокий уровень патриотизма, называя себя, прежде всего, представителем своей национальности и гражданином своей страны.

— ОСНОВНЫЕ ВЫВОДЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ

Согласно результатам исследования учебной миграции казахстанских студентов в китайские вузы, выявлено наличие как позитивных аспектов, так и определенных проблем.

Среди положительных моментов следует отметить:

- высокая степень личной безопасности иностранных граждан на территории Китая;
- крайне редкие случаи проявления ксенофобии, расизма, национализма;
- комфортные условия обучения и проживания;
- высокое качество преподавания;
- хорошее соотношение «цены и качества образования» для обучающихся за счет собственных средств.

Казахстанская молодежь демонстрирует высокий уровень толерантности и патриотизма. Студенты активно интересуются политической жизнью Казахстана, поддерживают тесную связь с родиной, принимают участие в выборах, глубоко ценят стабильные и дружественные межэтнические отношения в Казахстане и в Китае. Молодые казахстанцы, уже имеющие опыт пребывания в Китае, очень отзывчивы, готовы помочь «новичкам» быстрее адаптироваться к новой среде.

Преобладающее большинство казахстанцев-выпускников китайских вузов остались довольны полученным образованием и рекомендуют соотечественникам выбирать университеты Китая, запуская так называемый «эффект домино». Сформированное на межличностном коммуникативном уровне толерантное отношение к соседней стране самым непосредственным образом влияет на укрепление казахстанско-китайского сотрудничества.

Посольство Республики Казахстан в Китайской Народной Республике, возглавляемое Чрезвычайным и Полномочным Послом Нурушевым Шахратом Шакизатовичем, играет важную роль в жизни казахстанских студентов, оказывая всестороннюю поддержку.

Значимым событием межгосударственного взаимодействия стало открытие «Центров исследования Казахстана»: в ноябре 2015 года в Шанхайском университете иностранных языков, в декабре 2015 года в Пекинском университете иностранных языков, в январе 2016 г. в Далянском университете иностранных языков.

Центры будут оказывать содействие всем желающим в изучении казахского языка, казахской литературы и культуры, а также в информировании обучающихся и преподавателей об истории становления и современной жизни Казахстана и способствовать

расширению образовательных и научных контактов между гражданами и организациями Китая и Казахстана.

По инициативе студентов и при содействии Посольства РК в КНР, Генерального консульства РК в г. Шанхае, Представительства АО «Центр международных программ» проводятся культурные мероприятия, посвященные празднованию Наурыз, Дня независимости РК, Курбан Байрам, фестивали КВН, ежегодный курултай студентов, спортивные турниры. Данные события регулярно освещаются местными СМИ, что позволяет гражданам Китая и иностранцам знакомиться с культурой Казахстана.

Созданная при поддержке Посольства РК в КНР Ассоциация казахстанских студентов в Китае (KSAC) включает студенческие объединения, функционирующие во всех провинциях и крупных городах Китая. Активная деятельность студенческих организаций, безусловно, способствует сплочению казахстанской молодежи.

Основными трудностями, с которыми сталкиваются молодые казахстанцы на первых порах пребывания в Китае, является незнание либо слабое знание китайского языка, а также незнание законов страны.

Широко известны факты неподобающего поведения некоторых казахстанских студентов в Китае: драки в ночных клубах, непосещение занятий, отчисление из вузов и другие.

Одним из путей решения проблемы адаптации могли бы стать специальные подготовительные (адаптационные) курсы в Казахстане. В программу курсов следует включить не только преподавание базового китайского языка, но и разъяснение основных правил пребывания иностранных студентов в Китае. Также считаем целесообразным создание единого сайта с целью размещения всей необходимой для абитуриентов информации: требования вузов, специфика законодательства КНР, рекомендации, отзывы выпускников, и т.д.

Претендентам, целенаправленно планирующим обучение в Китае по программам бакалавриата и магистратуры, рекомендуем пройти подготовительные языковые курсы на родине, что позволит снизить временные и финансовые затраты.

В последние годы серьезной проблемой для выпускников китайских вузов становится вопрос трудоустройства в Казахстане. Около 90% казахстанцев получают образование по гуманитарным специальностям: международные отношения, китайский язык, международная торговля, экономика, юриспруденция и т.п. Востребованность на рынке труда Казахстана по вышеобозначенным специальностям не отвечает количеству выпускников. В результате многие работают не по специальности, либо вынуждены получать дополнительное образование.

Желающим обучаться в Китае считаем целесообразным порекомендовать более тщательно подходить к выбору профессии и вуза.

Создание Ассоциации казахстанцев-выпускников китайских вузов способно оказать существенное содействие в информировании как абитуриентов, выезжающих на учебу в КНР, так и дипломированных специалистов в поиске соответствующих вакансий.

Динамично развивающееся казахстанско-китайское сотрудничество по научно-образовательному, культурно-социальному, торгово-экономическому направлениям, а также реализация новых индустриальных проектов в рамках сопряжения программ «Нурлы жол» и «Экономический пояс шелкового пути» требуют пересмотра перечня востребованных специальностей.

Должное внимание следует уделить развитию программ дудипломного образования. Выгоды для Казахстана в таком сотрудничестве заключаются в подготовке специалистов высокой квалификации в китайских вузах, имеющих богатый опыт обучения различным специальностям, преподавание которых только начинается в нашей стране.

Одним из важных направлений сотрудничества является развитие научных контактов между университетами и НИИ двух стран, активизация научно-исследовательских стажировок по программе академической мобильности в рейтинговые вузы Китая.

Учебная миграция способствует подготовке высококвалифицированных специалистов и позволяет восполнить дефицит кадров, получивших образование по редким и на данный момент отсутствующим в вузах Казахстана специальностям. В то же время, выпускникам необходимо предложить достойные условия трудоустройства, с целью не допустить «утечки мозгов», так как исследование показало наличие отдельной категории студентов, планирующих переезд на постоянное место жительства в КНР по причине больших перспектив карьерного роста. В связи с этим, необходим не только постоянный мониторинг намерений обучающейся молодежи, но и своевременное принятие мер, которые позволят значительно укрепить интеллектуальный потенциал Казахстана.

— 1-тарауға қосымша / Приложение к разделу 1.

Қытай университеттері/Китайские университеты

— 3-тарауға қосымша / Приложение к разделу 3.

Қазақстан студенттерімен Қытайда ұйымдастырылған іс-шаралар/Мероприятия, организуемые казахстанскими студентами в Китае

Қазақстан зерттеу орталығы/Центр изучения Казахстана

* * *

ЖОБАНЫҢ ЖҰМЫС ТОБЫ: Қошанова С.Е., PhD докторанты; Рақышева Б.И., социология ғылымдарының кандидаты; Ашкенова Г.Т., социология магистрі «Қоғамдық пікір» зерттеу институты; Мажитова А.Б., социология магистрі «Қоғамдық пікір» зерттеу институты.

РАБОЧАЯ ГРУППА ПРОЕКТА: Кошанова С.Е., докторант PhD; Ракишева Б.И., кандидат социологических наук; Ашкенова Г.Т., магистр социологии (исследовательский институт «Общественное мнение»); Мажитова А.Б., магистр социологии (исследовательский институт «Общественное мнение»).

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНДЕГІ КОНФУЦЫ ИНСТИТУТЫ ТУРАЛЫ АҚПАРАТ

Қазақстанда алғаш рет Конфуцзы Институтын құру туралы келісімге 2006 жылдың 20 желтоқсанында Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Бейжің қаласына сапары кезінде қол қойылды. Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетіндегі Конфуцзы Институты Қытайдың тілі мен мәдениетін оқыту бойынша Қытай мәдени-білім орталықтарының ғаламдық желісіне кіреді.

Қытай тілін оқытумен қатар, ЕҰУ-дегі Конфуцзы Институты көптеген көрмелер, қытай тілі бойынша олимпиада, ғылыми конкурстар, Қазақстан-Қытай ынтымақтастығы шеңберінде іс-шаралар, Қытайдың жетекші университеттерінде тағылымдамалар ұйымдастырады, Қазақстанда қытай тілін оқыту әдістемесі бойынша кеңестер береді және ғылыми семинарлар өткізеді. 2008 жылдың қазанында Конфуцзы Институты HSK біліктілік емтиханын, 2015 жылы HSKK емтиханын өткізуге лицензия алды. Институтта Қазақстан мен Қытайдың танымал қытайтанушылар синологтары, саяси қайраткерлері дәрістер оқиды.

Институт студенттері синология бойынша республикалық және халықаралық конкурстардың жүлдегерлері атануда. Гранттардың иегерлері Қытайдың жоғары оқу орындарында тілдік дайындық, бакалавриат, магистратура, докторантура бағдарламалары бойынша оқуын жалғастырады.

Институт ұжымы қытай тілін оқыту бойынша қазақ тілінде оқу құралдарының кешенін әзірледі. Кітаптарды қазақ және орыс тілдерінен қытай тіліне аудару жұмыстары жүзеге асырылады.

Институт туралы ақпарат: www.ic.enu.kz сайтында орналастырылған.

Қазақстан Республикасы, 010000 Астана, тел./факс: +7 7172 49 09 78

ИНФОРМАЦИЯ ОБ ИНСТИТУТЕ КОНФУЦИЯ ПРИ ЕВРАЗИЙСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ им. Л.Н. ГУМИЛЕВА

Соглашение о создании первого в Казахстане Института Конфуция было подписано 20 декабря 2006 года в рамках визита Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева в г. Пекин. Институт Конфуция при ЕНУ имени Л.Н. Гумилева входит в глобальную сеть китайских культурно-образовательных центров по обучению языка и культуры Китая.

Наряду с обучением китайскому языку, Институт Конфуция при ЕНУ им. Л.Н. Гумилева организует многочисленные выставки, олимпиады по китайскому языку, научные конкурсы, мероприятия в рамках казахстанско-китайского сотрудничества, стажировки в ведущих университетах Китая, предоставляет консультации и проводит научные семинары по методике преподавания китайского языка в Казахстане. В октябре 2008 года Институт Конфуция получил лицензию на проведение квалификационного экзамена HSK, в 2015 году HSKK. В Институте проводятся лекции известных синологов, политических деятелей Казахстана и Китая.

Студенты Института становятся призерами республиканских и международных конкурсов по синологии. Обладатели грантов продолжают обучение по программам языковой подготовки, бакалавриата, магистратуры, докторантуры в вузах Китая.

Коллективом Института разработан комплекс учебных пособий на казахском языке по преподаванию китайского. Осуществляется работа по переводу книг с казахского и русского языков на китайский.

Информация об Институте на сайте: www.ic.enu.kz

Республика Казахстан, 010000 Астана, тел./факс: +7 7172 49 09 78

«ҚОҒАМДЫҚ ПІКІР» ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ ТУРАЛЫ АҚПАРАТ

2013 жылы «Қоғамдық пікір» зерттеу институтын 18 жылдан астам кәсіби тәжірибесі бар социологтар тобы құрды. Барлығы 700-ден астам зерттеу жобасы жүргізілді.

Институт қоғамдық пікірді зерделеумен айналысады, Қазақстанда және әлемнің басқа елдерінде маркетингтік және социологиялық зерттеулер жүргізеді. Институттың жоғары кәсіби сарапшылары-социологтарының Орталық Азия, Батыс Еуропа, Ресей, Қытай, Моңғолия, Түркия, АҚШ, Канада елдерінде зерттеу жүргізу тәжірибесі бар.

Зерттеу институтының қызметкерлері халықаралық кәсіби желілер – European Society of Marketing Research Professionals ESOMAR (www.esomar.org), INTERNATIONAL STUDIES ASSOCIATION (ISA) (www.isanet.org), түркі тілдес елдердің социологтары одағының, терроризмді зерттеушілердің халықаралық одағының (АҚШ) мүшелері болып табылады. Өз зерттеулерінде «Қоғамдық пікір» институты ESOMAR (www.esomar.org) стандарттары мен нормаларын басшылыққа алады.

Институт туралы ақпарат: www.opinions.kz сайтында орналастырылған.

Қазақстан Республикасы, 010000 Астана,
тел./факс: +7 7172 78 35 59, 78 35 69

ИНФОРМАЦИЯ ОБ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОМ ИНСТИТУТЕ «ОБЩЕСТВЕННОЕ МНЕНИЕ»

Исследовательский институт «Общественное мнение» образован в 2013г. группой социологов, имеющих профессиональный опыт работы более 18 лет. Всего проведено более 700 исследовательских проектов.

Институт специализируется на изучении общественного мнения, проводит маркетинговые и социологические исследования как в Казахстане, так и в других странах мира. Высокопрофессиональные эксперты-социологи Института имеют опыт проведения исследований в странах Центральной Азии, Западной Европы, России, Китае, Монголии, Турции, США, Канаде и т. д.

Сотрудники Исследовательского института являются членами международных профессиональных сетей – European Society of Marketing Research Professionals ESOMAR (www.esomar.org), INTERNATIONAL STUDIES ASSOCIATION (ISA) (www.isanet.org), Союза социологов тюркоязычных стран, Международного общества исследователей терроризма (США). В своих исследованиях Институт «Общественное мнение» руководствуется стандартами и нормами ESOMAR (www.esomar.org).

Информация об Институте на сайте: www.opinions.kz

Республика Казахстан, 010000 Астана,
тел./факс: +7 7172 78 35 59, 78 35 69

Қазақстан Республикасынан Қытай Халық Республикасына оқу миграциясы – елдер арасындағы стратегиялық ынтымақтастық аспектілерінің бірі ретінде (социологиялық зерттеу нәтижелері)

**Учебная миграция из Республики Казахстан
в Китайскую Народную Республику как один из аспектов
стратегического сотрудничества между странами
(результаты социологического исследования)**

Техникалық редактор А.Б. Мажитова
Аударма: Б.М. Жамитова
Верстка: Б.К. Бегалина
Түзету еңгізген: Г.Р. Сұлтанова

Баспаға 2016 жылы 15 мамырда қол қойылған
60 x 84 1/8 форматы. Көлемі 13 б.қ.
Офсеттік қағаз. Офсеттік баспа.
Таралым 100 дана.
«ПрофиМакс ДК» баспаханасында басылған
Астана қаласы, Жеңіс даңғылы, 63/1
Тел.: +7 /7172/ 38-22-86, 30-22-90

Технический редактор Мажитова А.Б.
Перевод: Жамитова Б.М.
Верстка: Бегалина Б.К.
Корректор: Султанова Г.Р.

Подписано в печать 15 мая 2016 года.
Формат 60 x 84 1/8. Объем 13 п.л.
Бумага офсетная, Печать офсетная.
Тираж 100 экз.
Отпечатано в полиграфии «ПрофиМакс ДК»
г.Астана, пр.Жеңіс, 63/1
Тел.: +7 /7172/ 38-22-86, 30-22-90